

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Osman BAYRAKTUTAN

**SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİ AÇISINDAN KUR'ÂN'DA
“TAHRİF” KELİMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Mehmet DAĞ**

ERZURUM 2011



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Mehmet Ö.F.E. danışmanlığında, Osman Bayraktutan tarafından hazırlanan
bu çalışma 08 / 06 / 2011... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Tercüme... Bilmeleri
Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Mehmet Ö.F.E.

Imza:

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Şehinşah

Imza:

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Şehinşah

Imza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ÖNSÖZ.....	VI
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ ve SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNİN KUR'ÂN'A UYGULANMASI

1.1. DİLBİLİM ve DİBİLİM DALLARI.....	5
1.1.1. Etimoloji / Kökbilimi	7
1.1.2. Leksikografi (Sözlükbilim)	8
1.1.3. Fonetik (Ses Bilimi).....	9
1.2. BİR DİLBİLİM DALI OLARAK ANLAMBİLİM ve TARİHÇESİ	10
1.3. SEMANTİK ve ÇEŞİTLERİ.....	12
1.3.1. Lengüistik Semantik	13
1.3.2. Felsefi Semantik	15
1.3.3. Genel Semantik	16
1.4. SEMANTİK BİLİMİNİN ETİMOLOJİ, LEKSİKOĞRAFI ve FONETİK İLE İLİŞKİSİ.....	16
1.5. TARİHSEL AÇIDAN ANLAM OLAYLARI ve ANLAM DEĞİŞMELERİ.....	18
1.5.1. Anlam Daralması	18
1.5.2. Anlam Genişlemesi	19
1.5.3. Anlam Kayması.....	20
1.6. SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNİN KUR'ÂN'A UYGULANMASI.....	20
1.6.1. Kur'ân Semantiğinde Kullanılan Önemli Kavramlar	23
1.6.1.1. Esas Mânâ	23
1.6.1.2. İzâfi Mânâ	23
1.6.1.3. Anahtar Kelime	24
1.6.1.4. Odak Kavram	25
1.7. KUR'ÂN'I DOĞRU ANLAMADA SEMANTİK METODUN ÖNEMİ ve MERHALELERİ.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP DİLİNDE “H-R-F” KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK ve LEKSİKOĞRAFİK
TAHLİLİ

2. 1. H. R. F. KÖKÜNÜN ANLAMI	28
2.2. “H-R-F” KÖKÜNÜN YAKIN ANLAMLARI ve TÜREVLERİ	29
2.2.1. Sapmak	30
2.2.2. İşin Ucundan Tutmak.....	31
2.2.3. Kalem Açmak	32
2.2.4. Değiştirmek.....	32
2.2.5. Dönüştürmek, Halden Hale Sokmak	33
2.2.6. Fakir, Dilenci	33
2.2.7. İki Tarafta da Olan (ikiyüzlü)	34
2.3. TAHRİFİN İSTİLAHİ TANIMI	34
2.4. KUR’ÂN’DA TAHRİF KAVRAMININ ANLAM ALANI.....	35
2.4.1. Tahrifin Temel Anlamı	37
2.4.2. Yan Anlamları	38
2.4.2.1. Tağyir kavramı	38
2.4.2.2. Tebdîl Kavramı.....	39
2.4.3. Kur’ân’da Tahrif Kavramı İle Yakın Anlamlı Kelimeler	41
2.4.3.1. Kitmân.....	41
2.4.3.2. Lebs	43
2.4.3.3. Leyy	44
2.4.3.4. Nisyân	46
2.4.3.5. Küfr	48
2.4.3.6. Tekzîb	50
2.4.3.7. Şirk	51
2.4.3.8. İstihza	53
2.5. HADİSLERDE TAHRİF KAVRAMI	54
2.5.1. “H-r-f” Kelimesinin İsim Kullanımları	55
2.5.2. “H-r-f” Kelimesinin Fiil Kullanımları	56
2.7. DEĞERLENDİRME.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM DÜŞÜNCE ve TEFSİR GELENEĞİNDE TAHRİFİN ANLAMI ve MAHİYETİ

3.1. KUTSAL KİTAPLARIN EKSERİ KISMININ veya TAMAMININ TAHRİF EDİLDİĞİNİ SAVUNANLAR.....	61
3.1.1. İbn Hazm (Öl. H.456/M.1064)	62
3.1.2. El-Karafi (Öl. H. 684/M. 1286)	69
3.1.3. İbn Kayyim el-Cevziyye (Öl.: H. 751/M. 1351)	71
3.2. MÂNEVÎ TAHRİFİ SAVUNANLAR	72
3.2.1. İbn Haldun (Öl.: H. 808/M. 1406)	72
3.2.2. Makrizî (Öl.: H. 845/M. 1442)	73
3.2.3. Süleyman Ateş	75
3.3. KISMÎ TAHRİFİ SAVUNANLAR.....	78
3.3.1. Zemahşerî (Öl.: H. 538/M.1143).....	78
3.3.2. Fahrettin Râzî (Öl.: H.606/M.1203)	79
3.3.3. İbnTeymiyye (Öl.: H. 728/M. 1328)	80
3.3.4. Elmalılı Hamdi Yazır (Öl.: H. 1361/M. 1942)	82
3.4. KUR'ÂN'DA KİTABI MUKADDESİN TASDİKİ ve TAHRİFİ MESELESİ.....	83
3.4.1. Semâvi Kitapları Kimlerin Tahrif Ettiği.....	83
3.4.2. Tahrifin Âyetlerdeki Anlam Alanı	95
3.4.2.1. Metin veya Yorum Tahrifine Muhtemel Olan Âyetler	95
3.5. DEĞERLENDİRME.....	103
3.6. KUR'ÂN'DA TEVRAT ve İNCİL'İ TASDİK ve TASHİH EDEN ÂYETLER.....	107
3.6.1. Kur'ân'ın Tevrat ve İncil'i Tasdiki.....	107
3.6.2. Kur'ân'ın Tevrat ve İncil'i Tashihi.....	111
SONUÇ.....	123
BİBLİYOGRAFYA	125
ÖZGEÇMİŞ.....	134

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİ AÇISINDAN KUR'ÂN'DA
“TAHRİF” KELİMESİ

Osman BAYRAKTUTAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet DAĞ

2011, 134 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Mehmet DAĞ (Danışman)

Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Doç. Dr. Eyüp BEKİRYAZICI

Bir toplumun dili o toplumun dünya görüşünü yansıtmaktadır. Bu nedenle dilde meydana gelen değişim o toplumun dünya görüşünde meydana gelen değişimi yansıtmaktadır. Kur'ân-ı Kerim de indiği toplumun dili olan Arapçayı kullanmıştır. İlâhî kelimelerde kullanılan kelimeler reddedilen bir inanç yapısının kültürel kodlarını taşımaktadır. Vahiy dili kullandığı kelimeleri kendi inanç yapısının semantik alanı içinde yeni bir anlam ile buluşturmuştur.

Kur'ân'daki önemli kavramlardan birisi olan “tahrif” in hangi anlamlarda kullanıldığını tespit etmek, ilâhî hitabın anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu tespit, kavramın metin içi ve metin dışı bağlamını dikkate almak ile mümkün olacaktır. Kelimenin ilk anlamından başlayarak vahiy sürecinde kazanmış olduğu yeni anlamlara geçişinin seyrini bilmek sözden kastedileni anlamamızı sağlayacaktır. Ayrıca bu kavrama İslam düşünürlerinin bakışı da verilecek tahrifin anlamı ve mahiyeti hakkında geniş bilgi sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tevrat, İncil, semantik, tahrif, tefsir

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
THE WORD “TAHRİF” İN QURAN İN TERMS OF SEMANTIC
ANALYSIS

Osman BAYRAKTUTAN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet DAĞ

2011, 134 Pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Mehmet DAĞ (Advisor)

Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Assoc. Prof. Dr. Eyüp BEKİR YAZICI

Language of each society reflects its world-view. That is the reason why changes in language reflects changes in the world-view of the same society. In Holy Qur'an Arabic, the language of the society to which it sent for is used. The words used in theological language includes the cultural codes of the refused belief system. Revelation language collected the words that it use with the semantic field of their own belief system and changed them into new meanings.

To determine the different meanings of one of the most important term the 'tahrif' in Holy Qur'an will be helpful to in understanding the theological adres. This determination will be possible in condition of giving importance to the textual and social background of the meaning of this term. Beginning from the first usage of the word and by knowing the history of its transition to the gaining the new meanings will be helpfull for us to understand what aimed by this word. In addition, Islamic thinkers' outlook on this term will be explained and extensive information about the meaning and importance of 'distortion' will be presented.

Key words: The Qur'an, Torah, Bible, semantic, distortion, interpretation

ÖNSÖZ

Tahrif metindeki kelimeleri yerlerinden oynatmak, asıl yerlerinden kaldırıp başka yerlere koymak veya metnin yorumunu değiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Tahrif Kur'ân'la yeni bir anlam alanı kazanmıştır. Eskiden sadece herhangi bir metni veya herhangi bir şeyi bozmak, değiştirmek, tağyir etmek anlamında kullanılan bu kelime, Kur'ân'la semavî kitapların bozulması, tebdîl edilmesi, aslından uzaklaştırılması anlamında kullanılmıştır. Günümüze kadar da aynı anlam üzere olagelmıştır.

Bu kavram çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Genellikle Kur'ân'da geçtiği ayetlere bakılarak değerlendirmeye çalışılmıştır. Ancak sadece bu kavram için geçerli olmayan bütün kelime ve kavramlar için geçerli olan bir kaide vardır ki o, hep göz ardı edilmiştir. O da şudur, herhangi bir kavram Kur'ân'da yalın halde bulunmaz, onun ilişkide olduğu bir kavramlar sistemi mevcuttur. Ancak bu kavramlarla birlikte değerlendirilmeye çalışıldığı zaman sağlıklı bir yorumlama ve anlamlandırma yapılabilmektedir. “Tahrif” kavramı da bunlardan biridir. Diğer bütün kavramlarla ilişkilendirmesi yapılmadan yapılan anlamlandırma işlemi muhakkak eksik kalacaktır. Onun için bu kavramın semantik alanı doğru bir şekilde çizilmeli, diğer kavramlarla irtibatı net olarak ortaya konmalı ki “tahrif” in boyutu net olarak ortaya çıksın.

Semantik, bir dilin anahtar terimleri üzerindeki tahlilî çalışmadır. Kelimeler ve önermelerle onların ifade ettiği anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalıdır. Allah'ın kelamını ‘doğru anlamak’ gibi zor olan bir çalışmaya, öncelikle o ilâhî mesajın kelimelerini doğru anlayarak başlanmalıdır. Bunun için de başta, en son ve en mükemmel mesajın ‘dil’inin ve bu ‘dil’in genel niteliklerinin çok iyi bilinmesi gerekir. Kur'ân dili ve bu dilin ifade aracı olan harfler, kelimeler ve cümleler onun zahîr yanını oluşturduğundan, ancak bu yanını tanıdıktan sonra onun asıl özüne inmek mümkün olabilir. Bu mânâda dil, bir mesajın anlaşılmasına yarayan en temel anahtar rolündedirler. Bir evin kapısından girmek için anahtar ne kadar önemli ise, bir mesajın mahiyetini kavrama noktasında, mesajın kendisiyle aktarıldığı dili anlamak da o derece önemlidir.

Bu bağlamda ‘tahrif’ kavramının anlam çerçevesini çizmek, bu kavrama islam düşünürlerinin nasıl baktıklarını belirlemek ve Kur'ân'ın bu kavramın anlam alanını belirlerken kullandığı diğer kavramları da sunmak için bu tez konusunu seçtik. Aynı

zamanda hem son zamanların popöler konusu olduğu hem de tahrifin boyutunu net olarak gözler önüne sermek için bu konuyu seçmiş bulunmaktayız.

Çalışmalarında bana daima yol gösteren ve fikirlerinden yararlandığım değerli danışmanım Doç. Dr. Mehmet DAĞ'a burada özellikle teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca bu tezin olgunlaşmasında düşüncelerinden yararlandığım Prof. Dr. Şehmus Demir'e, Yrd. Doç. Dr. Hasan Yılmaz'a diğer hoca ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

Erzurum 2011

Osman BAYRAKTUTAN

KISALTMALAR

Ata. ÜİF	: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Ek.	: Ekleyen
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İÜİF Yay.	: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
M.	: Miladi
Mlf.	: Müellif
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Neşr.	: Neşriyat
Öl.	: Ölümü
s.	: Sayfa
Sav	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
Say.	: Sayı
Şerh.	: Şerh eden
Tahk.	: Tahkik
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV Yay.	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Terc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarih yok
UÜİF	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
vs.	: ve saire
YYÜİF	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kur'ân-ı Kerim Arapça olarak nâzil olmuştur. İlk ve doğrudan hitap çevresi olarak da Arapça konuşan ve bu lisanı kullanan bir toplumdur. Yüce Allah, hitap ettiği, kendilerine mesajını ulaştırdığı ve Peygamber gönderdiği bütün toplumlara aynı yöntemi uygulamış ve her topluma, o toplumun dili ile hitap etmiştir. Tevrat, İncil ve Kur'ân'ın dili bunun böyle olduğunun açık göstergesidir.¹

Ancak her bireyin veya her toplumun kendine özgü nitelikleri olduğu gibi yeryüzünde konuşulan ve iletişim aracı olarak kullanılan her beşerî lisanın da kendine özgü nitelikleri mevcuttur. Arapçanın da, kendisine özgü, diğer lisanlarda olmayan bazı dilsel nitelikleri, ifade ve anlatım biçimi, kelime ve kavram hazinesi, kelime türetme ve etimolojik zenginlikleri bulunmaktadır.²

Bu itibarla araştırma konusu olarak İslam düşünce tarihinde, Ehl-i Kitap ile ilişkiler bağlamında önemli bir yeri olan 'tahrif' kavramını ve bunun tarihsel süreçte kazandığı anlamları belirlemeyi hedefledik. Öncelikle çalışmamızda, Kur'ân-ı Kerîm'in, günümüz insanına daha doğru bir şekilde aktarılabilmesi için taşıdığı kavramların analizine olan ihtiyaçtan hareketle, bu kavramlardan biri olan "tahrif" kavramının semantik analizini ele alarak, Kur'ân'ı anlama çabasına mütevazı bir katkı sağlamayı hedefledik.

Kavramın Kur'ân öncesi kullanımı ve vahiy sonrası Kur'ân-ı Kerîm'de hangi anlamlarda kullanıldığını ortaya koymayı, bu kavrama İslam düşünürlerinin ve müfessirlerinin bakışından bahsetmeyi, son olarak da Kur'ân indiği zaman Ehli Kitap'ın elinde bulunan Tevrat ve İncil'in tahrif edilip edilmediği konusuna elimizden geldiği kadar Kur'ân, Tevrat ve İncil'den de yararlanarak açıklık getirmeyi hedefledik.

¹ Hasan Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, KURAV Yay., Bursa 2007, s. 21.

² Lütfullah Cebeci, Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru", *Kur'ân Sempozyumu*, Zaman Gazetesi Yay., İstanbul 1989, s. 143; Halis Albayrak, *Tefsir Usulü*, Şule Yay., İstanbul 1998, s. 143-147; Mehmet Paçacı, "Kur'ân'da Dil ve Varlık Alanları", *II. Kur'ân Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yay., Ankara 1996, s. 123- 124; Ömer Özsoy, *Sünnetullah-Bir Kur'ân İfadesinin Kavramlaşması*, Fecr Yay., Ankara 1994, s. 25; Ahmet Çelik, *Kur'ân Semantiği Üzerine*, Ekev Yay., Erzurum 2002, s. 3.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tezimizin temel amacı, araştırma konusu olan kökün ilk anlamını elde etmenin yanı sıra, maruz kaldığı anlam hareketlerini, anlam alanını ortaya çıkarmaktır. Kur'ân kelime ve ifadelerinden biri olan “tahrif”i semantik, leksikografik ve etimolojik açılardan inceleyerek bu kavramın Kur'ân'ın bütünlüğünde anlaşılması hususundaki önemini belirtmektir.

Bir başka amacımız ise, Kur'ân'da tahrifle ne kastedildiğini kutsal kitaplardan da yararlanarak mahiyetini araştırmak, tahrifin mânâyâ mı lafza mı yoksa hem mânâyâ hem de lafza mı delâlet ettiğini araştırmak, Kur'ân'ın tahrif konusunda ehl-i Kitap'a yönelttiği eleştirilerin muhatabını ve mahiyetini tespit etmektir.

III. ARAŞTIRMANIN METODU

Tezimizde kullandığımız âyetlere meal verirken tek bir meal tercih edilmemiş, bu işlem birkaç meale bakıp birini tercih etmek suretiyle yapılmıştır. Tefsirlerde geçen Kitab-ı Mukaddes alıntılarında müfessirin yapmış olduğu Arapça alıntı tercüme edilmiş, diğer müstakil kitaplarda yapılan alıntılar olduğu gibi aktarılmaya gayret edilmiştir. Hem tefsirlerde hem diğer müstakil kitaplarda olan alıntıyı aktarmak yerine, Kitab-ı Mukaddes'in yeni tercümesinden alıntı yapma uygun görülmüş çalışmamızın üslûbunun bütünlüğü açısından Kitab-ı Mukaddes'ten yapılan alıntılarda kitap isimleri Türkçe ve bilinen tabirleriyle verilmiştir. Kitap isimlerinde Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar Tesniye vb. isimler kullanılmıştır. Yaptığımız alıntılarda herhangi bir önyargıya mahal vermemek için tercümelerde metnin aslına sadık kalıp mânâ olduğu gibi verilmeye çalışılmış veya mânâyâ zarar vermeyecek şekilde özetlenmeye gayret edilmiştir.

Söz konusu dilin sözcüklerinden olan “h-r-f” kelimesinin Kur'ân dönemindeki kullanımlarını ve hangi anlamları ifade ettiğini, o dönemden önce ve sonra ne gibi evrelerden geçtiğini, çağrıştırdığı anlamlarda ne gibi farklılıklar kazandırdığını tespit etmenin Kur'ân'ın günümüzde de, Hz. Peygamberin ve sahabenin anladığı şekilde anlaşılması hususunda bir katkısı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle söz konusu kelime artzamanlı bir semantik incelemeye tabi tutulmuştur. Ancak hemen belirtmeliyiz ki artzamanlı bir Kur'an araştırmasında en eski Arapça sözlükler dahi Kur'ân dönemi Arapçasını yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu sözlükler kronolojik değişime duyarlı değildir.

Kur'ân-ı Kerim'de "tahrif" konusunu incelediğimiz tez giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında tezin konusu, amacı, metot ve kaynaklarından bahsedilmiştir. Birinci bölümde dilbilim ve dallarından bahsedilmiş, semantiğin çeşitleri belirtilmiş, anlam değişmelerinden bahsedilmiş ve Kur'ân'ın doğru anlaşılmasında semantik metodun önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde tahrifin lügâvi ve istilâhi tanımları türevleri ile incelenmiş, Kur'ân-ı Kerim'de tahrif, âyetlerle birlikte incelenmiştir. Öncelikle tahrif kavramının yakın anlamlıları ile birlikte anlam sahası verilmiş, ayrıca hadislerde, "h-r-f" kelimesinin kullanımları ile birlikte tahrif kavramı verilmiştir.

Üçüncü bölümde tahrif olgusuna İslam düşünürleri ve Müfessirlerin bakışından bahsedilmekte, Tahrif'e üç bakış açısı olduğundan, kitab-ı mukaddes hiç tahrife uğramamıştır, tamamen tahrif edilmiştir veyahut lâfzen ve manen kısmî tahrif vardır diyenlerin görüşlerinden bahsedilmiş, Kur'ân'da tahrif olgusunun anlamı ve mahiyeti âyetler eşliğinde incelenmiş, Tevrat ve İncil'i tasdik eden ve tashih eden âyetler incelenmiş ve sonuç bölümü ile tez tamamlamıştır.

IV. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Araştırmamızın temel kaynağını başta Kur'ân-ı Kerîm, Kitab-ı Mukaddes, sözlükler, klasik ve modern dönem tefsirleri oluşturmaktadır. Bunların haricinde araştırmamızın daha verimli ve faydalı olabilmesi için konumuzla ilgili diğer alanlardaki kitaplara ve ansiklopedilere bakılmıştır.

Araştırmamız için gerekli verilere ulaşmak amacıyla, basılı ve görsel yazın taraması yapılmıştır. Bu bağlamda dilbilim ve semantik ile ilgili bir dizi yerli ve yabancı kaynağa başvurulmuş, semantik araştırma yöntemleriyle ilgili kuramsal bilgi ve uygulama örneklerine ulaşılmıştır. Kur'ân özelinde semantik yöntemin kullanılmasına dair telif edilen birçok eser ve konuyla ilgili birçok tez incelenmiştir.

Araştırmamızın semantikle alakalı kısmında sağlıklı verilere ulaşmak için genel olarak yararlanılan kaynaklar: İbn Manzûr'un "Lisânü'l-Arab" , İsfehânî'nin "el-Mufredât" , İbnü'l Esîr'in "en-Nihâye" , Cevherî'nin "es-Sıhah" eserleridir. Günümüzde ve günümüze yakın zamanlardaki kullanımlarını tespit edebilmek için Türk Dil Kurumu'nun "Türkçe sözlüğü" , Mehmet Doğan'ın "Büyük Türkçe Sözlüğünden, İlhan

Ayverdi'nin "Misalli Büyük Türkçe Sözlük" ünden ve "Büyük Türk Sözlüğünden" yararlanılmıştır.

Çalışmamıza konu olan kavramın Kur'ân'da kullanıldığı farklı kalıpları ve hangi oranda kullanıldığını tespit etmek için klasik rivâyet ve dirâyet tefsirleri ile konu ile ilgili çağdaş tefsir eserlerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede Tâberî, Kurtûbî, Râzî, İmâm-ı Nesefî, İbn Kesir gibi klasik müfessirler ve Elmalılı, Seyyid Kutub, Ö. Nasûhi Bilmen, Tabatabaî, İzzet Derzeve, Muhammed Esed, Sabûnî, Süleyman Ateş, Suat Yıldırım, vb. gibi son dönem müfessirlerinden de istifade edilmiştir. Çalışmamızın başından sonuna kadar istifade ettiğimiz tüm kaynaklar ayrıntılarıyla dipnot ve kaynakçada belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ ve SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNİN KUR'ÂN'A UYGULANMASI

1.1. DİLBİLİM ve DİBİLİM DALLARI

Dil ve toplum tarihî bir süreçte şekil almış, birlikte ve birbirlerini etkileyerek gelişmişlerdir. Çünkü bunlardan biri olmadan diğeri düşünülemez. Her dil belli bir toplum içinde, kendine özgü bir kültür ve uygarlık çevresinde biçimlenir. Bu sebeple, her dilin belli bir toplumu, kültürü, medeniyeti ve dünya görüşünü yansıttığını³ ifade etmek mümkündür. Dil, hayata bakış açıları bizden farklı olan ulusların mantığını anlamamıza yardım etmektedir. Bu bağlamda dildeki en küçük anlamlı birimler ya da göstergeler, temel özelliklerinin ve karakteristik niteliklerinin birçoğunu ait oldukları toplumun kültüründen alırlar ve fonksiyonlarını bir toplum içinde ve sosyal bağlamda yerine getirirler.⁴ Yani dil fenomeni, insan ve toplum hayatına yön veren tüm güçlerin etkisi altındadır.

Konuşma dili anlamında “dil”in birçok tanımı vardır. Şemseddin Sâmî dili “İnsanların tekellüm ettikleri kelimelerden her biri” diye tanımlamıştır. Yunan düşünürü Platon dili “Kişinin kendi özel düşüncelerini sesin yardımıyla, özne ve yüklem aracılığıyla anlaşılabilir duruma getirmesidir.” şeklinde tanımlamıştır.⁵ Tahsin Bagoğlu da dili şu şekilde tarif etmiştir. “Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaret sistemidir.”⁶ Daha kapsamlı bir şekilde şöyle bir tarif de mevcuttur. “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülü içtimaî bir müessesedir.”⁷

Dil olgusunu şöyle tanımlayabiliriz: “Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan dilsel öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü iletişimde bulunma imkânı veren anlamlı

³ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil (Anaçizgileriyle Dilbilim)*, (2. Baskı), TDK Yay., Ankara 1998, s. 1, 11, 13, 64, 73; Zeynel Kıran, *Dilbilim Akımları*, (2. Baskı), Onur Yay., Ankara 1996, s. 16.

⁴ Aksan, , *Her Yönüyle Dil*, s. 55.

⁵ Aksan, , *Her Yönüyle Dil*, s. 55; Platon, *Kratylos* (Çev.: Suad Y. Baydur), İstanbul 1997.

⁶ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974.

⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1977.

ve sesli göstergeler manzûmesidir.⁸ Tanımın analizinden hareketle şöyle bir çıkarımda bulunmak mümkündür: Çağdaş dilbilim ve onun bir alt disiplini olan anlambilim açılarından dil fenomeni, zaman ve mekân boyutunu aşan ve insanlar için en önemli özelliğini oluşturan anlamı içermesi çerçevesinde değerlendirilmekte; bir anlam ya da anlamlar sistemi, sesli göstergeler ve iletişim enstrümanı olarak tanımlanmaktadır. Dil fenomeni, bir anlam taşımak bakımından önemli hale gelmekte ve yerine getirdiği iletişim fonksiyonunu da taşıdığı anlama borçlu olmaktadır. İnsanın dünyası, anlam dünyası olduğuna göre, anlam sorunu üzerine kurulu çağdaş dilbiliminin ve anlambiliminin önemi pek büyüktür.⁹ Eski Arap dilcilerinden olan es-Suyûtî de, el-İsnevî ve İbnu'l Hâcib'in tanımlarına yer vererek şu şekilde tarifler yapmıştır. el-İsnevî, "Dil, çeşitli anlamlar için vazedilmiş lafızlardan ibarettir." demektedir, İbnu'l Hâcib ise, "Dil, anlam için vazedilmiş her lafızdır." diye "dil"i tanımlamaktadırlar.¹⁰

Dilbilim ise "Dili inceleyen bilim, dilin bilimidir" şeklinde tanımlanmıştır.¹¹ Geniş kapsamlı tanımı ise şu şekildedir. "Dilin bütün özel ve genel niteliklerini, yani herhangi bir dile bir dil öbeğine özgü, ya da bütün dillerde görülen özellikleri, dil olaylarını araştırma konusu edinen, dilin ortak ya da tek özelliklerini inceleyen, konuları birçok bilim dallarıyla ilişkili ve geçişme halinde bulunan geniş çerçeveli bir bilimdir."¹²

Dilbilim ile öteki sosyal bilimler arasında karşılıklı bir etkileşim ve derin bir bağlantı bulunmaktadır. Yani karşılıklı olarak birbirlerini olumlu veya olumsuz bir biçimde etkilemektedirler. Aralarında var olduğunu ifade ettiğimiz bu karşılıklı etkileşimin ve derin münasebetin sonucunda söz konusu bu beşeri bilimler ve dilbilim birbirlerine bağlı olarak önemli gelişmeler ve ilerlemeler göstermektedir.

Tıpkı öteki beşerî bilimler gibi, dilbilimin de bize kazandırdığı en önemli şey, beşerî ilimlerin nihâi amacı olan insanı ve insanın içinde yaşadığı kâinatı tanımak ve onu anlamaktır. İnsanın içinde yaşadığı bu dünyayı ve her gün kullandığı dil fenomenini daha yakından ve doğru bir biçimde tanımak; algılamak ve anlamlandırmaktır.¹³

⁸ Aksan, , *Her Yönüyle Dil*, s. 11, 13, 42, 49, 50,53, 55, 56.

⁹ Süheyla Bayrav, *Yapısal Dilbilimi*, Multilingual Yay., İstanbul 1998, s. 9.

¹⁰ es-Suyûtî, Abdurrahman b. Ebu Bekr Muhammed b.Osman Celalettin, *el-Muzhir*, (Şerh.: Muhammed Carulmev vd.), el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 1987, c. 1, s. 37,38.

¹¹ Pei Mario, *Invitation to Linguistics*, New York 1965, s. 1; Aksan, , *Her Yönüyle Dil*, s. 14.

¹² Aksan, , *Her Yönüyle Dil*, s. 24.

¹³ Bayrav, s. 10.

1.1.1. Etimoloji / Kökbilimi

Etimoloji, bir kelimenin bütün üremelerini göz önünde bulundurarak onun ses ve mânâ bakımından kabul edilebilecek en eski şekline varmak, yani bir kelime içerisinde saklı olan kavram çekirdeğini ve bu kavram çekirdeğinin değerini ortaya koymaktır.¹⁴ Başka bir tarifi; Etimoloji bir kelimenin bütün türevlerinin göz önünde bulundurulmasıyla onun en eski ve orijinal şekline ulaşmaya çalışmaktır.¹⁵ Yani etimoloji kelimenin geçmişini inceleyen ve ilk olarak hangi anlamda kullanıldığını bulmaya yönelik bir çalışma şeklidir.

Meselâ Türkçe “darı” kelimesi ile akraba olan bütün üremeleri bir araya toplayarak onun çok eskiden bir “tar-” veya “dar-” köküne vardığını, bunun da, “sürmek, ekmek, zer’ etmek” mânâsına geldiğini bulmamız ve değerlendirmemiz gibi. Etimolojik kanunları ortaya çıkarmak için kelimeyi fonetik ve semazyolojik, yani mânâ, unsurlarına ayırmak, bu ayırma sırasında da her biri için gelişme şartlarını ve kanunlarını tespit etmek gerekir. Etimoloji yaparken fonetik unsur, semazyolojik unsurdan daha fazla öneme sahiptir; çünkü ancak fonetik kanunlar eliyle bu yolda oldukça doğru bir neticeye varılabilir.¹⁶

Etimoloji muayyen bir zaman içerisinde veya tarih boyunca ortaya çıkan lengüistik hâdiselere bazı nisbî prensipleri tatbik etmek demektir. İslam ilim ve kültür geleneğinde etimolojinin adı iştikak ilmi olarak adlandırılmaktadır. Etimoloji bize kelimenin ilk ve asıl lügâvi mânâsı hakkında ipucu verir ve bu haliyle kelime anlamı tahmininden öteye geçmez.¹⁷ Bu anlamda etimoloji; anahtar kavramın gerçek ve izafî anlamlarını ortaya koyar ve bu iki unsurun birleşmesinden bir dilin kültürel- semantik dünya görüşü aydınlanmış olur.¹⁸

Herhangi bir bilimsel disiplini ifade etmek üzere temel taşlar olarak kullanılan kavramların gerçek anlamlarına ulaşılabilmesi için etimolojik incelemelerin zorunlu olduğunu dile getiren M. Kürşad Atalar, “Kavramların dilini anlamamanın yolu, o kavramların öz-anlamlarına yönelmeden geçer; öz-anlama ise sözcüklerin kökleri

¹⁴ Necip Üçok, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Sakarya Basımevi, Ankara 1947, s. 41-42.

¹⁵ Kıran, s. 263.

¹⁶ M. Volkan Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2008, s. 28-30.

¹⁷ Toshihiko Izutsu, *Kur’ân’da Allah ve İnsan*, (Çev.: Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşr., İstanbul ts., s. 31.

¹⁸ Izutsu, s. 26, 32.

üzerinde yapılacak bir tahlil ile ulaşılabilir” demektedir.¹⁹ Ancak Doğan Aksan etimolojiyi müstakil bir bilim dalı olarak kabul etmemiş, sözcükbilim (leksikoloji)’nin kapsam alanı içerisine sokmuştur. Ona göre modern dilbilimde, kelimelerin anlam kökenlerini, tarihsel gelişimlerini, kısacası başlarından geçenleri inceleyen bilim dalı biçimbilgisel-sözcükbilim (morpho-leksikoloji)’dir.²⁰ Bugünkü dilbilimin gelişen bir dalı olan etimoloji hakkında verdiğimiz bu bilgilerden sonra dilbilimin ayrı bir dalını oluşturan ‘sözlükbilim’ den bahsetmekte yarar görmekteyiz.

1.1.2. Leksikografi (Sözlükbilim)

Sözlükbilim, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler geliştirerek, uygulama yollarını gösteren bir dilbilim alanıdır.²¹ Bazı bilim adamları sözlükbilim (leksikografi), ile sözcükbilim (leksikoloji) arasında ayırım yapmamış, sözlükbilimi sözcükbilimin bir alt alanı olarak görmüştür.²² Sözlükbilgisi, kelimelerin hangi anlam ya da anlamları taşıdıklarını, anlam listelerini ve anlam haritalarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Sözlükbilim ile sözcükbilim arasında çok yakın semantik bağlılığının olduğu kabul edilmektedir. Aslında sözcükbilim, sözcükleri, etimoloji, morfoloji, sözlükbilim ve benzeri yönler açısından inceleyen bir bilim dalıdır. Sözlükbilimi için şöyle bir tanım aktarılmıştır. “Sözlükbilim bir ya da daha çok dildeki söz varlığında ve sözcük birleşimindeki birimleri gözleme, derleme, seçme ve betimleme ile uğraşan, uygulamalı dilbiliminin bir adıdır. Sözlükbilim bu etkinliğin temelini oluşturacak kuram ve yöntemlerin geliştirilmesi ve betimlemesi ile de uğraşır.”²³

Sözlükbilim temel olarak iki tür incelemeye dayanır. Sözlüksel birimlerin gösterilen yanını ya da içeriğini araştıran anlambilim ile sözlükbirim düzeyini aşan sözlüksel birimlerin yapım özelliklerini, türetme, birleştirme ve benzeri olguları inceleyen biçimbilim. Sesbilim yöntemlerinden büyük ölçüde yararlanan ve birçok durumda da başarılı sonuçlara ulaşan sözlüksel anlambilimin yanı sıra sözlüksel biçimbilim de dilbilimin gelişim doğrultusuna paralel bir çizgi izleyerek sözlüksel

¹⁹ Kürşad M. Atalar, “Kur’ân’i Kavramların Dilini Anlamak – Semantik Bir Öneri-”, *İktibas Dergisi*, c. 14, Sayı: 215, s. 43-49.

²⁰ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Anaçizgileriyle)*, AÜDTCF Yay., Ankara 1971, s. 31.

²¹ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s.71

²² Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s.71.

²³ Ahmet Kocaman, “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç*, Sayı: 6, 1999, s. 111.

birimlerin yapım özelliklerini eskiye oranla çok daha yetkin bir biçimde incelemeye başlamıştır. Sözlükbilimin alt dalları değişik türden incelemeleri kapsamaktadır. Netice olarak, sözlük hazırlanmasıyla ve buna ilişkin ilke, yöntem ve benzeri meselelerle uğraşan sözlükbilgisi ya da sözlükçülük, son dönemde hem sözlükbilime çok değerli katkılar sağlayan, hem de sözlükbilimin katkılarında geniş ölçüde faydalanan bir dilbilim dalı olma niteliği kazanmıştır.²⁴

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, sözlükbilimin, dilbilimin diğer dallarını oluşturan anlambilim ve biçimbilim ile kesişen ortak inceleme yönleri bulunmaktadır.²⁵ Bu nedenle de aralarında derin bir bağlantının olduğunu söylememiz mümkündür. Anlambilimi, sözlüksel birimlerin, sözcüklerin gösterilen anlam boyutunu ve kendilerine yüklenen anlam ve kullanım içeriğini incelemek suretiyle sözlükbilim ile doğrudan bir ilişki içerisindedir.²⁶ Anlambilimci bu anlamda sözcüklerin ya da sözcükbirimlerin anlam boyutlarının izini sürmektedir. Sözcüklerin veya sözcük birimlerinin tarihsel süreçteki delâlet ve kavram alanlarının, anlam boyutlarının çözümlenmesinde dilbilimcinin ve anlambilimcinin en büyük materyali, sözcüklerin anlamlarını ortaya koyan sözlükbilgisi ya da sözlükçülüktür. Kelime ve ifadelerin sözlükbilim alanları bulunmakta ve listelenmektedir. Bu alanlar, bir sözcük için üç temel alandır: 1. Biçimbilgisel alan, 2. Kavramsal alan ya da kavram alanı 3. Anlam alanı.²⁷

1.1.3. Fonetik (Ses Bilimi)

Fonetik, sosyal ve fen bilimleri metotlarıyla düzenli veya düzensiz işleyen organizmaların ürettiği seslerin nasıl meydana getirildiğini, ne gibi nitelik ve niceliklere sahip olduğunu, dil içinde nasıl bir araya geldiğini, ses dalgaları vasıtasıyla nasıl aktarıldığını ve ses dalgalarının nasıl duyulduğunu araştıran bir bilim dalıdır.²⁸ Trubetzkoy, akustik fizik olayları ve oluşum noktalarıyla uğraşan konuşmanın

²⁴ Vardar, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, s. 160-162.

²⁵ Kıran, s. 265-270.

²⁶ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 15.

²⁷ Kıran, s. 265-270; Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 15.

²⁸ Coşkun, "Fonetik ve Fonetik Lâboratuvarları", *Türk Dili*, Sayı: 81, s. 387-402.

gösterenini, fonetik; konuşmanın ses tarafının kurallarını ihtiva eden dilin gösterenini ise, fonoloji olarak adlandırmıştır.²⁹

Uluslararası terminolojide ses, fon olarak; ses bilgisi de fonetik olarak adlandırılır. Fonetik, fonoloji olarak adlandırılan sesbilimin temelini oluşturur. Fonetik; fon (ses), alafon (anlamları aynı, söylenişleri farklı sesler) allomorf (anlamları aynı, söylenişleri farklı ses birliktelikleri) gibi parçalar ve vurgu, ton, ezgi, süre, durak gibi parçalarüstü birimlerle uğraşır. Fonoloji ise, fonem (kelimede anlam ayırıcı sesler), anlam ayırıcı vurgu, ton, ezgi ve süre gibi parçalarüstü birimlerle uğraşır.³⁰

Araştırma alanlarına göre fonetik; fizyolojik fonetik, akustik fonetik, söyleyiş fonetiği ve dinleyiş fonetiği olmak üzere dörde ayrılır. Fizyolojik fonetik, konuşmayı ve işitmeyi gerçekleştiren organların yapısını ve işleyişini; söyleyiş fonetiği, insan sesinin oluşmasını sağlayan organların hareketlerini; dinleyiş fonetiği, insan seslerinin duyulmasını sağlayan duyma organlarımızın yapısı ve işleyişiyle duyma esnasındaki akustik olayları inceler.³¹ Akustik fonetik ise, sinyal üretim süreciyle, sinyaller ve üretilen sinyallerin alınması sürecini araştırır.³²

Fonetik, iki ana bölümle sürekli ilişki içindedir. Bunlardan biri lengüistik (dilbilim), diğeri ise konuşmadır. Fonetik, lengüistik bölümünde bir yandan dil felsefesi, genel lengüistik, psikolengüistik, matematik lengüistiği, antropolojik lengüistik, tarihi ve karşılaştırmalı lengüistik, sosyolengüistik ile ilişki içinde bulunurken; diğeryandan da sıkı sıkıya etimoloji, morfoloji, sentaks, semantik ve fonolojiyle ilişki içindedir.³³

1.2. BİR DİLBİLİM DALI OLARAK ANLAMBİLİM ve TARİHÇESİ

Dilbilim çalışmaları oldukça eskilere dayanmasına rağmen doğrudan anlam konusuna ve anlambilim olgusuna dikkati çeken çalışmalar yenidir. Bu alandaki çalışmalar 19. asrın ilk yarısına rastlar. Ancak bu tarihten sonra bu alan dallanıp budaklanarak çeşitli alanlara ayrılmıştır.³⁴ Dilbilim çalışmalarının en eskilerinin eski Hint'te gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu çalışmaların kimi anlambilim konularını içermektedir. O zamanki bazı bilginler bugün ele alınan kimi anlambilim sorunlarının

²⁹ Coşkun, "Fonetik, Fonoloji ve Türkiye Türkçesinin Ünsüzler Matriksi", *Türk Dili*, TDK Yay., Sayı: 588, s. 588-593.

³⁰ Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 28.

³¹ Coşkun, "Fonetik ve Fonetik Lâboratuvarları", s. 91.

³² Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 103.

³³ Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 25.

³⁴ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 463.

aydınlatılmasına yönelmekteydiler. Eski Yunan’da yapılan dil çalışmaları arasında da anlambilim çerçevesi içerisine giren bazı konuların yer aldığı bilinmektedir. Bugünün anlambiliminin konusu olan göndergeyle gösterge arasındaki ilişki, ünlü Yunan düşünürü Platon’un da üzerinde durduğu bir meseleydi. Platon, “Kratylos” adlı yapıtında nesneyle sözcük arasındaki ilişkiyi şöyle bir pasajla anlatmaktadır. “Kratylos, herhangi bir nesnenin yaratılıştan kendine uygun adı olduğunu, rastgele herkesin ad kurma ve verme ustası olamayacağını, bunu yalnız bir nesneye yaratılıştan verilmiş olan adı göz önünde tutan, bu adın şeklini harflere ve hecelere vermesini bilen kişinin yapabileceğini söylemekle doğru söylemiş oluyor.”³⁵

Anlambilimin temelleri 19. yüzyılda Alman dilcisi K. Reising tarafından atılmıştır. ‘Latin Dilbilimi Üzerine Dersler’i hazırlarken Yunanca Semasia’dan türettiği “semasiologie” başlığı altında çeşitli konulara değinmiştir. Reising’in attığı temeller Fransız dilci M. Brael tarafından sağlamaştırılmıştır. Semantik adıyla dil biliminde yeni bir çalışma alanı yaratan Brael “Essai de Semantique” adlı kitabında anlambilimini dilin düşünceyle ilişkisi, kelimelerin anlamları, söz diziminin oluşumu gibi konulara ayırmış, anlam değişmelerine geniş yer vermiştir.³⁶ 20. yüzyılda İsviçreli bilim adamı F. De Saussure ile birlikte dil biliminde dizge anlayışı ortaya çıkmış ve eş zamanlılık–art zamanlılık ayrımı dil çalışmalarının esasını oluşturmuştur. Anlambilimin bir bilim dalı haline gelmesiyle birlikte bu gelişme kendini anlambiliminde de hissettirmiştir. Dilin bütün öğelerinin birbiriyle sıkı ilişkili ve birbiriyle bütünlenir biçimde görev gördükleri ilkesi benimsendikten sonra anlam alanındaki çalışmalarda kelimedenden hareketle diğer bilimlerde de ele alınmış ve dil bir bütün olarak düşünülmüştür.³⁷

Dil olgusu bir anlamlar sistemi olarak değerlendirilmekte ve anlamları açıklamak gibi temel bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Bir tanıma göre anlambilim, kelime içerisine yerleşmiş olan kavramın ne şekilde kullanıldığını ya da hangi anlamlarda kullanılabileceğini araştırır. Anlambilim doğal dillerdeki anlam dünyasını inceler. Göstergelerin anlamlarının ait olduğu bilim veya teoriye anlambilim veya semantik denir. Bu anlamda gösterge denilince; görülebilen, duyulabilen ve iletişim

³⁵ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 464.

³⁶ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 465.

³⁷ H. A, Erol, *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2002, s. 10.

halinde olan herkes için belli bir anlamı olan birimler anlaşılır. Bu koşulu, trafik levhaları ya da körler alfabesinde var olan kelimeler de yerine getirir.³⁸

Kavramların belirginleştirilmesi, sözlü dilde seslerden, yazılı dilde ise şekillerden oluşan sözcüklerle sağlanır. Buna göre dilin temelinde üç şey vardır: Ses, şekil ve anlam.³⁹ Çünkü dil, sadece seslerin ard arda gelmesiyle oluşan kelimelerin cümle içinde kullanılması demek değildir; bu kelimelerin anlam taşınması da gerekir. Zira harfler tek başlarına anlam taşımazlar; bu sebeple iki, üç, dört ve beş harfli kelimeler şeklinde terkip edilirler.⁴⁰ Kuramsal olarak, bir dilde anlamla ilgili her şey anlam bilimin alanına girer; bu anlamlar, dilbilgisel düzeneklerin (biçimbilim, sözdizim) ya da sözlüğün ürettiği anlamlar olabilir. Bununla birlikte, anlambilim araştırmaları her zaman sözcüklerin anlamına yönelik olmuştur. Anlam açısından sözcük ilk birimdir. Bu nedenle, anlambilim sözlükbilime (dilbilimin sözcükleri inceleyen dalı [leksikoloji]) sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Anlam, gerçekten dilin temel ögesidir. İnsanlar bir anlam iletmek, bir anlam aktarmak için konuşur; dil yetisi her zaman “düşünceler”i aktarmaya yarayan bir araç olarak görülmüştür. Anlam, dil yetisindeki hem en dolaysız, hem de kavranılması en güç ögedir. Her doğal konuşucu için anlam apaçaktır ama bu konuşucu anlamı tanımlayamaz.

Her ferd, kendisinin bütün insan türünün bir sürüp gitmesinden başka bir şey olmadığını en canlı olarak dilde duyar. Her ferdin sürekli olarak dil üzerine etkisi olduğundan, her kuşak onda bir değişiklik yapar. Ancak bu değişiklik sözcüklerin ve şekillerin kendisinde değil de, onların başka şekillerde kullanılmalarında ortaya çıktığından rahat bir şekilde fark edilemez. Her sözcüğe yüklenen anlam kişiden kişiye toplumdaki topluma farklılaşmaktadır. Kimse sözcükte başkasının düşündüğünün aynısını düşünmez. Bu yüzden her anlama aynı zamanda bir anlamamadır; duygularda ve düşüncelerdeki her birleşme aynı zamanda bir ayrılmadır.⁴¹

1.3. SEMANTİK ve ÇEŞİTLERİ

Semantics (anlambilim) kelimesi Grekçe Semaphore de bulunan sema “gösterge” den gelir. Semantik, Grekçe “semantike-semantikos” dan gelme bir kelime

³⁸ Kıran, , s. 265.

³⁹ Agop Dilaçar, *Dil, Diller ve Dilcilik*, TDK Yay., Ankara 1968, s. 51.

⁴⁰ es-Suyûtî, s. 37.

⁴¹ Bedia Akarsu, *Dil-Kültür Bağlantısı*, İnkılâb Yay., İstanbul 1998, s. 90.

olup “anlam veren, anlamlıyan, anlamı gösteren” demektir.⁴² Semantik anlam çalışmasıyla ilgili olarak kullanılan teknik bir terimdir; bu yüzden “anlam, dilin bir parçası ise semantik de dilbilimin bir parçasıdır.”⁴³

Semantik ilmî terminolojik olarak şöyle tarif edilmiştir: “Kelimeler ve önermelerle onların ifade ettiği anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalıdır.”⁴⁴ Semantiğin diğer bir tanımı ise şu şekildedir: “Dili anlam yönünden ele alan, gösterenin (sema) gösterilen bölümünü ya da içeriği eşzamanlı (eşzamanlı/synchronic) ve artsürekli (artzamanlı/diachronic) açılardan inceleyen dilbilim dalıdır.”⁴⁵

Izutsu ise, semantiği şöyle tarif etmektedir, “Semantik, bir dilin anahtar terimleri üzerindeki tahlilî çalışmadır.”⁴⁶ Bu çalışma yalnız konuşma aleti olarak değil bundan daha önemli olmak üzere kendilerini kuşatan dünya hakkındaki anlayış ve düşüncelerinin de aleti olarak o dili kullanan halkın, dünya hakkındaki düşüncelerini kavramak için yapılır. Bu suretle semantik, bir ulusun tarihinin şu veya bu önemli devresindeki dünya görüşünün mahiyeti ve yapısı hakkında bir çalışmadır.⁴⁷

Semantik genel olarak üç ana bölüme ayrılır.⁴⁸ Lengüistik (dilbilimsel) semantik, Felsefi semantik ve Genel semantik.

1.3.1. Lengüistik Semantik

Kelimelerde meydana gelen anlam değişmelerini, tarih içinde kazandıkları anlamları inceler. Tarih boyunca her dilin evrim geçirdiği, değişime uğradığı belli dönemler vardır. Çünkü tarihî bir vakıa olarak, her dil, evrim geçirir. Dilin uğradığı bu değişimden en fazla o dilin kelime hazinesi etkilenir. Çünkü dilin en oynak düzeyi kelime hazinesidir. Birçok dilbilimci kelime hazinesinin yaklaşık olarak her 30-35 yılda yapısal bir değişime uğradığını savunur. Bu değişim sonucu kelimelerin tarihî süreç içerisinde kazanmış olduğu yeni anlamlar ve anlam kaymaları dilbilimsel semantiğin konusunu oluşturmaktadır. Dilbilimsel semantik eşzamanlı ve artzamanlı olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır.

⁴² Alfred Korzybski, *Science and Sanity*, Amerika 1958, s. 21.

⁴³ Mehmet Soysaldı, *Kur’ân’ı Anlama Metodolojisi*, Fecr Yay., Ankara 2001, s. 18.

⁴⁴ Soysaldı, s. 18.

⁴⁵ Berke Vardar, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Sevinç Basımevi, Ankara 1980, s. 21.

⁴⁶ Izutsu, s. 15-17.

⁴⁷ Izutsu, s. 17.

⁴⁸ N. Arıklı, T. Tunçdoğan, B. Vardar, *Semantik Akımları*, Yeni İnsan Yay., İstanbul 1969, s. 5.

a-Eşzamanlı (Synchronic) Yöntem

Durgun dilbilim ve anlambilim yöntemi olarak da tanımlanabilecek olan bu yaklaşıma göre, yalnız belirli bir zaman kesitiyle ve eşzamanlılık yatay eksenine sınırlı bir biçimde, tarihsel süreci ve gelişmeyi göz önünde bulundurmadan yapılan statik dil analizidir. Izutsu eşzamanlı semantiğin yöntemini ve çalışma alanını şöyle açıklar, “Tarihin akışını belli bir devresinde yatayına kesecek olursak bir profil elde ederiz. Bu profil, o noktaya kadar yaşayan kelimelerle dolu bir yüzeydir.(...) Bu yüzeyde kelimeler, karışık bir mânâ ağı halinde gözümüzün önünde belirir. (...) Bu profil bize statik, kuru ve hareketsiz gözükürse de gerçekte böyle değildir, sadece macroscopic açıdan böyle görünür. Mikroskopik açıdan bakılırsa yüzeyin hayat ve hareketle dolu olduğu, yüzeyde hayat ve hareketin kaynaştığı derhal fark edilir.”⁴⁹

Eşzamanlı semantik belli bir zaman dilimi içerisinde, kelimelerin birbiriyle olan münasebet ve etkileşimlerini, dilin yapısını inceler. Örneğin bugünkü Türkiye Türkçesini ele alarak, bu evredeki biçimlerin birbiriyle olan bağlantıları, ilişkileri üzerinde durarak, “Türkiye Türkçesinde vurgu” gibi bir konuyu incelersek “eşzamanlı/ synchronic semantik” inceleme yapmış oluruz.⁵⁰

b- Artzamanlı (Diachronic) Yöntem

Gelişmeli dilbilim ve anlambilim yöntemi diye de betimlenebilecek olan bu yaklaşıma göre, eşzamanlı yöntemde olduğu gibi belirli bir zaman dilimiyle ve sınırlamadan, tarihsel süreç içerisinde, farklı zaman dilimlerindeki değişiklikleri de göz önünde bulundurarak yapılan canlı dil analizidir.⁵¹ Dilin muhtelif devirlerinden çeşitli yatay kesitler alıp bunları birbiriyle mukayese ettiğimizde diachronic (tarihi) semantik yapmış oluruz. Mesela Kur’ân’ın dili Mekke ve Medine olmak üzere iki farklı döneme ayrılabilir.⁵² Bu iki dönemin dil unsurlarının birbiriyle mukayesesi diachronic semantiğin ilgi alanına girer. Izutsu ‘Kur’ân’da Allah ve İnsan’ isimli eserinde Kur’ân

⁴⁹ Izutsu, s.44-45.

⁵⁰ Ali Galip Gezgin, *Tefsirde Semantik Metod ve Kur’ân’da “ Kavm” Kelimesinin Semantik Analizi*, Ötüken Neşr., İstanbul 2002, s. 124.

⁵¹ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 15; *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, (2. Baskı), ABC Kitabevi, İstanbul 1998, s. 27, 99.

⁵² Izutsu, s. 46.

dilini, daha sonra İslam'ın içinde zuhur etmiş olan diğer sistemlerin kullandıkları dil ile mukayese etmiştir.⁵³

Türkçedeki amca, baldız, bacanak gibi akrabalık adlarını incelediğimizi düşünelim. Bu kelimelerin farklı dönemlerdeki anlamlarını elde edebilmemiz için bugünkü kullanılışlarından gerilere, Türk dilinin en eski ürünlerine, dilimizin konuşulduğu başka alanlara gitmemiz gerekir. Bu araştırmayı yaparken Türkçenin farklı dönemlerde nasıl bir yapıya sahip olduğuna dair bir fikir de ediniriz. Bu sebeple diyebiliriz ki, artzamanlı semantik münferit kelimelerin, tarihin seyri içinde nasıl mânâ değişikliğine uğradıklarını anlamamıza yardım ettiği gibi, genel olarak araştırma konusu olan dilin, tarihi bir aradan sonra uğradığı değişimi de gözler önüne serer.⁵⁴

1.3.2. Felsefi Semantik

Felsefi semantik, bilgi vasıtası olan dilin, yani felsefe dilinin semantiğidir. Gösterge ile gösterilen nesne arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalıdır.⁵⁵ Felsefi semantik “semiyotik” in bir dalıdır. Semiyotik, göstergeleri ve gösterge sistemlerini konu alan, bu sistemlerin anlamın kuruluşundaki rollerini inceleyen, gösterge sistemlerinin yapısı ve işleyişini araştıran bilim dalıdır.

Semiyotik üç bölüme ayrılır:

- a) Pragmatik
- b) Semantik
- c) Sentaks

Bu sınıflandırma, kullanımı esnasında dilin gözlemlenmesi sonucu elde edilmiştir. Eğer dili kullanım esnasında gözlemlersek üç temel etken belirleyebiliriz. Bunlar; konuşan kişi, anlatım kalıbı ve anlatılan nesnedir. Eğer incelememiz, konuşan kişiyi ele alıyorsa “pragmatik”; anlatım kalıbı ve nesneyi inceliyorsa “semantik”; anlatım kalıpları arasındaki ilişkiyi inceliyorsa “sentaks”ın ilgi alanına girer.⁵⁶

⁵³ Izutsu, s. 46.

⁵⁴ Izutsu, s. 45-46.

⁵⁵ Arıklı, s. 7.

⁵⁶ Arıklı, s. 11; Ayşe İçöz, *Arap Dilinde Hidâyet-Delâlet, Salat ve Selam Kelimelerine Semantik Yaklaşım*, (Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s. 9.

1.3.3. Genel Semantik

Genel semantik; “bildirişim aracı olan dili, psikoloji, sosyoloji ve mantık açısından inceleyen karma bir daldır.”⁵⁷ Bu akımın başlıca temsilcisi olan A. Korzybski (Science and Sanity, 1933) her ruhsal tepkinin bir göstergeye cevap olduğunu savunur. Korzybski anlamla ilgili konuları ruh ve sinir hastalıklarına kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde incelemiştir. Dolayısıyla “genel semantik” çok geniş bir alanı kapsamaktadır.⁵⁸

1.4. SEMANTİK BİLİMİNİN ETİMOLOJİ, LEKSİKOGRAFİ ve FONETİK İLE İLİŞKİSİ

Semantiğin, diğer dilbilim dalları ile ilişkisinin aydınlatılabilmesi, ancak bu dilbilim dallarının tasnifinde esas alınan ölçütlere bağlıdır. Dilbilim birçok bilim adamı tarafından farklı sınıflandırmalara konu olmuş ve bu sınıflandırmalar çoğu zaman iç içe geçmiştir. Sınıflandırmada temel alınan yaklaşım, doğal olarak alt sınıfların ilişki alanlarını da değiştirebilmektedir. Bu noktada, Palmer’in şu sözlerini tekrarlamak gerekir: “Aslında semantik bir bakıma insan bilgisinin tamamıyla ilişkilidir. Ancak, çalışma alanının sınırlarını çizmek ve görünürdeki karmaşıklık ve karışıklığa bir nizam ve intizam getirmek dilbilimcinin işi ve görevi olmalıdır.”⁵⁹

Semantiğin leksikografi ile yakından ilişkisi vardır. Leksikoloji de semantiğin ilgi alanı olan kelimenin anlamları ve anlamın kaynakları konusu ile ilgilenmektedir. Leksikoloji kelimelerin hangi anlamlarının zaman içerisinde kaybolduğu, yeni hangi anlamlara sahip olduğu ve tarihî seyirleri ile de ilgilenir. Leksikoloji, semantiğin de önemli ilgi alanı olan kelimelerin eşanlamlı, çok anlamlı, eş adlı, zıt anlamlı, oluşlarını ayrıntılı olarak incelemesi sebebiyle semantik ile yakından irtibatlıdır. Bir kelimenin doğru anlamını tespit etmede fayda sağlayacak semantik metodun en önemli yardımcısı iyi hazırlanmış sözlüklerdir.⁶⁰

Semantiğin Etimoloji ile de yakın bir ilişkisi vardır. Etimolojik analiz yapılmadan ve kelimelerin ilk anlamları keşfedilip ortaya konulmadan semantik analiz inşa edilemez. Bunların arasında çok derin bir dilbilimsel bağlantı ve semantik anlam

⁵⁷ Arıklı, s. 11.

⁵⁸ Arıklı, s. 11.

⁵⁹ F.R. Palmer, *Semantik-Yeni Bir Anlambilim Projesi-*, AVRASYA Yay., Ankara 2001, s. 184.

⁶⁰ Ali Galip Gezgin, “Kur’ân’ın Doğru Çevirisinde Tarihsel – Etimolojik Sözlüklerin Önemi”, *Tabula Rasa Felsefe Teoloji*, Yıl 3, Sayı: 8, Mayıs – Ağustos 2003, s. 250-251.

bağı bulunmaktadır, yani söz konusu bu iki dilbilim dalından biri diğerine bağlıdır, biri olmadan diğeri de olmaz. Etimoloji ile semantik analizin, kavramsal çözümleme yönteminin birbirleri ile olan derin bağlantı ve semantik ilişkileri, ilgili kelime ve kavramın kökenini ilk ve gerçek kök anlamını keşfetmede aynı noktadan başlamaktadır. Çünkü semantik analiz yöntemi ne basit bir kelime yapısı tahlili, ne de kelimenin etimolojik analizine yönelik orijinal mânâ çalışmasıdır. Etimolojik analiz, bize sadece kelimenin temel mânâsı hakkında yalnız bir ipucu verir kelime ve anlam tahmininden öteye geçmez. Fakat semantik analiz yöntemi ise daha ileri gider ve bir anahtar kavramın, kelimenin veya terimin esas ve izâfî unsurlarını semantik açıdan tahlil ederek bu iki anlam ve unsurun birleşmesinden özel bir mânâ, semantik tanım ortaya koyar; ait olduğu kültürü, dünya görüşünü aydınlatır.⁶¹

Tüm bu değerlendirmeleri göz önünde tutarak belirtilmelidir ki, semantik ile etimoloji arasında çok sıkı bir bağ vardır. Hatta etimoloji araştırmaları zaman ve tarih itibarıyla semantik araştırmalarından daha önce gelmekte ve yapılmaktadır. Çünkü etimoloji, kelimenin ilk ve gerçek, doğru ve orijinal temel anlam ya da anlamlarını keşfetmeye çalışırken; semantik de kelimenin etimolojik açıdan gerçek ve doğru anlam ya da anlamlarından hareketle tarihsel süreç içerisinde artzamanlı bir yöntemle ne gibi eklemlenelerin, anlam değişimlerinin ve anlam olaylarının meydana geldiğini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.⁶²

Semantiğin Fonetik ile de yakın bir ilişkisi vardır. Varlıklar, insanın ürettiği dizili seslerle adlandırılırlar. Anlamlandırmada sesler, en üst seviyede rol oynar, onlar olmaksızın varlıkları adlandırmak mümkün değildir. O zaman insanoğluna düşen görev, sesleri seçmek ve bir araya getirerek dizmektir. Tabii bunun rastgele olmayacağı da muhakkaktır.⁶³

Dilde nesnelere temsil eden kelimelerin çoğu, çok önceki zamanlarda insanların saf tabiatla bir arada yaşadıkları zamanlarda oluşturulmuştur. Temiz tabiat, engelsiz gözlemlenen tabiat sayesinde, insanlar, varlıklara hak ettikleri adları verebilmişlerdir. Günümüzde yaşayan bütün fiil kökleri, isim kökleri ve ekler, dil bilinçli insanlar tarafından, asırlar önce üretilmiş ve topluma kazandırılmıştır. Günümüzde üretilen

⁶¹ Izutsu, s. 17, 30, 62.

⁶² Hasan Yılmaz, *Kur'ân Kelime ve İfadelerini Anlamada Kavram Tefsiri ve Semantik Analiz Yöntemi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003, s. 63.

⁶³ Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 258.

bütün kelimelerin gövdesinde, bize miras olarak bırakılan fiil ve isim kökleriyle, o zamanlar üretilen ekler yatmaktadır.⁶⁴

Canlı ve cansız varlıkların birer duygu ve düşünce dünyası olduğu gibi, onlara ad olan seslerin ve ses birlikteliklerinin de birer duygu ve düşünce dünyası vardır. Adlandırmada önemli olan, birbirleriyle uyumlu duygu düşünce dünyalarını bir araya getirebilmektir; bu uyum yakalanmazsa, varlığın adı sırtır ve bunun neticesinde, dil bilinçli insanlar, ortaya atılan adı kabullenici olmazlar, kullanmazlar.⁶⁵

1.5. TARİHSEL AÇIDAN ANLAM OLAYLARI ve ANLAM DEĞİŞMELERİ

Kelimenin bir çağda bir süre içinde ve daha sonraki çağlarda değişik kavramları yansıtır duruma gelmesini anlam değişmesi olarak kabul edilebilir. Bir kelime zamanla, eskisiyle ilişkisi olan ya da –seyrek de olsa- ilişkisi bulunmayan yeni bir kavramın anlatımına yarar hale gelmektedir.⁶⁶ Bunu belirttikten sonra tanımına geçebiliriz. Anlam değişmesi, “Bir kelimenin anlattığı kavramdan az ya da çok uzaklaşması, onunla uzak-yakın ilgisi bulunan, ya da hiç ilgisi bulunmayan yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesidir” şeklinde tarif edilebilir.⁶⁷

Zamanın ilerlemesiyle kelimelerin anlam değişmeleri, bazen çok değişiklik arz ederken, bazen de kelimenin eski anlamıyla yeni aldığı anlam arasında yakınlık açıkça görülür. Mantık açısından anlam değişmeleri başlıca şu üç türde toplanabilir.⁶⁸

Anlam daralması, Anlam genişlemesi, Anlam kayması (başka anlama geçiş).

1.5.1. Anlam Daralması

Bir kelime, eskiden anlattığı bir nesnenin, ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelirse buna anlam daralması adı verilir. Kelimenin ilk şekline göre anlamında bir daralma görülüyorsa bu bir anlam değişmesi türüdür. Bu anlam olayını bazı dilbilimci ve anlambilimciler, genel bir anlamdan özel bir anlama geçiş, umumdan hususa geçiş, olarak nitelendirirler. Çeşitli etkenlerle bütün dillerde bu türlü daralmalar

⁶⁴ Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 258.

⁶⁵ Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 258.

⁶⁶ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 118.

⁶⁷ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 118.

⁶⁸ Besim Atalay, *Türkçe Kelime Yapma Yolları*, TDK/Dem. 27, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946, s. 67; Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 118.

meydana gelmiştir. Bu konuda pek çok örnek bulmak mümkündür. Eski Türkçede ve bugünkü lehçelerde hem anlamca geniş, hem de çok anlamlı olan ve yerleşmek, yer tutmak, geceleme gibi anlamlara gelen ‘konmak’ eylemi bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde daha çok, uçan şeylerin bir yere inmesini anlatır (kuş kondu, kelebek kondu gibi).⁶⁹ Bir dilden diğer bir dile tercüme yaparken, olumlu ve doğru bir çeviri gerçekleştirip ortaya çıkarabilmek için bu tür anlam daralmaları, anlam özelleşmeleri ve anlam değişimleri göz önünde bulundurulmalıdır.

1.5.2. Anlam Genişlemesi

Bir kelime, esas ve temel anlam olarak bir nesnenin, bir işin bir bölümünü, ya da bir türünü gösterirken zamanla ve tarih süreci içerisinde o nesnenin bütünü, bütün türlerini anlatır bir duruma gelirse buna anlam genişlemesi ve zenginleşmesi adı verilmektedir.⁷⁰ Bu anlam olayını ve anlam değişimini, özel ve dar bir anlam ve içerikten genel ve daha geniş bir anlam ve içeriğe geçiş olarak tanımlamak mümkündür. Burada esas olan, ilk belirtilen ya da esas anlamdır; bunun en eski şekli esas alınarak sonradan uğradığı değişiklik belirlenir. Bu anlam değişiminin de farklı dillerde değişik örnekleri vardır. Kur’ân’daki anlamıyla “münafık” kelimesinde anlam genişlemesi görülmektedir. Bu kelimenin kökü ‘n-f-k’ dir. Bu kökün sözlükte, “tükenmek, azalmak, ölmek, ruhu çıkmak, alışverişin çok olması, yaranın kabuk bağlaması” gibi anlamları vardır.⁷¹

İşte münafık kelimesi, “bir çeşit tarla faresi yuvası” anlamından, kişinin inanç durumunu yansıtan manevi bir kavrama doğru anlam genişlemiş ve yepyeni bir anlam

⁶⁹ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, s. 119- 120, 137, 141; Aksan, *Anlabilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, s. 90, 133, 135.

⁷⁰ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 119-141.

⁷¹ el-Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sıhah Tâcu'l-Luga ve Sıhahü'l-Arabiyye I-VII*, Dâru'l-İlm, Beyrut 1979, c. 4, s. 1560; İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab I-XX*, Dâru'l-Meârif, Kahire 1984, c. 3, s. 694; el-Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *el-Kâmusu'l-Muhît, Müessesetü'r-Risale I-IV*, Beyrut 1987, c. 3, s. 296. (Fakat münafık kelimesinin esas anlamı, el-Yerbû' denilen bir hayvanın yuvası anlamına gelen en-Nâfikâu kelimesinden gelmektedir. Çünkü bu hayvanın yuvasının iki ağzı vardır. Birisine el-Kâsiâu, diğerine de en-Nâfikâu denilir ve hayvan bu kapılardan birisinden yakalanmaya çalışılırsa, diğerinden kaçır kurtulur. Aynen bunun gibi münafık da kendisi için iki çıkış yolu koyar. Birisi, İslâm olduğunu ifade etmesi, diğeri de kâfir olduğunu saklamasıdır. Bu ikisinden, hangisi hususunda onu yakalamak istersen, o diğerinden çıkıp kurtulur.); er-Râzî, Fahrüddin Mahmud b. Ömer, *et-Tefsîru'l-Kebir (Mefâtihu'l-Gayb) I-XXIII*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Tahran ts., c. 3, s. 134; Soysaldı, *Kur'ân Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar*, Çağlayan Yay., İzmir, 1997, s. 85.

kazanmıştır. “Kâfir ve mü’min” den ayrı, yerilen, ikiyüzlü bir insan tipini anlatan bir kelime haline dönüşmüştür.

1.5.3. Anlam Kayması

Bu anlam olayı ve değişmesi adından da anlaşılacağı üzere; göstergenin, eskisinden bambaşka bir göstergeyi anlatması durumudur. Burada bir anlam daralması veya anlam genişlemesi meydana gelmemektedir. Bir kelimenin eskiden yansıttığı kavramdan tamamen ayrı yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesine anlam kayması denir. Kimi zaman toplum hayatındaki değişmelere, ya da başka nedenlere bağlanan bu tür anlam kaymalarına, başka anlam ya da anlamlara geçişlerle ilgili örneklere her dilde rastlamak mümkündür.⁷² Değişik çağlarda, yeni alanlarda çeşitli gelişmelere sahne olan dillerde anlam bakımından değişmelerin fazla olması, birtakım kelimeler yepyeni anlamları anlatır bir duruma gelmesi doğaldır. Genellikle uzun yüzyıllar içinde gerçekleşen başka anlama geçiş, anlam kayması olayı ve anlam değişmesinin örneklerinden bazıları şunlardır. Örneğin eskiden yalnızca duman anlamına gelen, ‘*tüt*’ kökeninden türeyen ‘tütün’ sözcüğü, yakılarak içilen bitkinin Türkiye’de yaygınlaşmasından sonra bugün bu kelime başka anlama geçerek ve anlam kaymasına maruz kalarak yalnızca bu bitkiyi anlatır bir duruma gelmesidir.⁷³

Eski Türkçede “düşünmek, kederlenmek, yas tutmak” anlamına gelen “sakınmak” kelimesi, günümüz Türkçesinde “bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya endişe ile uzak durmak, önleyici tedbirler almak, korunmak” gibi anlamlarda kullanılmaktadır.⁷⁴

1.6. SEMANTİK ANALİZ YÖNTEMİNİN KUR’ÂN’A UYGULANMASI

Semantik ilmi bizzat isim olarak bize ait bir kavram değildir, batı kökenlidir. Ancak klasik eserlerimizde, “ilmu’l-me’ani, ilmu’l-bedi’, ilmu’l-beyan” gibi adlar altında semantikle aynı paralelde işlevi olan kavramlar mevcuttur. Semantik ilmi batıda ilk ortaya çıkmasından şimdiye kadar birçok gelişim süreci yaşamıştır. Farklı farklı semantik çeşitleri ortaya çıkmıştır. Kelimeler ve onlara yüklenen anlamlar semantik

⁷² Nedim Üçok, *Genel Dilbilim*, s. 75-76.

⁷³ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 146.

⁷⁴ Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s. 145; Anlam kaymasıyla ilgili başka örnekler için bkz., Nedim Üçok, *Genel Dilbilim*, s. 75-76.

ilmi ile daha da derinlemesine araştırılmaya başlanmıştır. Bu durum adeta, kelimeyi atomlarına ayırmaya benzemektedir. Kelimeyi oluşturan parçalar arasındaki anlamsal bütünlüğe ulaşma ve kelimenin zamanımıza kadar gelen hayat serüvenini aktarma, semantik ilminin temelini oluşturur. Bu anlamda Kur'ân'da semantik metodun uygulanmasının, Kur'ân'ın anlaşılmasına daha fazla katkı sağlayacağında şüphe yoktur. Çünkü Kur'ân da neticede bir kelâmdır ve kelimelerden oluşmaktadır. Kur'ân'ı kelimelerden yola çıkarak çözümlmek ve hakîkî anlamı ortaya koymaya çalışmak semantikle uğraşan bir araştırmacının yapması gereken şeydir. İşte bu yönleriyle semantik ilmi Kur'ân'ı anlamada en tutarlı yöntemlerden biri olarak görülmektedir.

Asırlar öncesinde oluşmuş kavramların sonraki çağlarda doğru kullanılabilmesi, onların ortaya çıktıkları ve oluştukları tarihsel sürecin bilinmesine bağlıdır. Bu süreç bilinmediği zaman, kavramların gerçek delâletleri ve temel anlamları unutulmakta ve bir kavram kargaşası oluşmaktadır. Kavram kargaşasının olduğu bir yerde ise neyin nasıl ifade edilip anlaşılacağı bilinmemektedir.⁷⁵ “Bir metni anlama ve anlamlandırmada kelime ve ifadelerin doğru ve gerçek anlamlarının bilinmesi önemli bir husustur. Bu durum, dini metinler veya kutsal kitaplar için daha da büyük bir önem ve öncelik arz etmektedir. Kelime ve ifadeler, düşüncelerin sembollere dönüşmüş şeklidir, düşüncelerin kendisi ile dışa vurulduğu ve insanlar arasındaki iletişimi simgeleyen en önemli unsurlardır. Kelime ve kavramların, dünyayı algılamada ve anlamlı kılmada etkin araçlar olduğunu söylemek mümkündür.”⁷⁶

Kur'ân'ın sağlıklı bir şekilde anlaşılması ve doğru, gerçek bir biçimde tefsir edilip yorumlanması da bir anlamda kullandığı kelime ve ifadelerin, odak ve anahtar kavramların doğru olarak anlaşılmasına, anlamlandırılmasına bağlı olduğunu⁷⁷ ifade etmek mümkündür. Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumlanması konusunda kelime ve ifadelerin, odak ve anahtar kavramların doğru ve gerçek anlamlarıyla, hakîkî delâletleriyle yerli yerinde kullanılmasının yeri, önem ve önceliği ile ilgili olarak, er-Rağıb el-İsfehânî (öl. 502/ 1108)'nin, “Kur'ân Kelime ve İfadeleri Sözlüğü” ya da

⁷⁵ Mevlüt Özler, *İslam Düşüncesinde EhI-i Sünnet EhI-i Bid'at Adlandırmaları*, Ekev Yay., Erzurum 2001, s. 7.

⁷⁶ Şehmus Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, Işık Akademi Yay., İstanbul 2008, s. 9-10; Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, s. 26.

⁷⁷ Şehmus Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, s. 9-10; Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, s. 26; er-Rağıb el-İsfehânî, *Mufredatu Elfâzi'I-Kur'ân*, (Neşr.: Safvan Adnan Davudi), Daru'l-Kalem, Dimeşk 1992, s. 54-55; Abduh, Muhammed – Rıza, Reşid, *Tefsiru'l Menar-Tefsiru'l Kur'âni'I-Hâkim-*, (4. Baskı), Daru'l-Menar, Mısır 1954, c. 1, s. 7, 16, 17, 31.

orijinal adıyla “el-Mufredat fi Ğaribi’l-Kur’an” adlı ünlü eserin mukaddime kısmında şu açıklamalara yer vermiştir: “Kur’ân ilimlerinden en başta ve öncelikli olarak meşgul olunması ve incelenmesi gereken ilimler, lâfzî ilimler; lâfızların anlam ve içeriklerini araştıran kelime ve kavram bilgileridir. Kur’ân ifadelerinin manalarını anlamak isteyen kimse için en başta gelen araçlar olması hasebiyle Kur’ân lâfızlarının kök manalarını anlamak, bilmek bina inşa etmek isteyen kimse için en başta gelen araçlar olan kerpiç mesabesindedir. Bu lâfızla ilgili ilimlerin ve kök manaları bilmenin faydası sadece Kur’ân ilimlerine has değil, bütün İslamî ilimlere şamildir.”⁷⁸

Kur’ân kelime ve lâfızlarının pek çok mânâ yönleri bulunmaktadır. Kur’ân’ın anlam alanlarının ve yönlerinin çokluğu, delâletlerinin çeşitliliği, onun anlaşılması, yorumlanması ve çeşitli yönlerden tahlil edilmesi açısından çok önemlidir.⁷⁹ Bu nedenle Kur’ânî lâfızların nâzil olduğu zamandaki kullanım ve mânâ alanının dışına çıkılmamasına özen gösterilmeli; nüzûl dönemindeki nadir kullanımlarına ve yaygın olmayan anlamlarına ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Kur’ânî kelime ve ifadelerin indiği dönemde yaygın bulunan kullanımlarına ve temel anlamlarına itibar edilmelidir. Zîra bu kelime ve ifadelerin genel anlam alanı ve çerçevesinin dışına çıkacak olan böyle bir anlama ve yorumlama tekniği, Kur’ân ötesi değil, tam tersine Kur’ân dışı daha açık bir deyişle, Kur’ân’dan başka bir şey olacaktır.⁸⁰

Özetle Kur’ân’ın daha doğru ve sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi, dünya görüşünü kavranabilmesi için, genelde nüzûl dönemi ve öncesine özgü sosyo-kültürel yapının, dilsel ve kültürel özelliklerin iyi bilinmesi son derece önemli bir noktadır.⁸¹ Semantik analiz yöntemini Kur’ân’a uygularken bu alanla ilgili bazı kavramları bilmek gerekmektedir. Bunları sistematize edecek olursak şu başlıklar altında inceleyebiliriz.

⁷⁸ e1-İsfehânî, s. 54–55; Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur’ân’a Uygulanması*, s. 26.

⁷⁹ Sadık Kılıç, *En İdeal Tefsir En Gerçekçi Tefsirdir, İslam’da Sembolik Dil içinde*, İnsan Yay., İstanbul 1995, s. 29-31; Emrullah İşler, “Secde Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu”, *İslamiyat*, Sayı: 3, 1998, s. 105-115; İşler, “Fitne Katilden Beter mi? Fitne Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu-”, *İslamiyat*, Sayı: 2, 1999, s. 137-153; İşler, “Çok anlamlılık, Anlam Daralması ve Kur’ân’ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar”, *Kur’ân ve Dil -Dilbilim ve Hermenötik – Sempozyumu*, 17–18 Mayıs 2001, YYÜİF, Van 2001, s. 385–397.

⁸⁰ Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur’ân’a Uygulanması*, s. 26.

⁸¹ Watt, s. 47; Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur’ân’a Uygulanması*, s. 26.

1.6.1. Kur'ân Semantiğinde Kullanılan Önemli Kavramlar

1.6.1.1. Esas Mânâ

Kelimenin ilk akla gelen mânâsı olan esas mânâyı Izutsu şu şekilde açıklamaktadır, “Kur'ân'ı alıp içindeki kelimeleri bizim görüş açımızdan gözden geçirirsek bazı kelimelerin mânâsının, izaha ihtiyaç duymayacak derecede, gâyet açık olduğunu görürüz. Yani her kelimenin kendine özgü mânâsı vardır ki biz o kelimeyi, bulunduğu münasebet sistemi dışında da mütalaa etsek, kelime yine o mânâyı taşır. Örneğin “kitap” kelimesi, gerek Kur'ân'da, gerek Kur'ân dışında olsun daima aynı şeyi ifade eder. Konuşma dilinde kitap deyince her zaman belli bir şey anlaşılır. İşte kelimenin bu sürekli mânâsına esas mânâ denir.”⁸²

1.6.1.2. İzâfî Mânâ

Kelimenin akla gelen ilk anlamının dışındaki bir anlamı ifade etmesi demek olan izâfî mânâyı Izutsu şöyle açıklamaktadır, Kelimenin kökünden gelmeyen, fakat içinde bulunduğu münasebet sisteminden doğan mânâyı izafî (görelî) mânâ denir. Yukarıdaki örnekten hareketle ‘kitap’ kelimesinin mânâsı, bu esas mânâdan ibaret değildir. Burada ikinci bir mânâ daha vardır. Kur'ân içinde kitap, dinî bir kutsallıkla çevrili önemli bir mânâ kazanır. Çünkü kelime, vahiy fikrine yakından bağlıdır. İşte bundan ötürü basit kitap kelimesi, özel sistem içerisinde yer alınca, sistemin diğer düşünce ve kanaatleriyle irtibat kurar. Onlardan yeni elemanlar alır. Çoğunlukla yeni elemanlar, kelimeyi öyle etkiler ki onun asıl mânâsını kökünden değiştirir. Böylece kitap kelimesi, İslâm düşünce sisteminde Allah, vahiy, tenzil, nebî ve ehl-i kitap kelimeleriyle yakından ilişki kurar. Bundan dolayı Kur'ân'da bu kelime geçince, ilgili bulunduğu diğer kelimelerle münasebeti içinde anlaşılmalıdır. Bu bağlılık, kitap kelimesine özel ve çok karışık bir semantik anlam verir. Eğer kelime bu sistemin dışında olsa kesinlikle bu mânâyı taşımaz. Kelimenin kökünden gelmeyen, fakat içinde bulunduğu münasebet sisteminden doğan bu mânâyı izafî (görelî) mânâ denir.⁸³

⁸² Izutsu, s. 26.

⁸³ Izutsu, s. 21.

Kısaca ifade etmek gerekirse esas mânâ, kelimenin her zaman taşıdığı asıl mânâdır. İzaî mânâ ise, kelimenin içinde bulunduğu özel sistemden, bu sistemdeki diğer kelimelerle olan münasebetinden kazandığı özel mânâdır.⁸⁴

1.6.1.3. Anahtar Kelime

Kur'ân'ın dünya görüşünü ortaya koymada önemli rol oynayan kelimelere anahtar kelime denir. Kur'ân'ın anlaşılması ve doğru biçimde yorumlanması kullanılan kelime ve kavramların sağlıklı bir şekilde anlaşılmasına bağlıdır. Kur'ân'ın dünya görüşünü, insana, topluma, hayata, varlığa, evrene, bakışını doğru bir biçimde anlamak, Kur'ân'da kullanılan anahtar kelimelerin yapılarını, anlam alanlarını ve kullanılış biçimlerini bilmekten geçer. Başka bir deyişle, Kur'ân'ın evrensel tasavvurunu doğru bir biçimde anlayabilmek, anahtar kelimelerin Kur'ânî siyakta kazandıkları anlam alanlarının doğru olarak belirlenmesine bağlıdır. Örneğin Kasas sûresi 77. âyetteki Karun kıssasında dünya nasibi konusu;

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي
الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.”⁸⁵

Normalde siyaktan bağımsız bir anlamlandırma yapıldığı zaman ahiret için çalış ama dünyadaki nasibini de unutma anlamı verilir, sanki Kârun'un fakir olduğu, ahiret yurdu için çalışırken dünyayı da ihmal etmemesi gerektiği gibi bir anlam çıkarılır, ancak siyakla birlikte değerlendirildiği zaman Karun'un hazinesinin anahtarlarını taşımak için güçlü kuvvetli bir topluluktan bahsedildiği ve Kârun'un oldukça zengin olduğu anlaşılır. Buradan hareketle şu anlam verilebilir,

“Öyleyse Allah'ın sana verdiklerinden yararlanarak, yalnızca ahiret yurdunda iyi bir yer tutmanın yolunu ara; bunu kazanmak için dünyada yapman gerekenleri de unutma ve Allah sana nasıl iyilikte bulduysa, sen de başkalarına öyle iyilikte bulun; yeryüzünde bozgunculuk etmeyi isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez!”

⁸⁴ Izutsu, s. 21.

⁸⁵ Kasas 28/77.

Görüldüğü üzere verilen birinci anlam Kur'ân'ın dünya görüşünü tam olarak yansıtmamaktadır. Siyakla birlikte verilen ikinci anlam Kur'ân'ın dünya görüşünü anlama açısından daha sağlıklıdır. Kur'ân'ın anahtar kelimelerinden bazıları şunlardır; Allah, Peygamber, vahiy, tenzil, îman, islâm, mü'min, münafık, şükür, tasdik, ahiret, cennet, cehennem, küfr, Tevrat, İncil vb. bu kelimeler Kur'ân'da yalın halde bulunmazlar, bunların ilişki içinde olduğu diğer kelime ve kavramlarla birlikte bir anlam ifade ederler.

1.6.1.4. Odak Kavram

Herhangi bir kelimenin anlamı tahlil edilirken o kelimenin anlamıyla ilgili birçok kelimeyle karşılaşılır, fakat o kelimelerin hepsinin bileşkesi olan, anlamı taşıyan bir kelime vardır, buna “Odak Kavram\Kelime” denir. Odak kelime her yöne çekilebilen bir kelimedir. Eğer bir kelime bir semantik alanda odak kelime kabul edilmişse bu durum, o kelimenin başka alan veya alanlarda normal yahut anahtar bir kelime olarak kabul edilmesine engel değildir.⁸⁶

Meselâ îman kelimesi –aynı kökten doğmuş âmene (inandı), mü'min (inanan) gibi öteki kelimelerle birlikte – Kur'ân'da çok önemli bir rol oynar. Onu kendi alanının yöneticisi sayabiliriz. Onu odak kelime sayınca da birçok önemli anahtar kelimelerin, onun etrafında dizildiğini ve hepsinin birlikte Kur'ân'da önemli bir mânâ alanı meydana getirdiğini görürüz. Bu anahtar kelimeler ya olumlu ya olumsuz olurlar. Olumlu olanlar, “şükür, islam, tasdik, Allah vb.”, olumsuz olanlar, “isyan, tekzîb, küfr vb.” kelimelerdir. Buradaki anahtar kelimelerden birisini alıp odak kelime yapabiliriz. Örneğin “küfr” kelimesini odak kelime olarak kabul edersek, bu kelime ile aynı semantik alanı paylaşan olumlu mânâdakiler, “fısk, dalâl, zulüm, isyan, tekzîb vb.” olumsuz olanlar ise, “tasdik, islâm, îman vb.” olarak ortaya çıkar. Bu da göstermektedir ki, bir alandaki odak kelime başka bir alanda anahtar kelime veya normal bir kelime olabilmektedir.

⁸⁶ Izutsu, s. 36.

1.7. KUR'ÂN'I DOĞRU ANLAMADA SEMANTİK METODUN ÖNEMİ ve MERHALELERİ

Bilindiği gibi kelimeler dilin yapı taşlarıdır. Kur'ân'ın anlaşılması ve doğru bir biçimde yorumlanması kullanılan kelime ve kavramların sağlıklı anlaşılmasına bağlıdır. Eğer kelimelerin doğru anlamları iyi tespit edilemezse cümleler anlaşılabilir. Dolayısıyla okunan metin de doğru anlaşılabilir olur.⁸⁷ İnsanların Kur'ân'ı, Yüce Allah'ın muradına uygun olarak anlaması oldukça önemlidir. Bu ise, ancak, Kur'ân kelimelerinin delâlet ettiği mânâları ortaya çıkarmakla mümkün olur. Kur'ân'da kullanılan kelimeler ait oldukları ayetler grubu içerisinde, yer aldıkları Kur'âni siyapta ve metinsel bağlamda çeşitli anlamlara gelebilir.⁸⁸ Kur'ân kelimeleri, Kur'ân düşünce sistemi içinde aslından daha kuvvetli izafî mânâlar kazanmaktadır. Âyetlerdeki kelimelerin tarihî gelişimini ve zaman içerisinde uğradıkları mânâ değişikliklerini bilmeden isabetli bir tercüme ve yorum yapmak mümkün değildir. Zîra bu gelişmelerin, kelimelerin hayatına ve mânâyâ delâletlerine büyük etkileri olmuştur. Bu yüzden, müfessirin âyette geçen kelime ve kavrama yüklemesi gereken mânâ, Kur'ân'ın ilk nüzûlü sırasında delâlet ettiği mânâ olmalıdır. Kelimelerin zaman içerisindeki mânâ değişiklikleri semantik ilminin konusudur. Bu mânâ değişikliklerini ancak kelimelerin semantik tahlillerini yaparak bilebiliriz.⁸⁹

Semantik ile ilgili yukarıdaki bilgileri verdikten sonra başarılı bir semantik analiz yapılması için gerekli merhaleleri, maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bir kelimenin veya kavramın semantik analizini yapabilmek için önce o kelimenin veya kavramın etimolojisi iyi bilinmelidir. Anlamı tespit edilecek kelimenin mümkün olduğunca ilk dönem kaynaklarına inilerek taranması gerekir.⁹⁰

- Bu işlemlerden sonra etimolojideki anlam esas tutulmak kaydı ile hepsinde gizli olan bu söz konusu kelimenin kök mânâsı aranmalıdır. Buna uygun olmayanlar sonradan kazandırılmış anlamlardır. Uygun olanlar ise, zaten semantik tanımın kapsamına girmektedir.⁹¹

- Semantik, sadece kelimenin anlamını oluşturan kök mânâyâ inmek değil, aynı zamanda onun bu kök anlamından hareketle tarih boyunca kazandığı anlamların bir

⁸⁷ Demir, Dünya Ahiret Bütünlüğü, s. 9.

⁸⁸ Yılmaz, Semantik Analiz Yönteminin kur'ân'a Uygulanması, s. 11.

⁸⁹ Soysaldı, s. 14.

⁹⁰ Izutsu, s. 26, 32.

⁹¹ Izutsu, s. 17, 30, 62.

analizini yapmak ve gerek bu anlamların ve gerekse türevlerin içinde ilk (kök) mânânın olup olmadığına bakmaktır.⁹² Dolayısıyla semantik tahlil yapan kişi bir kelimenin anlamının, tarihî süreç içerisinde ne gibi mânâ daralmalarına veya genişlemelerine uğradığını da tespit etmek mecburiyetindedir.

- Bu kelimenin Kur'ân öncesi anlamlarını da araştırıp öğrenmemiz gerekmektedir. Kelimelerin Kur'ân öncesi anlamlarını ise, Cahiliye devri Arap şairlerinden istifade ederek tespit etmeliyiz.⁹³

- Kelimenin Kur'ân öncesi anlamları açığa çıkarıldıktan sonra, bu kelime ve kavramı Kur'ân'ın edebî metni içerisinde araştırıp nerelerde ve hangi anlamlarda kullanıldığını tespit etmeliyiz.⁹⁴

- Kelimenin âyet içinde geçtiği mânâlar tespit edilirken, “siyak-sibak”a çok dikkat edilmelidir. Çünkü bu mânâlar bazen ancak siyak ve sibak göz önünde bulundurularak anlaşılabilir. Bazı kelimeler Kur'ân'da asıl kök anlamında kullanıldığı gibi farklı yerlerde farklı anlamlarda da kullanılabilir. Dolayısıyla bütün bu tahliller sonucunda, Kur'ân'ın kendi düşünce sistemi ve semantik alanı içerisinde bu kelime ve kavrama yüklediği yeni anlamları da belirtmeliyiz.⁹⁵

- Şâyet bu kelime ve kavramda Kur'ân'dan sonraki devirlerde bir anlam değişmesi olmuşsa, ona da çalışmamızda yer vermemiz gerekmektedir.⁹⁶

⁹² Gezgin, s. 250-251.

⁹³ Ebû Zeyd, *İlahi Hitabın Tabiatı*, (Çev.: M. Emin Maşalı), Kitabiyat, Ankara 2002, s. 47,48,49.

⁹⁴ Watt, William Montgomery, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, (Çev.: Mehmet S. Aydın), Hülbe Yay., Ankara 1982, s. 47.

⁹⁵ Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, s. 11, 27.

⁹⁶ Soysaldı, s. 34-35.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP DİLİNDE “H-R-F” KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK ve LEKSİKOĞRAFİK TAHLİLİ

“Tahrif” kelimesinin semantik analizini yapabilmek için öncelikle bu kelimenin etimolojisini tespit etmek gerekir. Bu hususta öncelikle yardımcı olacak kaynaklar şüphesiz sözlüklerdir. Arapça ile ilgili yazılmış kaynak niteliğindeki sözlüklerden istifade ederek “tahrif” kavramının kökü olan “h-r-f” kelimesi ve bunun türevlerinin anlamlarını bu başlık altında inceleyeceğiz. Böylelikle semantik analizin ilk basamağını gerçekleştirmiş olacağız.

2. 1. H. R. F. KÖKÜNÜN ANLAMAMI

Sözlüklerde “h-r-f” kelimesinin isim kökü olan “Harf” kelimesi; “uç”, “kenar”, “sınır”, “yön”, “taraf” anlamına gelmektedir. Meselâ, başın iki tarafını anlatmak için “Harfü’r-re’s” (حرف الرأس) denir. Geminin uç tarafları, bir dağın en yüksek ve en ince tarafı, zayıf cılız dişi deveye, yine, bir kılıcın en keskin uç tarafı “Harf” lafzıyla ifade edilir. Kısacası, bir şeyin harfi demek, o şeyin ucu, kenarı demektir.⁹⁷ İbn Abbas’ tan rivâyet edilen bir hadîste, “Ehl-i kitap, kadınlara yalnızca tek bir harften yaklaşırlar.” (لا على حرف) buyrulmuştur. Rivâyetteki tek bir harften kasıt, tek bir yönden demektir.⁹⁸ Buradaki (حرف) kelimesinin yön anlamında kullanıldığı görülmektedir. “h-r-f” kelimesi, eğmek, sözü değiştirmek, mânâları bozmak, metni tahrif etmek, metni yanlış okumak⁹⁹ anlamlarında da kullanılmaktadır.

“Harf” kelimesi Arapçada zayıf düşmüş cılız dişi deveyi ifade etmek için de kullanılır. Bu kullanımlarda bir deri bir kemik kalmış deve anlamı da mevcuttur.¹⁰⁰ Bu

⁹⁷ el-Cevherî, c. 4, s. 1342; el-Halil b. Ahmed, el-Ferahidi, *Kitabu’l-Ayn Muretteben Alâ Hurûfi’l-Mu’cem I-VIII*, (Tahk.: Abdulhamid Hendâvî), Daru’l Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2003, c. 1, s. 305-306; İsfehânî, Râgıb b. Hüseyin b. Muhammed, *Mufredâtu Elfazil Kur’ân*, (Tahk.: Nedim Maraşlı), el-Matbaatü’l-Fenniyyetü’l-Hadîse, Dımeşk 1970, s. 112-113; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; İbnü’l Esîr, *en-Nihâye fi Garibi’l-Hadîs ve’l-Eser I-V*, Beyrut 1209, c. 1, s. 369-370; Mahmut Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lügati-Mucemül Müfrehes*, Timaş Yay., İstanbul 2007, “h-r-f” kelimesi; Muncidu’t-Tullâb, Beyrut-Lübnan 946, s. 114; Zebîdî, Muhibbuddin Ebi Feyyaz es -Seyyid Muhammed Murteza el - Haseni’l-Vâsitiyyi, *Tâcul’l-Arus Min Cevâhiri’l-Kâmus I-X*, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1994, s. 67; Arif Erkan, *el-Beyan*, Yasin Yay., İstanbul 2006, “h-r-f” kelimesi.

⁹⁸ el-Cevherî, c. 4, s. 1342; İsfehânî, s. 112-113; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; İbnü’l Esîr, c. 1, s. 369; Muncidu’t-Tullâb, s. 114.

⁹⁹ el-İsfehânî, s. 228; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; M. Sait Şimşek, Tacettin Uzun, *Arapça-Türkçe, Deyimler-Kalıp İfadeler-Atasözleri Sözlüğü*, Beyan Yay., İstanbul 1991, s. 98.

¹⁰⁰ Zebîdî, s. 67-69.

haldeki dişi deve inceliğiyle ve cılızlığıyla tıpkı elif harfine benzemektedir. Yolculukların yorgun ve bitkin düşürdüğü soylu Arap devesinin gücünün son sınırına gelmesi (الحرف من الابل) anlamında kullanılan mecazî bir ifadedir. Araştırdığımız cahiliye şiirlerinde “h-r-f” kelimesi yukarıdaki “cılız dişi deve”nin aksine “iri, ayakları yüksek dişi deve” şeklinde kullanılmıştır. Zûr-Rummeh’den nakledilen bir şiirde,

ةيلامج فرح دانس اهش ي فيظو جزا وطخل اناير قوهس

“Harf” kelimesi bu şiirde yaradılışı iri, uzun, koca, dişi deve için kullanılmaktadır. Çok çalışmakla ve hareket etmekle kötürüm hale gelmiş iri, ayakları yüksek, dişi deveye “harf” denir.¹⁰¹ Burada”harf” kelimesinin anlamıyla ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir. Kişinin devesi normal şartlarda sağlıklı ve bakımlıdır. Ancak çok çalışma ve hareket sonucu deve sağlığını yitirmiş kötürüm hale gelmiştir. Bu şiirde kişi devesini övmektedir çünkü Arap örfünde, bir hayvanın ayıbını söyleyerek onu övmüş değil yermiş olunurdu.¹⁰² Eğer “harf” kelimesi zayıflık, cılızlık anlamına gelseydi kişi devesi için bu kelimeyi kullanmaktan imtina ederdi. Şiirdeki övgünün devenin çalışkanlığından kaynaklanmaktadır. Kur’ân’daki “h-r-f” kelimesi ile cahiliye devrindeki bu kelimenin bağlantısına gelince; Kutsal Kitaplar normal şartlarda sapaşğlam iken, insanoğlunun müdahalesi sonucu bu özelliğini yitirmiş ve tıpkı sağlıklı iken bir illet sonucu zayıf ve cılız kalmış devenin durumuna düştüğü düşünülebilir. Kök anlamının ne olduğunu belirttikten sonra “h-r-f” kelimesinden türetilen ve yakın anlamlı kelimelerden de bahsetmemiz semantik açıdan önem arz etmektedir.

2.2. “H-R-F” KÖKÜNÜN YAKIN ANLAMLARI ve TÜREVLERİ

“H-r-f” kelimesi yukarıda geçtiği üzere “uç, kenar, sınır, taraf, yön” gibi anlamlara geldiğinden, bu kelimeden türetilen ve bu anlamlara yakın birçok kelime ve kavrama lügatlerde ve Kur’ân’da rastlamak mümkündür. Ancak “h-r-f” kelimesinin türevleri içinde konumuz ile alakalı olanlar tespit ve tercih edildi.

¹⁰¹ Zebîdî, s. 67-69; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342.

¹⁰² İbnü’l-Esîr, c. 1, 369; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342; Zebîdî, s. 67-69.

2.2.1. Sapmak

“Harf” kelimesi, uç, sınır, yön, taraf, dönmek, meyletmek, uzaklaşmak, bozmak, değiştirmek şeklindeki kök anlamlarından hareketle, itidâlden sapmak, inhiraf etmek, bir şeyden sapmak, olması gerektiği gibi olmayıp istenilmeyen şekle doğru meyletmek anlamlarına da sahiptir.¹⁰³

İncelediğimiz ilk dönem sözlüklerinde “harf” kelimesinden türetilen (حرف) (انحرف), (تحرف), (احرورف) fiil kalıplarının (an) harf-i ceriyle sapmak anlamında kullanıldığını müşahede etmekteyiz.

“Kişi bir şeyden yüzünü çevirip başka bir şeye meylettiğinde (teharrefe), (inharefe), (ihravrafe) fiilleri kullanılır.”¹⁰⁴

Hız. Peygamber şöyle buyurmuştur; “(...) miraç gecesinde dünya semasına indiğimde duman ve ses karışımı bir manzara ile karşılaştım. Bunlar kimdir diye sordum. Denildi ki: Bunlar yeryüzünün ve semâvâtın melekûtunu tefekkür etmemeleri için insanoğlunun basiretini bağlayan (gözlerinin hakikati görmesine engel olan) bakışları çeviren, saptıran şeytanlardır. Eğer insanların gözlerini çeviren bu şeytanlar olmasaydı mucizeleri açıkça görebilecektiler.”¹⁰⁵ Fiilin bu hadiste sapmak anlamında kullanıldığı açık bir şekilde görülmektedir. Kur’ân’ dan da örnek verecek olursak,

وَمَنْ يُؤَلِّمْ يَوْمَئِذٍ دُبْرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّقًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبئسَ
الْمَصِيرُ

“Böyle bir günde her kim onlara, tekrar dönüp çarpışmak için geri çekilmek veya diğer bir safta yeniden mevzilenmek hâlleri dışında, arkasını dönerse (مُتَحَرِّقًا) (yani saparsa), muhakkak Allah'dan bir gazaba uğramış olur ve varacağı yer cehennemdir, orası da ne kötü bir akıbetir.”¹⁰⁶

Bu âyetteki (مُتَحَرِّقًا) kelimesi, arkasını dönme, olduğu durumu terk etme, sapıp kaçma gibi anlamlarda kullanılmıştır.

¹⁰³ İbnü'l-Esîr, c. 1, 369-370; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342; el-İsfehânî, s. 112-113; Mevlüt Sarı, el-Mevarid, *Arapça-Türkçe Lügat*, Bahar Yay., İstanbul 1980, s. 293-294.

¹⁰⁴ İbnü'l-Esîr, c. 1, 369-370; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342; el-İsfehânî, s. 112-113.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 363.

¹⁰⁶ Enfal 8/16.

2.2.2. İşin Ucundan Tutmak

Harf kelimesi, bir şeyin içi, kenarı şeklindeki kök anlamından hareketle bir işe dört elle sarılmayıp, kenarda durmak anlamında mecâzî bir kullanıma da sahiptir. Bu kullanımın bir örneği Kur’ân-ı Kerîm’de mevcuttur.¹⁰⁷

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ...

“İnsanlardan kimi de Allah’ a bir kenardan (على حرف) ibadet eder. Eğer kendisine bir hayır gelirse onunla huzura kavuşur (sevinir). Allah’ tan ayrı olarak kendisine ne zarar ne de yarar veremeyen şeylere yalvarır. İşte (doğru yoldan) uzaklara sapma budur. Zararı, faydasından daha yakın olana yalvarır. (O) ne kötü bir yardımcı ve ne kötü bir arkadaştır!”¹⁰⁸

Âyette bir kenardan (harf), yani tek yanlı olarak, sadece bolluk ve nimet gördüğü sürece Allah’a bağlı olarak, işine geldiği zaman kulluğunu sürdüren ama çıkarı olmayınca kulluktan vazgeçen insanın tutumu kınanmaktadır.¹⁰⁹

İncelediğimiz klasik sözlüklerde el-Ezherî’den nakledilen şöyle bir rivâyet vardır. “Sanki hayır ve bereket bir uç; zarar, şer ve çirkinlik diğer bir uçtur. Yani bu ikisi birer harftir, uçtur. Kula yakışan hem bollukta hem de darlıkta yaratıcısına ibadet etmesidir. Allah’ın imtihan ettiği darlık hallerinde değil de yalnızca bollukta Allah’a kulluk edenler bir kenardan kulluk etmiş olurlar. Durum ne olursa olsun Allah’ a kulluk eden kimse, ister darlık vererek imtihan edilsin, ister bollukla nimetlendirilsin, dilediği gibi tasarrufta bulunan ve bunda da zalim veya haddi aşmış olmayıp adil ve lütufkâr olan, hayrın elinde olduğu, kulun ise kendisine karşı hilesinin olmadığı bir yaratıcının varlığına yürekten inanarak kulluk etmiş olur.”¹¹⁰ Kişinin Allah’a karşı kulluğunu her durumda devam ettirmeyip, işine geldiği hâl ve zamanlarda sürdürmesi bir nevî kulluğun tahrifidir.

¹⁰⁷ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342; İbnü’l-Esîr, c. 1, 369-370; el-İsfehânî, s. 112-113.

¹⁰⁸ Hac, 22/11-13.

¹⁰⁹ Süleyman Ateş, *Kur’ân Ansiklopedisi I-XXVII*, Kuba Yay., İstanbul 1997, c. XIX, 459-462.

¹¹⁰ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; el-Cevherî, c. 4, s. 1342; İbnü’l-Esîr, c. 1, 369-370; İsfehânî, s. 112-113.

2.2.3. Kalem Açmak

“H-r-f” kelimesinin kök anlamına yakın anlamlarından biri de, kalem açmak demektir. Kalemin bir meyil verilerek kesilmesine “tahrîfü'l-kalem (تحريف القلم)” denmiştir. Muharref kalem, bir ucu sivriltilerek, diğer ucundan farklı hale getirilmiş kaleme denir. Bu bağlamda tahrif bir şeyi uzatmak, kalemi uzatmak, sivirtmek, yani gerçek şeklinden çıkarıp başka bir şekle sokmak¹¹¹ demektir.

2.2.4. Değiştirmek

“H-r-f” kelimesinin türevlerinden bir diğeri de, “tef'îl” babındaki kullanımı olan (يُحَرِّفُونَ) değiştirmektir. Nitekim Kuran-ı Kerim’de bu kullanım görülmektedir. Örneklendirecek olursak,

أَفَقَطَّمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Şimdi (Ey Müminler) siz, bunların size inanmalarını mı umuyorsunuz? Oysa bunlardan bir grup vardır ki, Allah’ın sözünü işitirlerdi de düşünüp akıl erdirdikten sonra, bile bile onu değiştirirlerdi (يُحَرِّفُونَهُ) (yuharrifûnehû).”¹¹²

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“Yahudilerin öyleleri var ki, kelimeleri yerlerinden kaydırıyorlar (yuharrifûnehû'l-kelime an mevâdı'ihî) (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ) dillerini eğip bükerek ve dini taşlayarak “işittik ve isyan ettik”, “dinle dinlemez olası” ve “râ'ina” diyorlar. Eğer onlar: “işittik ve itâ'at ettik”, “dinle ve bize bak!” deselerdi elbette kendileri için daha iyi olurdu. Fakat Allah, inkârlarından dolayı onlar lânetlenmiştir, pek az inanırlar.”¹¹³

Âyetlere göre Yahudiler Tevrat'taki bir takım ifadeleri lâfzen benzerleriyle değiştirmekte, böylece onları gerçek mânâlarından saptırarak hoşlarına gidecek mânâyâ çekmekteydiler.¹¹⁴

¹¹¹ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; Cevherî, c. 4, s. 1342; İbnü'l Esîr, s. 369-370; Elmalılı, c. 1, s. 305.

¹¹² Bakara 2/75.

¹¹³ Nisâ 4/46.

¹¹⁴ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390.

2.2.5. Dönüştürmek, Halden Hale Sokmak

İncelediğimiz klasik dönem sözlüklerinden edindiğimiz bilgiye göre Bağdadî'nin söz konusu kelimeye (h-r-f) dönüştürmek, tahrif etmek, halden hale sokmak anlamı verdiğini görüyoruz. Ebu Hureyre'den rivâyet edilen bir Hadis-i Şerif'te "Kalpleri hâlden hâle sokana, döndürene, meylettirene (muharrif) (محرف القلوب) îman ettim."¹¹⁵ buyrulmaktadır. Bu ifade ilk dönem sözlüklerinin hemen hemen tamamında mevcuttur. Hadis'te Cenâb-ı Hakk'ın dilediği kalpler arasında sevgi peyda ederek birbirine yakınlaştırması, yine dilediği kalpleri birbirinden uzaklaştırması "muharrif" ul-kulûb" ifadesiyle sunulmuştur. Burada "harf" kelimesi olumlu anlamda kullanılmıştır. Yani kötülüğün iyiliğe, olumsuzun olumluya, faydasızın faydalıya, çirkinliğin güzelliğe çevrilmesi, dönüştürülmesi anlamında kullanılmıştır.

2.2.6. Fakir, Dilenci

Yine "h-r-f" kelimesinin türevlerinden biri olan muharrif (محرف) kelimesi, malını kaybetmiş kişiyi anlatmak için kullanılmaktadır. Bu kelime aynı zamanda yöneldiği bir işten hayır görmemiş sonuç alamamış kimse için de kullanılır, mastarı "hıref" tir. Hurf, mahrûmiyet demektir. Cevherî de bu kelimeye, bir şeyden yoksun, onu elde edemeyen, rızık ondan alınmış gibi kazancı azalan anlamları vermiştir.

Klasik dönem kaynak sözlüklerinin neredeyse tamamında el-Ezherî'den şöyle bir rivâyet nakledilmiştir: "Az nimet sahibi mahrum kişi için muhârrif denir."¹¹⁶

Kur'ân-ı Kerîm'den örnek vererek¹¹⁷ "مَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ" "Mallarında dilenci ve yoksul (mahrum) için hak vardır." âyetinin tefsirinde mahrum lafzı muhârrif kelimesiyle karşılanmıştır diye açıklamaktadır. Fakir kişi, sanki rızık kendisinden saptırılarak, başka bir tarafa gönderilmiş kişidir. Zaten bir şeyden inhiraf etmek o şeyden yüz çevirip, başka bir şeye veya yöne meyletmek anlamına gelir.¹¹⁸

¹¹⁵ Zbornik Radova Íslamskog Pedagoškog Fakulteta u Zenici, s. 344; İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; İbnü'l-Esîr, c. 1, s. 370; İhsan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III*, Kubbealtı Neşriyat, 2005, c. 3, s. 2997; el-Cevherî, c. 4, s. 1343; el-Bağdâdî, Abdulkadir b. Tahir et-Temimi, *Usûlü'd-Dîn*, Daru'l-Medeni, Beyrut 1928, s. 22.

¹¹⁶ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; İbnü'l-Esîr, c. 1, 370; el-Cevherî, c. 4, s. 1342.

¹¹⁷ Zâriyât, 51/19.

¹¹⁸ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390; İbnü'l-Esîr, c. 1, 370; el-Cevherî, c. 4, s. 1342.

2.2.7. İki Tarafta da Olan (ikiyüzlü)

“H-r-f” kelimesinin kök anlamlarına yakın anlamlarından biri de, iki tarafta da olandır.¹¹⁹ Tam anlamıyla nerede duracağını bilemeyen, düşündüğü gibi olamayan, olduğu gibi de düşünemeyen kişileri tasvir etmek için bu kelime kullanılmaktadır.

İsfehânî “harf” kelimesinin ikiyüzlü anlamı olduğunu da belirtir, (مُدْبِئِينَ بَيْنَ ذَلِكَ) (Müzebzebine beyne zalik)¹²⁰ ifadesini, nerede olacağını kestiremeyen, düşüncesi düzgün olmayanlar için kullanılmakta olduğunu söyler. “Bir bakarsınız iyilerle beraber hep onların içinde bir de bakarsınız ki kötülerle, hoş olmayan işlerde gözüküyor. Onun için iyilik güzellik bir harf, kötülük çirkinlik de başka bir harf olarak belirtilir.”¹²¹ diye açıklama yapmaktadır.

Tüm bu kelimelerin “tahrif” ile ortak bir zeminde bulunduğunu görmekteyiz. Bu da , “değiştirmek, dönüştürmek, olduğundan farklı hale sokmak, saptırmaktır.” Kur’ânî konteks içerisinde bu anlamlarda da kullanıldığı görülmektedir. Bazı kelimelerin yan anlamı, bazılarının da temel anlamı tahrif ile örtüşmektedir. “h-r-f” kelimesinden türeyen ve konumuzla ilgili olarak tercih etmiş olduğumuz yukarıdaki sınıflandırma “tahrif” bağlamında değerlendirilmiştir.

2.3. TAHRİFİN İSTİLAHİ TANIMI

Kur’ân ve Kelâm ilminde, metindeki kelimeleri yerlerinden oynatmak, asıl yerlerinden kaldırıp başka yerlere koymak veya metnin yorumunu değiştirmek anlamında kullanılmaktadır.¹²² Tahrifin ıstilahî tanımını elimizden geldiğince araştırmamıza rağmen “etimolojik tanımları” dışında pek rastlayamadık. Bu nedenle internet kanalıyla bu kavrama verilen ıstilahî tanımlamayı vermek durumunda kaldık. “Tahrif” müslümanlar tarafından kullanılan Arapça bir sözcüktür ve İslam inancına göre Yahudiler ile Hıristiyanların, kendi kutsal yazılarına yaptıkları değişiklikler anlamına gelmektedir.¹²³ Tahrif Kutsal Kitaplarındaki kelimelerin mânâsını bozacak şekilde

¹¹⁹ İsfehânî, s. 112-113.

¹²⁰ Nisa 4/143

¹²¹ İsfehânî, s. 112-113.

¹²² Yıldırım, c. 2, s. 627.

¹²³ Tahrif, Erişim Tarihi: 25.05.2011, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Tahrif>

değiştirilmesi anlamındadır. Bunun yakın bir kullanımı Kuran-ı Kerim’de Yahudilerin Tevrat’ın mânâsını benzerleriyle değiştirmesi şeklinde geçmektedir.¹²⁴

أَفَقَطَّمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Ey îman ehli! Bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa bunlardan bir grup vardır ki, Allah’ın sözünü işitirlerdi de düşünüp akıl erdirdikten sonra bile bile onu değiştirirlerdi, tahrif ederlerdi.” (يحرّفونه)¹²⁵

Âyetin tefsirinde “Tahrif”, bir sözü anlamını değiştirecek şekilde bozma mânâsındadır. Sözcük anlamında bir sözün harflerinin yerini değiştirmeyi dile getirir. Tahrif edilmiş olana da muharref (bozulmuş) denir. Üzerinde oynayarak bozma, değiştirme demektir. Tahrif kelimeleri gerçek anlamından çıkarıp birkaç mânâya gelebilecek şekle sokmaktır.¹²⁶ Bunlar gibi, kelimelerin, söyleniş tarzını, vurgularını değiştirerek başka anlama gelecek biçime sokmak da tahriftir.¹²⁷

Kanaatimizce “tahrif”; Yahudi ve Hıristiyanların kutsal kitaplarını lâfzen, mânen veya fonetik olarak kasten veya kasıtsız olarak değiştirmeleridir.

Buraya kadar anlattıklarımızdan sonra Kur’ân’da tahrifin mahiyetini geniş bir şekilde işleyebileceğimiz bir zemin oluşturduk, artık Kur’ân’da “tahrif”in kullanım alanına geçebiliriz.

2.4. KUR’ÂN’DA TAHRİF KAVRAMININ ANLAM ALANI

Kurân-ı Kerîm’de “h-r-f” kelimesi fiil olarak tef’îl veznindeki kullanımlarıyla dört âyet-i kerîmede, isim olarak ise iki âyeti kerîmede olmak üzere toplam altı yerde geçmektedir. “h-r-f” kelimesinin fiil olarak kullanıldığı âyetler Bakara suresi 75, Mâide 13 ve 41. âyetler ve Nisâ suresi 46. âyetlerdir. İsim olarak kullanıldığı Enfal suresi 16. âyette savaşta bir tarafa çekilme anlamında yine Hac suresi 11. âyette ise kulun Allah'a tek

¹²⁴ İsfehânî, s. 228; İbn Manzûr, c. 9, s. 43; Cürcânî, Seyyid Şerif, *et-Ta’rîfât*, (Çev.: Arif Erkan), (1. Baskı), Bahar Yay., İstanbul 1997, s. 53.

¹²⁵ Bakara 2/75.

¹²⁶ Orhan Hançerlioğlu, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984, s. 603-604; Ayverdi, c. 3, s. 2997; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili I-X*, Azim Dağıtım, İstanbul 1992, c. 1, s. 305.

¹²⁷ Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*, c. 2, s. 627.

tarafli yalnızca bolluk ve rahatlık dönemlerinde ibadet etmesi anlamında kullanılmıştır.¹²⁸
Fiil olarak geçtiği âyetler sırasıyla şunlardır;

أَفَقَطَّمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Şimdi bunların, size hemen inanacaklarını ümit mi ediyorsunuz? Hâlbuki bunlardan bir grup vardı ki, Allah'ın kelâmını işitirdi de sonra ona akılları yattığı halde bile bile onu tahrif ederlerdi.”¹²⁹

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَسْمَعُ غَيْرَ مَسْمُوعٍ وَرَاعِنَا لِيًّا
بِأَسِنَّتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“Yahudilerden bir kısmı, (Allah'ın kitabındaki) kelimeleri esas mânâsından kaydırıp; dillerini eğerek ve dine saldırarak, “Sözünü işittik, emirlerine isyan ettik, dinle, dinlemez olası ve râ'inâ (bizi gözet)” diyorlar. Hâlbuki onlar, “İşittik ve itaat ettik; dinle ve bize de bak” deselerdi bu, kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah, küfürleri yüzünden kendilerini lanetlemiştir. Artık onlar, pek azı müstesna, îman etmezler.”¹³⁰

فَبِمَا نَفْسِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ وَلَا
تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Sözlerini bozdukları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Kelimeleri yerlerinden değiştiriyorlar. Uyarıldıkları şeyden pay almayı unuttular. İçlerinden pek azı hariç, daima onlardan hainlik görürsün. Yine de onları affet, aldırma. Çünkü Allah güzel davrananları sever.”¹³¹

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ
الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِينَا هَذَا
فَقَدْ خُدُّوهُ وَإِنْ لَمْ نُؤْتُوهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ
لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

¹²⁸ Fuad Abdü'l-Bâki, *el-Mu'cemu'l Mufehres li Elfâzi'l-Kurân'il-Kerim*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, İstanbul 1982, s. 197.

¹²⁹ Bakara 2\75.

¹³⁰ Nisa 4\46.

¹³¹ Maide 5\13.

“Ey peygamber, ağızlarıyla “inandık” deyip, kalpleriyle inanmamış olanlardan ve Yahudilerden küfürde yarış edenler seni üzmesin. Onlar yalana kulak verirler, sana gelmeyen diğer bir topluluğa kulak verirler, kelimeleri yerlerinden değiştirirler, “eğer size bu verilirse alın, bu verilmezse sakının” derler. Allah birini şaşırtmak isterse, sen onun için Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah, onların kalplerini temizlemek istememiştir. Onlar için dünyada rezillik var ve yine onlar için ahirette de büyük bir azap vardır.”¹³²

2.4.1. Tahrifin Temel Anlamı

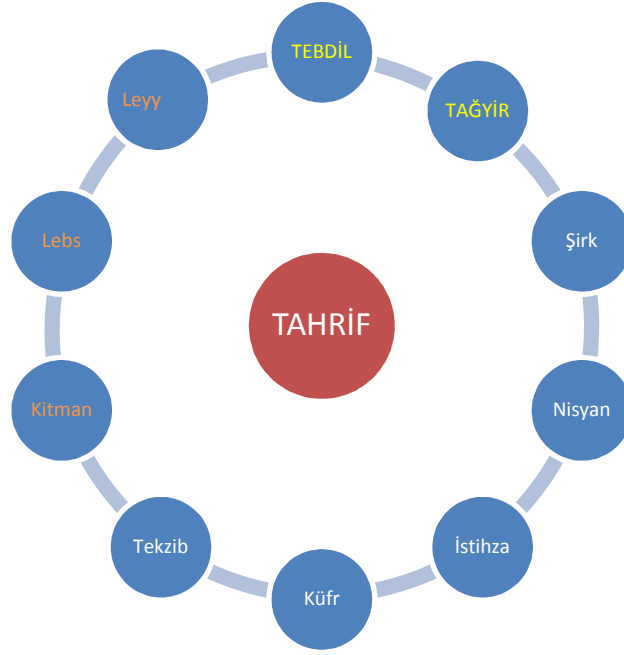
“Tahrif” kelimesi, lügatte, bizzat kelimeyi ve kelimenin mânâsını değiştirmektir.¹³³ Tahrif kelimesi, Türkçede eğmek, meyletmek, döndürmek, aslını ve biçimini bozmak, değiştirmek ve eğri büğrü yapmak şeklinde ifade edilmektedir. “Tahrif” kavramının geçtiği âyetlere baktığımızda ise ister lâfızlarda yapılan değişiklik olsun, ister yorumda, ister hükümlerde ve isterse lisanla yapılan tahrif olsun ortak anlam kelimeyi asıl anlamından uzaklaştıracak şekilde bozmak ve değiştirmektir. Bu kelime, daha çok metnin yorumunda değişikliğe gitmek anlamında kullanılmaktadır. Metni değiştirmeye ‘tenzilî tahrif’ veya ‘lafzî tahrif’, manayı değiştirmeye de ‘mânevî tahrif’ veya ‘te’vilî tahrif’ adı verilmektedir. Ancak fonetik açıdan sözü yanlış olarak aksettirmek de bir tahrif çeşitidir. Fakat fonetik değişme ile mânâ değişmesi arasında içten bir bağlantı yoktur. Çünkü fonetik değişme muhtelif şartların ve kuvvetlerin tesirinde az çok şuûrlu bir şekilde meydana geldiği ve bu sahada tek bir şahsın ve taklit kanunlarının rol oynadığı ve etki ettiği görülür.¹³⁴

Tahrif kelimesini odak kavram olarak kabul edersek bu kavramıyla ilgili semantik alanı yani anahtar kelimeleri şu şekilde gösterebiliriz.

¹³² Maide 5/41.

¹³³ el-Cevherî, c. 4, s. 1342-1343; İbn Manzûr, c. 9, s. 43-44; Fîrûzabâdî, c. 3, s. 127.

¹³⁴ Üçok, *Genel Dilbilim*, s. 53-60-, 73.



2.4.2. Yan Anlamları

Kur’ân’da tahrif kavramı ile yaklaşık aynı semantik alanı paylaşan iki kelime daha vardır. Bunlardan bir tanesi tağyir kelimesi diğeri de tebdîl kelimesidir.

2.4.2.1. Tağyir kavramı

“Tağyir” Arapça ğayera fiilinin mastarıdır; anlamı “Tahrif” gibi değiştirmek, bir şeyi olduğundan başka bir hale sokmaktır.¹³⁵ Tağyir kelimesi “Bir şeyin zatını değil de suretini değiştirme” anlamında kullanılır.¹³⁶ İkinci kullanımı ise “Bir şeyin başka bir başkasıyla değiştirilmesi”¹³⁷ şeklinde kullanılır. Tağyir kelimesinin bu anlamda geçtiği âyet Ra'd sûresi 11. âyettir:

لَهُ مَعْقَبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

“Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirmeye kadar Allah, onlarda bulunanı değiştirmez.” Tahrifin özünde olan değiştirme anlamı bu âyette mevcuttur. Bir toplumun kendilerindeki özellikleri değiştirmesi bulunan özelliklerinin tam tersine

¹³⁵ İbn Manzûr, c. 5, s. 40; Şimşek, Uzun, “ğayera” maddesi.

¹³⁶ el-İsfehânî, s. 1108.

¹³⁷ el-İsfehânî, s. 1108.

bir özellik kazanmaları, huy ve tabiatta bulunan bir değişiklik olması anlamındadır. Aynı anlamda örnek gösterilebilecek başka bir âyette ise,

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“Bu da, bir millet kendilerinde bulunanı (güzel ahlak ve meziyetleri) değiştirmeye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmeyeceğinden dolayıdır. Gerçekten Allah, işitendir, bilendir.”¹³⁸ Görüldüğü gibi tağyir kelimesi tahrif kelimesinin temel anlamlarından biri olan değişme-değiştirme anlamını taşımaktadır, bunu âyetlerden açıkça görebilmekteyiz.

2.4.2.2. Tebdîl Kavramı

“Tebdîl”, Arapça beddele fiilinin mastarıdır. “Tahrif” gibi “değiştirmek” anlamına gelir. Bedel, bir şeye karşılık değiştirmek, başka şekle sokmak, gizlemek anlamlarına gelmektedir.¹³⁹ Kurân-ı Kerîm’de tahrif anlamında sadece iki âyette geçer ve bu âyetlerde “tebdîl” kelimesi, Hz. Mûsa dönemi İsrailoğulları ile ilgilidir.

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رَجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ

İçlerinden bir kısım zalimler, sözü değiştirdiler, kendilerine söylenenden başka şekle soktular. Zulmü alışkanlık haline getirdikleri için biz de üzerlerine gökten azap yağdırdık.¹⁴⁰

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَعْفُرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رَجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

(İsrailoğullarına) Bu kasabaya girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyecek, kapısından eğilerek girin, (girerken) “Hıttâ!” (Ya Rabbi bizi affet) deyin ki, sizin hatalarınızı bağışlayalım, zira biz iyi davrananlara (karşılığını) fazlasıyla vereceğiz, demiştik”. “Fakat zalimler kendilerine söylenenleri başka sözlerle değiştirdiler. Bunun

¹³⁸ Enfal 8/53.

¹³⁹ İbn Manzûr, c. 11, s. 48; el-Cevherî, c. 4, s. 1632; İsfehânî, s. 111-113. Kurtûbi, c. 3, s. 282; Ayverdi, s. 3065; Şimşek, Uzun, s. 35; Mehmet Doğan, *Büyük Türk Sözlüğü*, Hayat Yay., İstanbul ts., s. 1146.

¹⁴⁰ Araf, 7/162.

üzerine biz, yapmakta oldukları kötülükler sebebiyle zalimlerin üzerine gökten acı bir azap indirdik.”¹⁴¹

Kur’ân âyetlerinde de tebdîl, bir şeyi başka bir şeyle değiştirme anlamına gelir. Meselâ Yahudiler, kendilerine söylenmesi emredilen (حَطَّةٌ) kelimesini, bilinçli bir şekilde (حِنِطَةٌ) kelimesi ile değiştirmişlerdir. Bu kelimedeki yapılan bir harf değişikliği ile anlam, bağışlanma isteği yerine buğday talep etmeye dönüşmüştür. Bu âyette tebdîl, Yahudilerin kendilerine gelen emri veya Tevrat’ı değiştirmeleri anlamında kullanılmıştır.¹⁴²

Özetle hâdiselerin akışından ortaya çıkan husus şudur, İsrailoğullarının” Arz-ı mev’ûda” şükür ve nimet duygularıyla gelip yerleşmeleri gerekiyordu. Burası ister Kudüs ister Şittim ister Eriha olsun, onların asırlarca özlemini duydukları bir ülkeydi. Onlara secde ederek girmeleri emr olunmuşken, başlarını kaldırarak emekleyerek girdiler. Hitta, yani “günahlarımızı bağışla” demeleri emredilmişken “arpa içinde buğday” diyerek alay ettiler. Böylece Yahudiler Allah’ın emrine kavlen ve fiilen boyun eğmediler ve buyruğunu değiştirdiler. Bu, işe direnmenin ve muhalefetin son sınırıydı. Bunun üzerine Allah; onlara, Allah’ın itaatinden çıkmaları sebebiyle azabını indirdi.¹⁴³ Tevbe ve istiğfarla emredilen şeyi, dünya nimetlerini talep etmek suretiyle değiştirdiler. Yani af yerine menfaat istediler.

Esasen bunların kendilerine emredilen sözü değiştirmeleri mutlaka bir kelime yerine başka bir kelime söylemeleri anlamına gelmez. Kendilerine emredilenin tersine davranmaları da, Allah’ın buyruğunu değiştirmeleri demektir. Yani muhalefet etmeleri bir tahriftir.¹⁴⁴ İsrailî rivâyetlere göre; bu tebdîl Arapça ve İbranî’ce lâfızlar arasında olmuştur. Fakat bunun bir güvenilirliği yoktur. Bu tür rivâyetler Ka’bil-î Ahbardan rivâyet edilmiştir.¹⁴⁵ Her ne kadar Yahudiler’in “tahrifçi” bir karaktere sahip olduğunu açıklasa da, bu âyetlerin Tevrat ve İncil’in tahrifi konusunda bağlayıcı bir delil olması mümkün değildir.

¹⁴¹ Bakara 2/58-59.

¹⁴² Elmalılı, c. 4, s. 2310.

¹⁴³ Elmalılı, c. 1, s. 305; Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü’l-Tefsir I-VII*, (Çev.: Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz), Ensar Neşr., İstanbul 1995, c. 1, s. 60; İbn Kesîr, c. 1, s. 422; Konyalı Mehmet Vehbi, *Hulâsat’ül-Beyân fi Tefsiri’l-Kur’ân*, (4. Baskı), Üçdal Neşr., İstanbul 1969, c. 5-6, s. 1785-1786.

¹⁴⁴ Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri I-XII*, Yeni Ufuklar Neşr., İstanbul ts., c. 1, s. 171; et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Cami’u’l Beyan an Te’vîli’l-Kur’ân I-XV*, Daru-İbn Hazm, Mısır 1968, c. 1, s. 532.

¹⁴⁵ Merâgî, Ahmet Mustafa, *Tefsîru’l-Merâgî I-XXIII*, (3. Baskı), Beyrut 1967, c. 7-9, s. 91.

Tahrif kelimesinin temel anlamı ve yan anlamlarını verdikten sonra aşağıda tahrif kelimesiyle aynı semantik alanı paylaşan olumlu ve olumsuz manada “tahrif” kelimesinin anlam çerçevesine giren diğer kelimeleri vereceğiz.

2.4.3. Kur’ân’da Tahrif Kavramı İle Yakın Anlamlı Kelimeler

2.4.3.1. Kitmân

“Kitmân” Arapça “k-t-m” fiilinin mastarıdır. Bir haberi saklamak, örtmek anlamına gelir.¹⁴⁶ Bir şeyi gizlemek, saklamak anlamlarına da gelir.¹⁴⁷ Söylemeyişi ve göstermeyişi anlamlarına da güncel sözlük ve kaynaklarda rastlamaktayız.¹⁴⁸ Cahiliyye şiirlerinde bu kelime Kur’ân’da geçtiği şekil ve anlam üzere kullanılmaktadır. Zübeyr b. Ebi Sûlmâ (öl.609\610)’dan nakledilen bir şiirde,

فخيل اممو متكي ملل مل عي
الف نمتكت ملل ايفام مكس فنا

“İçinizdekini Allah’tan gizlemeyin, gizleseniz de Allah onu bilir”¹⁴⁹ diye bir rivâyet mevcuttur. Kitmân Kur’ân-ı Kerîm’de Medine Yahudilerine ve Hıristiyanlara hitap eden âyetlerde geçmektedir.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ
اللَّا عُنُونَ

“Bakın katımızdan indirdiğimiz hakikatin ve rehberliğin delilini, ilâhî kelim aracılığıyla insanların önüne koyduktan sonra, onu gizleyip örtbas edenlere gelince: İşte onlardır Allah’ın lanet edip rahmetten uzak tutacağı ve herkesin de Allah’ın rahmetinden uzak kalmasını isteyeceği kimseler.”¹⁵⁰

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَسْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا
يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

¹⁴⁶ el-İsfehânî, s. 1263; es-Sâbûnî, c. 1, s. 108.

¹⁴⁷ el-İsfehânî, s. 1263.

¹⁴⁸ Necmettin Gökçür, “Kuran-ı Kerim Açısından Kutsal Kitapların Tahrifi Meselesi”, *İÜİF Dergisi*, Sayı: 2, İstanbul 2000, s. 221-257; Şimşek, Uzun, s. 711, Ayverdi, c. 2, s. 1645; s. 711

¹⁴⁹ Ebul Abbas Ahmed b. Yahya, *Şerhu Divânu Zübeyr*, el-Mektebetül Arabiyye, Kahire 1964, s. 432; Ahmet Çelik, *Kur’ân-ı Kerîm İle Yeni Mânâ Kazanan İstilahların Cahiliyye Dönemindeki Kullanışları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 1991, s. 62.

¹⁵⁰ Bakara, 2\159.

“Allah’ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyenler ve bunu az bir kazanç karşılığı değiştirenlere gelince, onlar karınlarını ateşle doldururlar. Kıyamet günü Allah onlara ne değer verecek ne konuşacak, ne de günahlarından arındıracaktır. Şiddetli azap onları beklemektedir.”¹⁵¹

Yukarıdaki âyetlerde fiil şeklinde geçen “k-t-m” veya “kitmân” ın kelime anlamı “gizlemek” tir. Sözün ve sırrın gizlenmesinde de yine Kur’ân’da geçen “lebs” kelimesi kullanılır. Yahudilerin Kutsal Kitaplarındaki bazı hususları gizlemeleri de onların kitaplarını tahrif etmeleri kâbilindedir. Yahudiler Peygamberleri Hz. Mûsa tarafından kendilerine getirilmiş olan vahiy hakikatlerini tarih boyunca, bilhassa son peygamber Hz. Muhammed döneminde gizlemişlerdir. Yahudi din adamları, maddî menfaat kaygısıyla Kutsal Kitaplarındaki bazı hükümleri değiştirmişler, işlerine gelmeyen bazı gerçekleri de gizlemişlerdir. Kur’ân-ı Kerim’de bu hususlara sık sık vurgu yapılır. Elmalılı’ya göre Yahudiler, kendilerinin yazdığı düşünce ve tercümeleri Tevrat’la karıştırmışlar, Hz. Muhammed (sav) ile ilgili âyetleri saklamışlardır.¹⁵²

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Hani şu kendilerine kitap verdiklerimiz varya, O son peygamberi kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama buna rağmen, onların bir kısmı gerçeği bile bile örtbas ederler.”¹⁵³

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Bile bile gerçekleri değersiz ve geçersiz şeylerle örtüp gizlemeyin.”¹⁵⁴

Âyetteki “Bile bile, bildiğiniz halde” sözünün mânâsı şudur: “Yani siz insanları saptırmanızdan dolayı, kıyamet günü size dönecek olan büyük zararı biliyorsunuz, bunu bile bile yapmayınız.” Çünkü hakkı batıl ile karıştırmak kıyamet gününe kadar onları haktan men etmeye ve kıyamete kadar onların batıl üzerinde bulunmasına sebep olmaktadır. Bu her ne kadar Yahudiler hakkında varit olmuşsa da, diğer bütün insanlar için de bir uyarı ve onları böyle bir şeyden sakındırmadır.¹⁵⁵ Görüldüğü üzere “kitmân” Kur’ân’daki anlamı ile Kur’an öncesi anlamı aynı olan, yani gizlemek, örtmek, saklamak anlamı değişmeyen, aynı anlamı taşımaya devam eden bir kelimedir.

¹⁵¹ Bakara, 2\174.

¹⁵² Elmalılı, c. 1, s. 285.

¹⁵³ Bakara, 2\146.

¹⁵⁴ Bakara, 2\42.

¹⁵⁵ Râzî, c. 1, s. 485.

2.4.3.2. Lebs

“Lebs” , Arapça “l-b-s” fiilinin mastarıdır. “Karıştırmak” anlamına gelir.¹⁵⁶ Klasik ve güncel sözlüklerde, örtmek, kaplamak, sıvamak, çarpıtmak, bozmak, giydirmek, karışık ve benzer olmak, bir şeyi aslı tanınmayacak hale getirmek anlamına gelir.¹⁵⁷ Lebs kelimesi âyetlerde genellikle “kitman” kökünden gelen kelimelerle birlikte kullanılmıştır. Aşağıdaki âyetlerde bu kelime, Yahudilerin Tevrat’ı tahrif edip onda olmayan hususları ona sokuşturdukları ve birtakım hükümleri işlerine geldiği gibi değiştirdiklerini ifade etmek üzere geçmiştir.

Ehl-i Kitab, Kurân-ı Kerîm’de geçen iki âyette hakla batılı birbirine karıştırmakla suçlanmıştır.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey bize de kitap verildi diyenler! Neden doğruya yanlış giydiriyor, pekâlâ farkında olduğunuz halde gerçekleri gizliyorsunuz?”¹⁵⁸

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Bilerek hakkı batıl ile karıştırmayın, hakkı gizlemeyin.”¹⁵⁹

Bu durum İsrailoğulları haberlerinde çok vardır. Bunlar kendi yazdıkları fikirleri, tev’illeri, tercümeleleri, Tevrat’ın aslı ile karıştırıyorlar, seçilmez bir hale getiriyorlardı.¹⁶⁰

Râzî’ye göre buradaki hakkı batılla örtmenin çeşitli manaları vardır:

1. Tevrat’ın tahrifi ki ona muharref olanı karıştırıyorlardı.
2. Yahudiler sabah îman ettiklerini söylüyorlardı. Akşam olunca bundan dönüyorlardı. Bunu insanları şüpheye düşürmek için yapıyorlardı.
3. Tevrat’ta Peygamberimizin nübüvvetine delâlet eden sıfatlar ve müjdelere vardı ve ayrıca bunun tersini vehmettiren sözler vardı. Muhkem ve müteşabihin olması gibi.

¹⁵⁶ Fîrûzabâdî, c.2, s. 248; İbn Manzûr, c.6, s.204; İsfehânî, s. 1319; Elmalılı, c. 1, s. 559-560.

¹⁵⁷ Fîrûzabâdî, c.2, s. 248; İbn Manzûr, c.6, s.204; İsfehânî, s. 1319; Şimşek, Uzun, s. 343-344.

¹⁵⁸ Al-i İmran 3/71.

¹⁵⁹ Bakara 2/42.

¹⁶⁰ Elmalılı, c. 1, s. 285.

Onlar vehmedilen şeyleri ortaya sürerek diğer sıfat ve müjdeleri kapatmaya çalışıyorlardı.¹⁶¹

Lebs, Kur'an'ı Kerim'de geçtiği iki yerde de kitmân ile beraber zikredilmektedir. Lebs ve kitmânın beraber zikredilmesi aralarındaki ilişkiye işaret etmektedir. Biz bu ilişki hakkında şunları söyleyebiliriz: Hakkı gizlemeye çalışan bir kişi ancak şu iki işten birini yapar: Ya batıla delâlet eden şüpheler ortaya atar. Ya da hakkı ispatlayan delilleri gizler. Hakkı batıl ile örtmek batıla delâlet eden şüpheler ortaya atmaktır; hakkı gizlemek ise hakkı ispatlayan delilleri gizlemektir.

Yahudiler şöyle diyorlardı: “Muhammed, Mûsa'nın hak olduğunu itiraf ediyor. Tevrat Mûsa'nın şeriatının nesh olmayacağına işaret ediyor.” Böylece şüpheler ortaya atarak hakkı batıl ile örtmeye çalışıyorlardı. “Hakkı gizlemeyin” ise, Tevrat'ta Peygamberin nübüvvetine delâlet eden âyetler çok açık değildi. Anlamak için düşünmeye ihtiyaç vardı. Yahudiler, hepsinin birleşmesiyle delillerin ortaya çıktığı bu âyetleri gizlemeye çalışıyorlardı.¹⁶²

2.4.3.3. Leyy

“Leyy” , Arapça “leva” fiilinin mastarıdır.¹⁶³ “Dinleyici anlamasın diye dili eğip bükme” demektir. Yalan söylemekten kinayedir. İpi büküp kıvırmak, inkâr etmek, çevirmek mânâlarına gelir.¹⁶⁴ Muhatapın farklı bir şekilde anlaması için onu okurken dili ağzın içinde döndürmek suretiyle sözlerini başka anlama gelebilecek biçimde telaffuz etmek, onu asıl anlamı dışına çıkarmak ve çarpıtmak demektir.¹⁶⁵

Kurân-ı Kerîm'de iki âyette geçmektedir.

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُونُ السِّنَّةَ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Ehl-i Kitap'tan bir grup okuduklarını kitaptan sanasınız diye kitabı okurken dillerini eğip bükerekler. Hâlbuki okudukları Kitap'tan değildir. Söyledikleri Allah katından olmadığı halde bu Allah katındandır, derler. Onlar bile bile Allah'a iftira

¹⁶¹ Râzî, c. 8, s. 93.

¹⁶² Râzî, c. 8, s. 93.

¹⁶³ el-İsfehânî, s. 1350.

¹⁶⁴ el-İsfehânî, s. 1350; Kurtûbî, c. 5, s. 158; Şimşek, Uzun, s. 351.

¹⁶⁵ İsfhânî, s. 457.

ediyorlar.”¹⁶⁶ Bu âyet, Yahudilerden bir grubun, Kitab’ın sözlerini kasten yanlış telaffuz ederek, ya da Kitab’ta olmayan sözleri varmış gibi söyleyerek O’nun anlamını çarpıttıklarına ve Allah’ın kelâmı yerine kendi sözlerini koyduklarına işaret etmektedir. Nîsa Suresi’nde de Yahudilerin bu tür davranışlarına işaret edilmektedir.

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعَيْنَا لِيَّا
بِالسِّنِّهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“Yahudilerden öyleleri var ki, vahyedilmiş sözlerin anlamını çarpıttılar, sözleri asıl maksatlarından koparıp “İşittik ama karşı geliyoruz” ve “Dinleyin ama kulak asmayın” ve “Bizi güt, bizi gözet a çoban” derler ve böylece dilleriyle oyun oynarlar ve gerçek inancın yanlış olduğunu anlatmaya çalışırlar. Hâlbuki onlar sadece “İşittik ve itaat ediyoruz” ve “Bizi dinle, bizi gözet” deselerdi, bu onların gerçekten yararına ve daha dürüstçe bir davranış olurdu. Fakat gerçekleri örtbas ettikleri için, Allah onları lanetledi. Bu yüzden pek azı hariç îman etmezler.”¹⁶⁷ Bu âyetlerden, Yahudilerin kasten sözleri yanlış telaffuz ederek, yerlerini veya vurgularını değiştirerek dili eğip bükerek çarpıttıkları anlaşılmaktadır.

Ünlü Mu’tezilî müfessir Zemahşerî’ye göre bu âyet Yahudilerin, Tevrat’ta kendi çıkarlarına uymayan âyetleri okurken dillerini eğip bükerek okuduklarını, böylece insanları Tevrat’ta yazan hükümlere değil de kendi görüşlerine inandırmaya çalıştıklarını belirtmektedir.¹⁶⁸ Râzî bu âyetin tefsirinde Tevrat’ta Hz. Muhammed ile ilgili bazı işaretlerin bulunduğunu, ancak Yahudilerin bu âyetlere yanlış anlam vererek Hz. Muhammed’in peygamberliği hakkında insanların aklına şüphe soktuklarını söylemektedir.¹⁶⁹ Reşit Rıza, tefsirinde “dili eğip bükme”i, söze gerçek anlamının dışında bir mânâ vermek olarak açıklamaktadır. Buna örnek olarak da İncillerde “oğul” ve “baba” kelimelerinin kullanımını göstermektedir. Bu kullanımlar aslında mecâzîdir, ancak bazı kimseler bu ifadeleri yanlış bir şekilde tefsir etmişlerdir. Böylece onların bu

¹⁶⁶ Al-i Imrân 3/78.

¹⁶⁷ Nisa, 4/46.

¹⁶⁸ Zemahşerî, c. 1, s. 329.

¹⁶⁹ Râzî, c. 10, s. 118-119.

yanlış yorumlarıyla okudukları kitap, aslında Allah'ın indirdiği kitap olmaktan çıkmıştır.¹⁷⁰

Şii müfessir Tabatabaî ise âyetin kendi uydurdıkları sözleri Allah'ın sözleriymiş gibi okuyup insanları kandırmaya çalışan Yahudilerle ilgili olduğunu belirtmektedir.¹⁷¹ Ancak Tabatabaî'nin açıklamalarından Yahudilerin uydurdıkları sözlerin Tevrat metninin içine katılıp katılmadığı anlaşılamamaktadır.

Görüldüğü üzere müfessirlerin bazılarına göre “dillerini eğip bükme” ifadesi sadece Yahudilerle ilgilidir ve Tevrat metninin tahrif edildiğine ilişkin herhangi bir îmada bulunulmamaktadır, sadece Yahudilerin ellerindeki kitabı yanlış okudukları Hz. Peygamberle konuşurken kelimeleri eğip bükükleri açıklanmaktadır. Bu da Tevrat metninin tahrif edildiğini değil var olan şeyi dillerini eğip bükerek tahrif etmeleridir.

Ancak bazı müfessirlere göre ise, âyetteki leyy'den kasıt, onların mânânın değişmesi için hareke ve benzerlerinde tahrif maksadıyla dillerini eğip bükmeleleridir. Yahudiler, insanların söylenen şeyleri Allah'ın peygamberine gönderdiği kitaptan sanmaları için, dillerini Tevrat'ta olan şeylerin benzerlerine kaydırıyorlardı. İbn Abbas, “Bu âyetler, Yahudi ve Hıristiyanların hepsi hakkında inmiştir. Çünkü onlar Tevrat'ı ve İncil'i tahrif ettiler ve onlarda olmayan şeyleri eklediler” demektedir.¹⁷²

2.4.3.4. Nisyân

“Nisyân” , Arapça “nesie” fiilinin mastarıdır. “Unutmak, terk etmek, ihmal etmek” anlamına gelir.¹⁷³ Yapması veya söylemesi gerektiği halde ilgisizlik sebebiyle üstünde durmadan geçmek¹⁷⁴ demektir. İnsanın, emaneten saklanması, korunması, himaye edilmesi ya da bakımıyla meşgul olunması istenen bir şeyin, ihtiyatla, basiretli bir biçimde ya da yerinde kararlarla, saklanmasını, korunmasını, himaye edilmesini ya da bakımıyla meşgul olunmasını ya kalbinin (veya hafızasının) zayıflığından dolayı ya gafletten dolayı ya da kasten terk etmesi ve en nihayetinde de onun zikirin bir kimsenin kalbinden kalkması ya da silinmesidir.¹⁷⁵ Kur'ân'da geçtiği şekilde nisyan, sıradan

¹⁷⁰ Reşit Rıza, *Tefsiru'l Menar I-XII*, Daru'l-Menar, Mısır 1961, c. 3, s. 344-345.

¹⁷¹ Tabatabaî, Allâme Muhammed Hüseyin, *El-Mizan fi Tefsiril Kur'ân I-VIII*, (Çev.: Vahdettin İnce), Kevser Yay., İstanbul 2001, c. 3, s. 398.

¹⁷² Âlûsî, c. 3, s. 205.

¹⁷³ el-İsfehânî, s. 1443; Bekir Topaloğlu, Hayrettin Karaman, *Arapça Türkçe Yeni Kamus*, Elif Ofset, İstanbul 1985, s. 436.

¹⁷⁴ el-İsfehânî, s. 1443; Topaloğlu-Karaman, s. 436; Ayverdi, s. 3240.

¹⁷⁵ el-İsfehânî, s. 1443.

unutma değil; daha çok, ihmal ve umursamazlığın sonucu olan yarı kasıtlı bir unutmadır. Kur'ân'ı Kerîm'de üç âyette Ehl-i Kitabın Allah'a verdikleri sözü unuttuklarından bahsedilmektedir.

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Onlar nasihat ve ihtar edildikleri şeylerden bir kısmını unutup terk ettiler”¹⁷⁶

buyrulmuştur. İbn Abbas (ra) “Onlar, kitapları (Tevrat'ta) emrolundukları şeylerden bir kısmını unuttular, terk ettiler, o da Hz. Muhammed (sav)'e îmandır.” demiştir.¹⁷⁷

Tâberî de bu âyetin tefsirinde şöyle demiştir: Verdikleri sağlam sözlerini bozdukları için onlara lânet ettik. Kendilerinden alınmış olunan sağlam sözlerinde durmadıkları için onları rahmetimizden kovup uzaklaştırdık, kalplerini katılaştırdık. Kalplerinin, içinden şefkat ve merhameti çıkararak öğüt dinlemeyen sert ve kupkuru kalpler haline getirdik. Onlar, sözlerin yerlerini değiştirirler, Rablerinin Tevrat'taki kelamının yer ve lâfızlarını değiştirirler. Allah'ın indirdiğinden başka şeyleri kendi elleriyle yazar, sonra da cahil insanlara: “Allah kelamı işte budur” diye yuttururlar.¹⁷⁸

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

“Biz nasârayız diyenlerden de misâklarını almıştık. Neticede onlar da kendilerine verilen nasihatlerden bir kısmını unutup terk ettiler. Biz de aralarına, kıyamet gününe kadar düşmanlık, kin ve buğz yerleştirdik. Allah, onlara yapmış oldukları şeyleri tek tek haber verecektir.”¹⁷⁹

Bu âyet ile Allah'a verdikleri mîsâkları (sözleri) bozma hususunda, Hıristiyanların da tıpkı Yahudiler gibi olduğu kastedilmiştir. Mîsâklarını almıştık ifadesi “Hz. Muhammed (sav)'e îman etmeleri İncil'de yazılı idi” mânâsına gelir. Âyetteki bir kısım kelimesinin nekre olarak getirilmesi, bununla bir tek kısmın kastedildiğini gösterir ki, bu kısım, Hz. Muhammed (sav)'e îman hususudur. Cenab-ı

¹⁷⁶ Maide 5/13.

¹⁷⁷ Râzî, c. 4, s. 325; et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, c. 2, s. 469.

¹⁷⁸ et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, c. 2, s. 469.

¹⁷⁹ Mâide 5/14.

Allah, onlara emrettiği birçok şeyi terk etmiş olmalarına rağmen, bilhassa tek bir hisseyi terk etmelerinden bahsetmiştir. Çünkü bu en büyük ve en mühim kısımdır.¹⁸⁰

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَ تَرْسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

“Onun te’vilinden başka bir şey beklemiyorlar. Te’vili geldiği gün önceden onu unutmüş olanlar derler ki: Doğrusu Rabbimizin elçileri gerçeği getirmişler. Şimdi bizim şefaathçilerimiz var mı ki bize şefaath etsinler veya geri döndürülmemiz mümkün mü ki, yapmış olduğumuz amellerden başkasını yapalım? Doğrusu kendilerini ziyana sokmuşlardır. Uydurdukları şeyler kendilerinden kaybolmuştur.”¹⁸¹

Âyetteki “nesûhu” (نَسُوهُ) kelimesinin, “Onlar, onunla amel etmeyi unuttular ve ona îman etmeyi bıraktılar” mânâsında olması da mümkündür.¹⁸²

Burada da tahrifin boyutunun ne olduğu net olmamakla birlikte mânâ bakımından tahrif olduğu daha yaygın bir kanaattir. Unutma demek, kasten umursamazlık anlamına gelebilir ancak bu kutsal metinlerin lâfzen tahrif edilip onun yerine başka şeyler yazdıklarını gösterebilecek bir delil sayılmamaktadır.

2.4.3.5. Küfr

“Küfr” kelimesinin aslı lügatte küfrân, setr-i nîmet, nankörlüktür; bunun aslı da “kefr” olup mutlak anlamda bir örtme mânâsı taşır.¹⁸³ Teşekkür anlamındaki “ş-k-r” nin tam karşıtıdır. Mü’min olmayanlara, Allah’ın nimetlerini örtüp gizleyerek yok saydıkları için kefr” kökünden kâfir denmiştir.¹⁸⁴ Kur’ân-ı Kerîm’e ait bir terim olarak, îmanın zıddı olan küfür ve tekzib, inkârla eş anlamlıdır. “Küfr” veya “kefr”, bir şeyi örtmek, gizlemek demektir.¹⁸⁵ Kalbindeki inancını örten kişiye "kafir" dendiği gibi "münkir" de denir. Kılıncı örten kımına, karanlığı örten geceye ve meyveyi örten çiçek tomurcuklarına da, içlerinde meyveyi gizlemelerinden dolayı “kafir” denmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Râzî, c. 4, s. 326; et-Taberî, *Cami’u’l Beyân*, c. 2, s. 269-270.

¹⁸¹ Araf 7/53.

¹⁸² Râzî, c. 5, s. 254.

¹⁸³ Elmalılı, c. 1, s. 207; el-Cevherî, c. 2, s. 808.

¹⁸⁴ el-İsfehânî, s. 652; el-Cevherî, c. 2, s. 808.

¹⁸⁵ el-İsfehânî, s. 1283; Ali Ünal, *Kur’ân’da Temel Kavramlar*, Beyan Yay., İstanbul 1993, s. 376.

¹⁸⁶ el-İsfehânî, s. 652; İbn Manzûr, c. 3, s. 273; ez-Zebîdî, c. 3, s. 525; Fîrûzabâdî, s. 605; el-İsfehânî, s. 1444.

Cahiliye döneminde ise lügat manasına uygun olarak kullanılmıştır. O dönemin şâirlerinden Lebîd şöyle demektedir,

ولعبي قيرط امنتم رتاوتم يف قلايل رفاك موجنلا امامغ

“Onun sırtındaki, kendi rengine uymayan, renkli çizgiye, bulutların yıldızları örtmüş olduğu bir gecede yağmur taneleri, aralıksız olarak dökülür.”¹⁸⁷

Kur’ân’da “k-f-r” maddesinden gelen birkaç lâfız daha kullanılır, “Küfr”, dinî hususlarla ilgili olarak; “küfrân” ise nankörlük anlamında kullanılırken, “küfr” her iki alan için de ele alınır. “Kefûr” nankörlük anlamındaki küfrânın ism-i faili; kâfir de mümin’in zıddıdır. Keffâr ise kefûr’un bir üst halidir. İmansız anlamındaki kâfirin çoğulu olarak genelde küffâr kullanılırken, “k-f-r” nankörler anlamında kullanılır.¹⁸⁸ Kur’ân’da “küfr” kelimesi geçtiği âyetlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

“Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat’ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat’tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşısına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah’ın laneti böyle inkârcıdır.”¹⁸⁹

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَى مَا تَعْمَلُونَ

“De ki Ey Ehl-i Kitab Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah’ın âyetlerini inkâr edersiniz”¹⁹⁰

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ

“De ki: Ne dersiniz, eğer o (Kurân) Allah tarafından ise siz de onu inkâr etmişseniz o zaman haktan bir ayrılığa düşenden daha zalim kim vardır.”¹⁹¹ Küfr kelimesi bu âyetlerde inkâr etme mânâsında geçmektedir.

وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ

“Kendilerine hak gelince bu apaçık bir büyüdür, biz onu tanımıyoruz dediler.”¹⁹²

¹⁸⁷ Lebîd b. Rabia el-Amirî, *Dîvân-u Lebîd*, (Şerh.: İbrahim Cüzeyni), Beyrut ts., c. 3, s. 388; Çelik, s. 83.

¹⁸⁸ el-İsfehânî, s. 480-490.

¹⁸⁹ Bakara 2/89.

¹⁹⁰ Âl-i İmran 3/98.

¹⁹¹ Fussilet 41/52.

¹⁹² Zuhruf 43/30.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَسْهَدُونَ

“Ey bize de kitap verildi diyenler! Kendiniz Tevrat ve İncil’de görüp bilip dururken Allah’ın âyetlerini niçin örtbas ediyorsunuz?”¹⁹³ Görüldüğü gibi gizleme, örtbas etme tanımama gibi anlamlara da gelmektedir. Aynı merkezde başka âyetler de mevcuttur.¹⁹⁴ Küfr kelimesi de tahrifle aynı semantik alana sahip bir kavramdır.

Netice olarak, maddî manada örtmek ve gizlemek anlamında kullanılan küfr kelimesi, Kur’ân’da maddî alandaki anlamı sabit kalmakla birlikte, manevî alana taşınmış ve bu alanda örtmek gizlemek anlamını ifade eder hale gelmiştir.

2.4.3.6. Tekzîb

“Tekzîb” Arapça’da “k-z-b” fiilinin mastarıdır, yalanlamak, inkâr etmek, gerçeği bildiği halde kendi istek ve arzusuna uyararak bile bile doğruyu söylememek anlamına gelmektedir.¹⁹⁵ Ehl-i Kitap Kur’ân’ın âyetlerini tasdik etmesi gerekirken tam tersine davranmış, yapmaları gerekenin dışında davranarak âyetleri yalanlamışlardır. Bu açıdan “yalan” da Ehl-i Kitabın Kurân âyetlerini tahrif etmesi ve değiştirmesiyle ilgili bir kavramdır. Çünkü tahrif etmeleri ve değiştirmeleri de bir çarpıtma ve yalan üzerine kuruludur. Ehl-i Kitabın Kurân âyetlerini yalanlaması âyetlerde sıkça bahis konusu edilir. Örneğin:

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“Allah’ın âyetlerine inanmayanlar yok mu, kuşkusuz Allah onları doğru yola iletmez ve onlar için elem verici bir azap vardır. Allah’ın âyetlerine inanmayanlar ancak yalan uydurur. İşte onlar yalancıların ta kendileridir.”¹⁹⁶

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

“Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince yoldan çıkmalarından dolayı onlar azap çekeceklerdir.”¹⁹⁷

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءَ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

¹⁹³ En'am 6/25.

¹⁹⁴ Âl-i İmrân 3/70; Câsiye 45/11; Zümer 39/13.

¹⁹⁵ el-Cevherî, c. 2, s. 807; el-İsfehânî, s. 1266; İbn Manûr, c. 3, s. 273; Şimşek, Uzun, s. 231.

¹⁹⁶ Nahl 16/104-105.

¹⁹⁷ Enam 6/49.

“Hâlbuki âyetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar yapmakta oldukları amellerden başka bir şey için mi cezalandırılırlar.”¹⁹⁸

Yunus Sûresi 37-38-39. âyetlerde de Kur’ân’ın yalanlanmasından bahsetmektedir.

Bu âyetlerden de anlaşılacağı üzere “tekzib” kavramı da tahrifle aynı semantik alana sahip olmakla birlikte, yalanladıkları şeyin mahiyeti bakımından tam bir netlik söz konusu değildir.

2.4.3.7. Şirk

“Şirk”, “şerike” fiilinden mastardır. “Şirk” ve aynı kökten gelen şirket, müşâreket kelimeleri, sözlükte; mülk ve saltanatta ortak olmak demektir.¹⁹⁹ Bir şeyin birden fazla kişiye ait olduğunu ifade ederler. Aynı kökten gelen ‘eşreke’ fiili, ortak koşmak, ortak olmak anlamına gelir. Ortak koşana ise “müşrik” denir.²⁰⁰ İki veya daha çok ilâh tanımak, herhangi bir varlığı ma’bud olarak bilmek, Allah’ın yaratıcı, kadim, bâkî... gibi sıfatlarını başka varlıklara vermek şirktir. Kısaca şirk, Allah’ın ilâhlık vasıflarını Allah’tan başkasına vermektir.²⁰¹ Kelime İslamdan önce sadece maddî ortaklığı ifade etmekteydi. Lebîd b. Rabia divanında,

ريطت دئ ادع ال اكارش اعفش وارتو قم اعزل او مال غلل

“Efendilik çocuğa ait olduğu halde sahte ortaklar birer ikişer üşüşmekte.”²⁰² demiştir. Kur’ân’da Allah’a ortak koşmayı ifade eden birçok âyet vardır. Ortak koşma bu âyetlerden bir kısmında söz konusu kelime kullanılarak bir kısmında ise farklı kelimeler kullanılarak verilmiştir. Kur’ân’da Yahudiler ve Hıristiyanlar’ın Allah’tan başka ilahlar edindikleri ile ilgili âyetler aşağıdaki sunulmuştur.

وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ
ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

İsrailoğulları apaçık delilleri gördükten kısa bir müddet sonra Hz. Mûsa yanlarından ayrılır ayrılmaz buzağıya tapmışlardır. Sözlerinde durmamış Tevrat’ı kabul

¹⁹⁸ Arâf 7/147.

¹⁹⁹ el-İsfehânî, s. 380; İbn Manzûr, c. 2, s. 263; Fîrûzabâdî, s. 1220; el-Cevherî, c. 4, s. 1593.

²⁰⁰ el-İsfehânî, s. 266; İbn Manzûr, c. 2, s. 263; Ünal, s. 91.

²⁰¹ el-İsfehânî, s. 266; İbn Manzûr, c. 2, s.263; el-İsfehânî, s. 381.

²⁰² Lebid, s. 191.

etmekten imtina etmiş de böylece tepelerine Tur dağı kaldırılmıştı. İsrailoğullarının buzağıyı Tanrı edinmesiyle ilgili âyetler Bakara ve Âraf suresindedir.²⁰³

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَلَىٰ يُؤْفَكُونَ

Yahudiler, Üzeyr Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar da Mesih (İsa) Allah'ın oğludur dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. Sözlerini daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da haktan batıla döndürülüyorlar.²⁰⁴

Yahudi ve Hıristiyanların “Allah'ın oğlu” sözü, kendi ağızlarıyla söylemiş oldukları ve halen söylemekte oldukları sözdür. Bu, onlara başkaları tarafından isnat olunmuş bir iftira değildir. Müşriklerde “Melekler, Allah'ın kızlarıdır” diyerek kâfir oluyorlardı ki Yahudi ve Hıristiyanların bu “oğul” cinsinden sözleri de küfür ve şirkidir. Bunlar Ehl-i kitaptan olmakla beraber müşriklere benzerler. Bu açıdan müşrik sayılırlar kâfirlerdir.²⁰⁵

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ...

“Şüphesiz Allah Meryem oğlu Mesih'tir” diyenler and olsun ki kâfir olmuşlardır.”²⁰⁶

اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerini (hahamlarını); (Hıristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i Rabler edindiler. Hâlbuki onlara tek ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. Ondan başka tanrı yoktur. O bunların ortak koştukları şeylerden münezzehtir.”²⁰⁷

Bu âyetlerde yine İsrailoğullarının yaptığı şirkten bahsediliyor. Onlar, Allah'ın emrine, Hakkın hükmüne değil, onların iradelerine tabi oldular Allah'ın emirlerini

²⁰³ Bakara 2/51-52, 92-93; Araf 7/148-152.

²⁰⁴ Tevbe 9/30.

²⁰⁵ Elmalılı, c. 4, s. 316-7.

²⁰⁶ Mâide 5/17.

²⁰⁷ Tevbe 9/31.

bırakıp açıkça Allah'ın emirlerine ters düşen keyfî arzularına itaat eylediler. Allah'ın haram kıldığı şeyleri onların emriyle helal gördüler.²⁰⁸

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثَةٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Andolsun ki “Allah, üçün, üçüncüsüdür “diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur. Eğer dediklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir.”²⁰⁹

Allah bu âyette, teslis inancında olan bütün Hıristiyanların iddia ettikleri üçlemenin iç yüzünü, “üçün üçüncüsü” diye iki kelimedede özetlemekle, her iki yönde küfürlerini yemin ve te'kit ile açıklamıştır.²¹⁰

Şirk kelimesi de tahrif kavramının anlam alanına girmekte ve aynı semantik alanı paylaşmaktadır.

2.4.3.8. İstihza

İstihza kavramının kökünü oluşturan “h-z-e” nin temel anlamı, “birisiyle eğlenmek, alay etmektir.”²¹¹ Nitekim Râciz'in aşağıdaki beytinde bu anlamda kullanılmaktadır, “Ümmü Taysele benimle alay etti, görüyorum ki o hiçbir şeyi olmayan bir fakirdir, dedi.”²¹²

Kurân-ı Kerîm'de Ehl-i Kitabın âyetleri yalanlamayla birlikte alaya aldıklarını, önemsemediklerini zikreden âyetler mevcuttur. Örneğin,

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

“Gerçekten onlar, kendilerine Hak geldiğinde onu yalanlamışlardı. Fakat yakında alay ettikleri şeyin haberleri gelecektir.”²¹³

فَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

²⁰⁸ Elmalılı, c. 4, s. 317.

²⁰⁹ Mâide 5/73.

²¹⁰ Elmalılı, c. 3, s. 314.

²¹¹ İbn Manzûr, c. 1, s. 183; Zebîdî, c. 1, s. 285; İsfehânî, s. 520; Zemahşerî, Ebu'l -Kasım Mahmud b. Ömer, *Esâsu'l-Belâga*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 2001, s. 795; Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el -Endulûsi, *Tefsiru'l-Bahri'l-Muhit*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, s. 194; Ünal, s. 203; İzutsu, s. 193.

²¹² et-Taberî, *Camiu'l-Beyan*, c. 2, s. 75.

²¹³ En'am 6/5.

“Peygamberleri onlara apaçık bilgiler getirince onlar kendilerinde bulunan (beşeri) bilgiye güvendiler (onu alaya aldılar) Alaya aldıkları şey kendilerini boğuverdi.”²¹⁴

ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُؤًا

“İşte, inkâr ettikleri, âyetlerimi ve resullerimi alaya aldıkları için onların cezası cehennemdir.”²¹⁵

Görüldüğü üzere buraya kadar verilen bütün kavramlar “Tahrif” le aynı semantik alanı paylaşmaktadırlar. Birbirleriyle bir münasebet ağları vardır. Tek başlarında kullanıldıklarında Yahudi ve Hıristiyanların lâfzî tahrif mi mana tahrifi mi yaptıkları pek belli olmamaktadır. Ancak bütün kavramları bir araya getirilip değerlendirildiğinde, yani sadece “tahrif” kelimesinin geçtiği âyetlere bakıp bir sonuca varmak yerine diğer kavramlarla birlikte ve Kur’an bütünlüğünde sağlıklı bir değerlendirme yapıldığında mânâ tahrifinin kesin olduğunu bununla birlikte lâfzî tahrifin de olduğu müşahede edilecektir. İleride de bu konu teferruatları ile inceleneceği için burada bu kadar açıklama ile yetinilecektir.

2.5. HADİSLERDE TAHRİF KAVRAMI

Hadis, söz, fiil, takrir, yaratılış veya huyla ilgili bir vasıf olarak Hz. Peygamber’e izâfe edilen her şeydir. Hadis, Hz. Peygamber’in tebliğ ettiği vahyi açıklama (beyan) görev ve yetkisinden kaynaklanmaktadır. Hadis deyince, sened ve metinden oluşan yazılı yapı anlaşılır. Peygamberî beyanın yazılı metinleri ve bu metinler üzerindeki ilmî mesailer hadis literatürünü oluşturur. “Sünnet”, Kur’an’dan sonra dinin ikinci kaynağıdır. Kur’an’ın nasıl anlaşılması gerektiğini ve nasıl uygulanacağını, vahyin hedeflerini ve örnek insanlık kurumunu ancak Sünnet’le öğrenebiliriz. Kur’an, birçok konuyu gâyet kısa, özlü ve mücmel (kapalı ve özet) bir şekilde ortaya koymuştur. Sünnet, bütün bunları açıklar. Sünnetin en önemli özelliği örneklik oluşturmasıdır. Peygamberin görevi, insanlara indirilen vahyi açıklamaktır, daha doğrusu vahyin ne olduğunu ortaya koymaktır. Yani Kur’ân’ı en iyi bilen O’dur, Kur’ân’ı tebliğ ve teybin etme görevi de ona verilmiştir. Kur’ân’da,

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

²¹⁴ Mü’min 40/83.

²¹⁵ Kehf, 18/106.

“Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni insanlara tamamen bildir. Sen onu tam yapmadığın sürece, Rabbinin mesajını hiç yaymamış olursun. Allah seni inanmayan insanların şerlerinden koruyacaktır. Allah kendisinden gelen gerçekleri örtbas eden insan guruplarını asla doğru yola iletmez.”²¹⁶

Hadislerde “tahrif” kelimesini incelemek demek, Hz. Peygamber döneminde bu kelimenin anlam alanını tespit etmek demektir. Başka bir ifadeyle Kur’ân dönemindeki kullanımlarını ortaya çıkarmak anlamına gelmektedir. Öncelikle “h-r-f” kelimesinin isim kullanımlarını sonra da fiil kullanımlarını inceleyeceğiz.

2.5.1. “H-r-f” Kelimesinin İsim Kullanımları

2.5.1.1. Harf

“H-r-f” kelimesinin isim kullanımlarından ilki bildiğimiz heceleri oluşturan harftir.²¹⁷ Örneğin Peygamber (sav) :

Abdullah’tan rivâyet edildiğine göre : “Bu Kur’ân’ı öğrenin. Çünkü siz onun her harfini tilâvet etmekle on ecir elde edeceksiniz”²¹⁸ demiştir.

Yine İbn Abbas’ tan rivâyet edilen bir hadiste: Peygambere hitaben : “Müjde! Sana senden önce hiçbir peygambere verilmeyen iki nur verildi. Fatıha-i Kitap ve Sûre-i Bakara’nın son âyetleri! Bundan okuyacağın her harfe mukabil mutlaka sana o harfin tazannum ettiği sevap verilecektir”²¹⁹ denilmiştir.

2.5.1.2. Lehçe

“H-r-f” kelimesinin isim anlamlarından birisi lehçedir. İbn Abbas’tan naklen: Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur. “Cibril bana Kur’ân’ı bir okuyuş üzerine okuttu. Ben ona müracaat ettim ve durmadan bunun artmasını istedim. Oda bana arttırdı. Nihâyet yedi türlü okunuşa erişti.”²²⁰ Yedi Harf, meşhur yedi lehçedir. Bu lehçeler ise, Kureyş, Huzeyl, Sakif, Hevazin, Kinane, Temim ve Yemen kabilelerine aittir.

Yine İbn Hişam’dan naklen Ömer b. Hattab’ın şöyle dediği nakledilmiştir. “Ben Resulullah’ın sağlığında (namazda) Hişam b. Hâkim’i el-Furkan suresini okurken

²¹⁶ Mâide 5/67.

²¹⁷ Zbornik Radova İslamskog Pedagoškog Fakulteta u Zenici, Ilum Yay. br. 7/2009, s. 227; Zebîdî, “h-r-f” kelimesi, s. 67.

²¹⁸ Dârimî, *es-Sünen I-II*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, Fedâilü’l-Kurân 1;

²¹⁹ Ahmed Davudoğlu, *Sahîh’i Müslim Tercüme ve Şerhi*, İstanbul 1975, Musâfirîn 254.

²²⁰ Buhârî, Muhammed, *el-Câmiu’s-Sahîh I-XII*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, Fedâilü’l-Kurân, c. 2, Bed-ü Halk 6.

işittim ve onun okuyuşuna kulak tutup dinledim. Bir de baktım ki Resulullah'ın bana okutmadığı bir takım lehçelerle okuyordu. ²²¹

Aynı hadis içerisinde Peygamber Efendimiz (sav) “Şüphesiz bu Kur’ân yedi harf (yedi lügat ve yedi lehçe) üzerine indirilmiştir. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onu okuyunuz” buyurmuştur. Bu üç hadis’i şerifte de harf, lehçe anlamında kullanılmıştır.

2.5.1.3.Hadis

“H-r-f” kelimesinin isim anlamlarından birisi de hadistir. Harf hadis anlamında Müslim’de geçen bir rivâyette kullanılmıştır. Bu hadis içerisinde:

Müslim’de Zührî’nin Peygamber (sav)’den rivâyet ettiği doksan kadar hadisi vardır diye bir cümle geçmektedir. Burada (روى حرفا) şeklinde bir ibare vardır. Yani harf hadis anlamında bir alternatif olarak kullanılmıştır. ²²²

2.5.1.4. Meslek (Hırfet)

“H-r-f” kelimesinin isim kullanımlarından biri de meslektir. Aişe (ra) şöyle demiştir. Ebu Bekr es-Sıddık halife yapıldığı zaman şöyle dedi: Muhakkak ki benim kavmim, benim kazanç yolumun kendi ailemi geçindirmekten aciz olmadığını bilmiştir. ²²³

“H-r-f” kökü burada (حرفة) şeklinde meslek, kazanç yolu, ticaret veya zanaat gibi geçim vasıtaları anlamında kullanılmıştır.

Hadislerde isim kullanımlarının “tahrif” kelimesinin anlam alanı ile herhangi bir ilgisinin olmadığı görülmektedir. Ancak fiil kullanımlarında “tahrif” kelimesinin temel ve yan anlamlarının birçoğunun kullanıldığını müşahede edeceğiz.

2.5.2. “H-r-f” Kelimesinin Fiil Kullanımları

2.5.2.1. Saptırmak, Çevirmek, Değiştirmek

Değiştirme, dönüştürme tahrif etme ile ilgili Dârimî’ de örnek olarak şöyle bir hadis geçmektedir.

²²¹ Buhari; *Fedailü'l-Kur’ân* 5, c. 6; Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned I-VI*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, c. 1, s. 24-43.

²²² Müslim, Ebu Hüseyin b. Haccac el-Kureşî, *el-Camiu's-Sahih*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, Eymân 5.

²²³ Buhârî, Buyû’ 15.

“Takva ehli olmayan iki adama İbn Sîrin; siz okumayın da ben okuyayım dedi. Bunun üzerine adamlar çıktılar. Halktan bir grup İbn Sîrin’e sordu: “Niçin Allah’ ın kitabından sana âyet okumalarını istemedin” . İbn Sîrin ise: “Bana âyeti yanlış okumalarından (فيحرفانها) ve âyetin zihnimde o şekilde yer etmesinden korktum.”²²⁴ Yanlış okumak yani asıl olan doğru okuyuşu bozmak, telaffuzunu değiştirmek suretiyle yapılan tahrif burada geçmektedir. İbn Abbas’tan rivâyet edilen bir hadiste Peygamber efendimiz: “Şeytanlar kulaktan bir şeyler kapmaya çalışırlar ve bunun üzerine onlara akan yıldızlar atılır. Onlar da meleklerden işittiklerini dostlarına iletirler. Bunlar onu (kendilerine iletileni) olduğu gibi getirirlerse o haktır. Fakat onu tahrif ederler ve ona bir takım ilavelerde bulunurlar.” (ولكنهم يحرفون و يزيدون)²²⁵ demiştir.

Sapmak anlamın geçtiği hadis ise şöyledir:

Hız. Peygamber şöyle buyurmuştur; “(...) miraç gecesinde dünya semasına indiğimde duman ve ses karışımı bir manzara ile karşılaştım. Bunlar kimdir diye sordum. Denildi ki: Bunlar yeryüzünün ve semâvâtın melekûtunu tefekkür etmemeleri için insanoğlunun basiretini bağlayan (gözlerinin hakikati görmesine engel olan) bakışları çeviren, saptıran şeytanlardır. Eğer insanların gözlerini çeviren bu şeytanlar olmasaydı mucizeleri açıkça görebilecektiler.”²²⁶ Görüldüğü üzere “Tahrif” kelimesinin kök anlamı olan değiştirme, saptırma, olduğundan başka şeye çevirme anlamları bu hadis-i şeriflerde açık bir şekilde geçmektedir.

2.5.2.2.Eğip bükme

“H-r-f” kelimesi ile aynı anlam sahasına sahip olan dili eğip bükme, hadislerde karşımıza çıkmaktadır. Salim b. Abdullah şöyle demiştir: Ben Ebu Hureyre’den işittim ki Peygamber (sav): “İlim kabzolunacak (yani kaldırılacak) cehalet ve fitneler zuhur edecek, herç çoğalacaktır.” buyurdu. Ya Resûlallah, herç nedir diye soruldu. Resûlullah, katli kasteder gibi elini eğip indirerek, “işte böyle!” buyurdu.²²⁷ “Tahrif” kelimesinin yakın anlamlılıklarından olan dili eğip bükme mânâsı, bu hadis-i şerifte açık bir şekilde geçmekte ve Kur’ân dönemindeki kullanımı da sözlük anlamının aynısı olduğunu ortaya koymaktadır.

²²⁴ Dârimî, Sünen 35.

²²⁵ Tirmizi, Tefsiru’s- Sure 34/3.

²²⁶ Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 363.

²²⁷ Buhârî, İlim 24, c. 1.

2.5.2.3.Yerini değiştirme

“H-r-f” kelimesinin turevlerinden harrefe; yerini değiştirmek, bulunulan noktayı değiştirme anlamında kullanılmıştır.

“Hz. Peygamber namazını kıldığında yerini değiştirirdi yani namaz kıldığı noktayı değiştirirdi.”²²⁸

“H-r-f” nin temel anlamı olan meyletmek, sapmak burada yerini değiştirmek, yerinden sapmak, bulunulan noktadan meyletmek anlamında kullanılmıştır.

2.5.2.4. Dönmek

“H-r-f” kelimesinin hadislerdeki anlamlarından birisi de dönmektir. Hz. Aişe’ nin anlattığı bir hadiste: “Sonra onun peşinden yola düştüm. Bâkia’ya varınca durdu. Hem de epey durdu. Sonra üç defa ellerini kaldırdı, sonra geri döndü. Bende döndüm. (ثم انحراف فانحرفت)” demiştir.²²⁹ Hadis-i şerifte, yönünü değiştirmekten biraz daha farklı olarak yüzü döndürme, tam anlamıyla bir dönme vardır.

Başka bir hadis-i şerifte de Kuba halkına namaz esnasında kıblenin değiştirildiği haber verildi. Kuba halkı da şam’ a doğru namaz kılarlarken Kâbe tarafına yöneldiler (و تحرف القوم حتى توجهوا نحو الكعبة) şeklinde bir ifade vardır.²³⁰ Yönelmek, dönmek kelimesi yine harefe’nin turevlerinden inharefe fiili ile ifade edilmiştir.

2.5.2.5.Eğilmek

“H-r-f” kelimesinin turevlerinden birisi olan “inharefe” fiili hadislerde eğilmek, anlamında kullanılmıştır. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. “Helâya geldiğiniz zaman kıbleyi karşınıza almayın, kıbleyi arkanıza da almayın fakat Medine’nin şark veya garb tarafına doğru dönünüz. “Ebu Eyyûb dedi ki: “Sonra biz şam’ a doğru geldik ve kible tarafına doğru bina edilmiş birçok helâlar bulduk. Bu durumda biz kible tarafına eğilip meyleder (فنحنرف) ve yüce Allah’ tan mağfiret isterdik.”²³¹ Sapma, çevirme anlamına yakın olan inharefe fiili burada eğilmek anlamında kullanılmıştır. Bu da bu kelimenin hadislerdeki kullanım alanının kök anlamıyla ne kadar uyum içinde olduğunu gösteren başka bir rivâyettir.

²²⁸ Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 161.

²²⁹ Nesaî, Ebu Abdurrahman b. şuayb, *es-Sünen I-VI*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, c. 4, Cenâiz 103.

²³⁰ Buhârî, Salât 31, c. 1.

²³¹ Buhârî, Salât 29.

2.7. DEĞERLENDİRME

Buraya kadar “h-r-f” kelimesinin kök anlamını kök anlamından türetilen anlamlarını, bu kelimenin Kur’ân’daki kullanımlarını, aynı semantik alanı paylaştığı diğer kavramları ve son olarak da hadislerde bu kelimenin ve türevlerinin isim ve fiil kullanımlarını sunmaya çalıştık.

Kur’ân’da tahrif kelimesi ve aynı semantik alanı paylaşan diğer kelimelerin tek başlarına da çok geniş anlam sahasına sahip olduklarını müşahede ettik. Ancak diğer kavramlarla birlikte değerlendirilmeden tahrifin anlam ve boyutunu ifade etmede yetersiz kaldığımızı gördük. Bu nedenle buldukları münasebet sisteminden hareketle değerlendirmeye çalıştık. Sonuç olarak bu kelimeler Kur’ân bütünlüğünde değerlendirildiği zaman tahrif olgusunun kesin olduğu ancak tahrifin mana boyutunun olduğu kadar lâfzî boyutunun da olduğunu müşahade ettik. Hadislerde geçen isim kullanımlarının tahrifin anlam alanına girmediğini, fiil kullanımlarının ise ekserisinin tahrifin kök anlamıyla irtibatlı olduklarını; değiştirme, dönüştürme, saptırma vb. anlamları olduklarını gördük.

Netice itibarıyla şunu söyleyebiliriz. Kur’ân’da ve hadislerde ‘tahrif’ kelimesinin artzamanlı semantik analiz yaklaşımı sonucunda şu şekilde etimolojik ve semantik bir tanımlamaya ulaşmak mümkündür; bir şeyi olduğundan başka bir hale sokmak, bir şeyi diğer bir şeyle değiştirmek, bir şeyi veya haberi saklamak, hakla batılı birbirine karıştırmak, dinleyici anlamasın diye dili eğip bükmek, bir şeyi veya haberi bile bile unutturmaktır. Tahrif ister lâfızlarda yapılan değişiklik olsun, ister yorumda, ister hükümlerde ve isterse lisanla (fonetik) yapılan değişiklik olsun ortak anlam kelimeyi asıl anlamından uzaklaştıracak şekilde bozmak ve değiştirmektir. Tahriften kastın da, kutsal kitapların metninin veya yorumunun tahrif edilip edilmemesi meselesidir.

Tahrifin bir şeyi, bir metni bozma, değiştirme, aslından uzaklaştırma gibi temel anlamından hareketle, Kur’ân ve Sünnet tahrif kelimesine yeni bir anlam alanı kazandırmış, tahrifi; ister mânâ yönünden ister lâfız yönünden olsun Tevrat ve İncil’in bozulup değiştirilmesi, aslından uzaklaştırılması gibi yeni bir anlama dönüştürmüştür.

Tahrif kelimesinin Kur’ân dönemi ve sonraki dönemlerde de aslî anlamına sadık kalıp kalmadığını gözlemlemek için Kur’ân dönemi sonrası kaynakları ve güncel sözlükleri kullanmaya çalıştık. Burada da şunu gördük ki, tahrif Kur’ân dönemi kullanımı sürdürmekte bir anlam değişmesi veya anlam kaymasına uğramamakta ve şu

anlamda kullanılmaktadır. Tahrif denildiğinde akla gelmesi gereken, ister mânâ yönünden olsun ister lâfız yönünden olsun Tevrat ve İncil'in bozulması, değiştirilmesi, aslından, Allah'ın murad ettiğinden uzaklaştırılmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM DÜŞÜNCE ve TEFSİR GELENEĞİNDE TAHRİFİN ANLAMI ve MAHİYETİ

Buraya kadar “Tahrif” in etimolojik tahlilini, Kur’ân’da ve hadislerdeki kullanımlarını ortaya koymaya çalıştık ve “tahrif” in lâfza da delâlet ettiğini gösteren deliller bulunduğunu, iddia edildiği gibi sadece mânâya delâlet etmediğini Kur’ân dönemi anlam alanı ve hadis rivâyetleriyle ortaya koymaya çalıştık. Bu bölümde ise, Ulemâ’nın tahrif iddialarının birbirinden farklı nitelikte olduğunu, başlangıçta bu iddialar sadece kutsal metinleri tercüme ve yorumlama sırasında gerçekleşen tahrifle sınırlandırılırken zaman geçtikçe metin tahrifi iddialarının da dillendirildiğinden bahsedeceğiz. Bu kapsamda, Ulemâ’nın Tevrat’a bakışları konusunda üç akımın bulunduğu iddia edilmiştir. Birinci akım, kutsal kitapların tamamının veya büyük bir kısmının değiştirildiğini ve bunun indirilmiş metnin aynısı olmadığını iddia etmektedir. İkinci akım, “tahrif” kutsal kitapların metninde değil de, yorumundadır görüşünü savunmaktadır. Üçüncü akım ise, kutsal kitaplara bazı eklemelerin olduğunu ve çok az bir kısmında ise küçük değişikliklerin vukû bulunduğunu savunurlar.²³² Bizde bu bölümde hem bu akımlarda görüş beyan edenlerin bazılarında bahsedeceğiz, hem tahrifin geçtiği âyetleri inceleyeceğiz hem de tahrifin anlam ve mahiyetini Kur’ân ve diğer kutsal kitaplar çerçevesinde incelemeye çalışacağız. Bu akımları değerlendirirken öncelikle Ulemâ’nın fikirlerini sunmakla yetineceğiz, daha sonra bu görüşlerin değerlendirmesini yapıp bazı tespit ve değerlendirmelerde bulunacağız.

3.1. KUTSAL KİTAPLARIN EKSERİ KISMININ veya TAMAMININ TAHRİF EDİLDİĞİNİ SAVUNANLAR

Ulemâ’dan bazıları kutsal kitapların hepsinin veya büyük kısmının lâfız ve mânâ bakımından tahrif edildiğini iddia etmişlerdir. Onlara göre bu kitabı Allah’a atfetmek, O’na iftira etmek demektir. Değil o kitabı Allah’a atfetmek, ona saygı göstermek bile dini bakımdan mahzurlu bir davranış olur. Bu grubun başında İbn Hazm gelmektedir.

²³² Ahmed Emin, *Duha'l-İslâm I-III*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1425/2004, c. 1, s. 251.

3.1.1. İbn Hazm (Öl. H.456/M.1064)

Birçok uzmanın da ikrar ettiği gibi İbn Hazm, insanlık tarihinde kutsal metinleri eleştirel bakış açısıyla sistematik incelemeye tabi tutan ilk kişidir.²³³ O kutsal kitapların büyük kısmının lâfız ve mânâ bakımından tahrif edildiğini savunanların başında gelmektedir. Kutsal kitapları sistemli bir şekilde tenkit etmiş ve tahrif konusu üzerinde önemle durmuştur.²³⁴ Goldziher şöyle demiştir, “İslam polemığının esas noktasını teşkil eden tebdîl meselesini ilk defa sistemli şekilde inceleyen ve bütün şümûlüyle ele alan kişi İbn Hazm’dır.”²³⁵ Tevrat hakkındaki bilgisinin doğruluğu Yahudi araştırmacılar tarafından da takdir edilir.²³⁶

Müslümanlar arasında diğer dinlere -özellikle de Yahudiliğe ve Hıristiyanlığa- yönelik eleştiriler Kur’ân’la başlar. Kur’ân, Ehl-i Kitâb’ı Tevrat ve İncil’i korumamakla ve bunların orijinalinde bulunan öğretileri terk edip hak yoldan ayrılmakla suçlar. Bu suçlamalar içerisinde kutsal metinlere yönelik tahrîf iddiası net bir şekilde yer almaktadır.²³⁷

İbn Hazm, tahrîf konusundaki iddialarına detaylı olarak teker teker deliller getirmiştir. İbn Hazm’ın tahrîf iddiaları müslüman bakış açısı oluşturucu nitelikte olmuştur. O, Kuran’da Yahudilere yöneltilen tahrîfle ilgili âyetleri sıralayarak kutsal metinleri hüccet sayanları nasları kabul etmeye davet etmiş, bunu yapmazlarsa çelişkili tutum sergilemiş ve Allah’ı tekzîb etmiş olacaklarını belirtmiştir.²³⁸ O, Tevrat’ın metninde tahrif ve tebdîlin olmadığını ileri süren Müslümanları cahillikle, Kur’ân ve Sünnete gereken ihtimamı göstermemekle suçlamıştır.²³⁹

Metinsel tahrîf iddiasının katı savunucusu olan İbn Hazm bu iddiasını el-Fasl’da derinlemesine ele almaktadır. Elde bulunan Tevrat’ın, Hz. Mûsâ’ya nâzil olan orijinal

²³³ Mahmûd Ali Himâye, “İbn Hazm ve Menhecuhu fi Dirâseti’l-Edyân, Kahire 1983, s. 150-151; İgnaz Goldziher, “Ehl-i Kitaba karşı İslâm Polemiği II”, (Çev.: Cihad Tunç), *İslâmî İlimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 5, 1982, s. 249-277; Muhammed Abdullah eş-Şarkavî, *Menhecü Nakdi’n-Nass Beyne İbn Hazm el Endelüsî ve İsbizuza*, Kahire 1993, c. 5, s. 19.

²³⁴ Bakî Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yay., İstanbul 2002, s. 231.

²³⁵ Goldziher, s. 252.

²³⁶ H. Hirschfeld, “Mohammedan Criticism of The Bible, The Jewish Quarterly Review, The Original Series as Published in England”, *KTV Publishing House*, New York 1966 (Year 1901), Vol XIII/228

²³⁷ J. M. Gaudeul-R. Caspar, “Kitab-ı Mukaddes’in Tahrîfi Konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı”, (Çev. ve ek.: Ali Erbaş), *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7, 2003, s. 131-167, 133-139.

²³⁸ İbn Hazm el-Endülüsî, *el-Fasl fi’l-Milel ve’l-Ehvâ ve’n-Nihal I-V*, (3. Baskı), Darul Kütübü’l İlmiyye, Beyrût 1406/1986, c. 1, s. 214-216.

²³⁹ İbn Hazm, c. 1, s. 215.

kutsal metin olmadığını iddia etmiş, bu iddiasını desteklemek üzere eseri boyunca kutsal metinlerden çeşitli deliller ortaya koymuştur.

İbn Hazm Fetih Suresi'ndeki,

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطَنَهُ فَازْرَهُ فَاسْتَعْلَطَ فَاسْتَوَى عَلَى سَوْقِهِ يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْرَبَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Muhammed Allah’ın elçisidir. O’nun yanında bulunan mü’minler, Allah’tan gelen gerçekleri örtbas edenlerin tümüne karşı, kararlı ve tavizsiz; ama birbirlerine karşı daima merhametlidirler. Onların namazda eğilerek ve yere kapanarak, Allah’ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün, yüzlerinde secde izi görünmektedir. Bu onların Tevrat’taki tasvirleridir, İncil’de de onların vasıfları şudur: “Bir ekin gibidirler ki filizini çıkardı, derken filizi kuvvetlenmiştir, derken kalınlaşmıştır, derken gövdesinin üzerinde dümdüz boy vermiştir, ekincileri hayrette bırakır ve sevindirir.” Peygamberin ashabı ve gerçek müslümanlar hakkındaki bu benzetme, kâfirleri öfkelenmek içindir. Ama yine de onlar içinden, inanıp doğru ve yararlı işler yapanlara, Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat vaat etmiştir.”²⁴⁰

Âyetinde bahsedilen Tevrat ve İncil ibarelerinin şu anki Tevrat ve İncillerde bulunmadığını, bunun da o kitapların Yahudi ve Hıristiyanlar tarafından değiştirildiğini en açık bir şekilde gösterdiğini söylemektedir.²⁴¹ Gerçekten de yukarıdaki âyette belirtilen ibarenin Allah tarafından indirilen gerçek Tevrat ve İncil’de bulunması gerektiği açıktır. Ancak şu anki Tevrat ve İncillerde böyle bir lâfzın bulunmadığı da bilinmektedir. Tevrat’ta lâfzî tahrifin gerçekleşmediği kanaatinde olanların bu durumu izah etmesi oldukça zor görülmektedir.

İbn Hazm’ın eleştirilerini sistematize edecek olursak şu başlıklar altında sıralayabiliriz.

1- Metin İçi Çelişkiler

Yakûb Peygamber’in çocuklarının sayısını örnek olarak gösterebiliriz. İbn Hazm, Yakub’un otuz üç çocuğunun bulunduğunu belirten Tekvin 46/15 cümlesinin

²⁴⁰ Fetih 48\29.

²⁴¹ İbn Hazm, c. 1, s. 215-216.

yanlışlığını tespit etmiş, Tekvin’de adları belirtilen Yakub’un çocuklarının sayısının otuz üç değil, otuz iki olduğunu ortaya koymuştur.²⁴² Karai Yahudilerden İsmail el-Ukberî de, yaptığı tetkikler sonucu, Tekvin’in ilgili cümlesinin çelişkili olduğunu belirtmiş ve bu cümlenin “Kızları ve oğulları, hepsi otuz üç idi.” değil, “Kızları ve oğulları hepsi otuz iki idi.” şeklinde olması gerektiğini söylemiştir.²⁴³

İbn Hazm Tevrat’tan alıntı yaparak²⁴⁴ “Tevrat, Âdem’in oğlu Habil’den bahsederek onun sürü sahibi çoban olduğunu söyler. Diğer taraftan da Lamek’in Âda’dan olan oğlu Yabal’ın ilk sürü sahibi olduğundan bahseder” diyerek bu ikisinin birbiriyle çelişkili olduğunu söyler. Bundan başka İbn Hazm, Hz. Yakûb’un duasının yerine gelmemesini bir çelişki olarak nitelendirmiştir. Şöyle ki Hz. Yûsuf’un oğullarından büyük olan Manaşşe’nin değil de, küçük kardeş Efraim’in soyundan gelenlerin daha çok olacağını söylemişse de, sonradan Manaşşe soyundan gelenlerin Efraim soyundan gelenlere üstün oldukları kutsal metinlerden bellidir.²⁴⁵

2- Tanrı Tasavvuruna Yönelik Eleştiriler

Tanrı’nın insan şeklinde tasavvuru, diğer taraftan da sınırlı bir varlık olma düşüncesi taşıdığını söyler. Hz. İbrâhim, Hz. Yakûb ile ilgili pasajları antropomorfist yaklaşımlara delil gösteren İbn Hazm, Yahudilerin şirk konusunda Hıristiyanları bile geçtiklerini ifade eder.

Tevrat’a göre Rab sıcak bir günde İbrâhim’e gözükmüştür; İbrâhim önünde üç adamın durduğunu görünce onları karşılamaya koşup önlerinde secde ederek ayaklarını yıkamayı, gölgede dinlenmeyi, biraz yemek yemelerini rica etmiş ve onlar da kabul etmişlerdir. Onlara ekmek, yoğurt, süt ve buzağı eti ikram etmiş, onlar yedikleri sürece ağacın altında ayakta beklemiştir.²⁴⁶ İbn Hazm bu pasajı sunup “âfetli, çirkin ifadeler içeren pasaj” olarak niteledikten sonra eleştiriye geçer. Ona göre metindeki ilk yanlışlık, Allah’ın üç kişi suretinde gözükmesi, Hz. İbrâhim’in onlara secde ederek kulluk beyanında bulunması meselesindedir. “Şâyet bu üçü birden Allah’sa hiç şüphesiz bu teslîsin aynısıdır, hatta üç bedenden bahsedildiğinden teslîsin daha kötü bir şeklidir; Hıristiyanlar bile üç bedenden bahsetmemeleriyle teslîsten kaçıyor, ama bazıları teslîse

²⁴² İbn Hazm, c. 1, s. 143-150.

²⁴³ Adam, *Tevrat’ın Tahriî Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış*, s. 367.

²⁴⁴ Yaratılış 4: 2, 20.

²⁴⁵ Yaratılış, 48:14, 17-19; Sayılar, 26:34, 37; Hakimler, 12: 5-6.

²⁴⁶ Yaratılış 18: 1-8.

dayanak olarak bunu gösteriyorlar.” İbn Hazm, karşı tarafın bu üç kişinin melekler olduğu cevabını da kabul etmeyip bu cevabın çeşitli yönlerden “büyük çirkinlikler ve âşikâr yalan” taşıdığını söyler. Şöyle ki: Bunlar melekler oldukları halde, Allah’ın kendisinin ona gözüktüğünü haber vermesi yalan ve imkânsızdır. Bunun yanı sıra hitap ederken Hz. İbrâhim’in tekil zamiri kullanması, hıristiyanların tezlerini çürüttüğünü ifade eder. Metinde bahsedilen secde eyleminin yalan olduğunu, resûlünün ve halîlinin Allah’tan başka kimseye secde etmeyeceğini ve karşı tarafın, o üç kişiden birinin Allah olduğuna göre secde etmekte bir mahzur bulunmadığını söyleme ihtimaline karşın bunun “apaçık bir yalan” olduğunu söyler.

3- Peygamberlere Atfedilen Ahlakî Olumsuzluklar

İbn Hazm, Tevrat’ta yer alan ve Hz. Lût’un kızlarıyla gerçekleştirdiği iddia edilen ensest ilişkiden Moab ve Ammon adlı iki erkek çocuğun doğması konusuna²⁴⁷ değindikten sonra, bu çirkin anlatıma çeşitli yönlerden eleştiride bulunmaktadır. Bir taraftan bunu kendi içinde çelişkili olarak nitelerken, diğer taraftan da bunun akîde açısından kabul edilemez bir iftira olduğunu ifade etmektedir.²⁴⁸ İlk eleştiri, bu nakilde yer alan Lût’un kızlarıyla normal şekilde temasta bulunacak kimsenin bulunmaması ifadesine yöneliktir. “Dünyada erkekler bitmiş miydi ki kızlar böyle söylemişler. Oysaki onların ikamet ettiği mağarayla Hz. İbrâhim’in oturduğu köyün arasındaki mesafe bir fersahı geçmiyordu.” diyerek, bunun bir uydurma olduğunu söyler. Dahası Allah’ın, peygamberine böyle büyük kötülüğü yapma serbestliği vermeyeceğini, bu hususta onu mâzur gösterecek hiçbir mazeretin ileri sürülemeyeceğini söyleyerek bunun “Allah’ı ve resûlünü hafife alanların uydurmaları” olduğunu ifade eder. Ayrıca, böyle bir ilişkiden doğan çocukların, nesebi sahih birileriymiş gibi Hz. Lût’a varis kılınmış gösterilmesini de bir tahrîf olarak değerlendirir.²⁴⁹

4- Tarihi Uyuşmazlıklar

İbn Hazm, Tanrının Hz. İbrâhim’e soyundan geleceklerden bahsederken onların 400 yıl yabancı ülkede garip olarak yaşayacaklarını, oralarda köle olup baskı göreceklarını, ancak daha sonra büyük bir malvarlığıyla oradan çıkacaklarını, dördüncü

²⁴⁷ Yaratılış 19: 30-38.

²⁴⁸ İbn Hazm, c. 1, s. 133-135.

²⁴⁹ İbn Hazm, c. 1, s. 133-135.

kuşakta kendi yurtları olan Şam'a geri döneceklerini anlatan pasajı²⁵⁰ eleştirerek "Burada Allah Teâlâ'ya nispet edilen iki çirkin yalan vardır. Hâşâ, Allah yalan ve hatâdan münezzehtir." demektedir. İbn Hazm'a göre bu yalanlardan birincisi, asıl yurda dönen kuşağın hangi kuşak olduğu konusundadır. Şöyle ki Şam'a dönen kuşak, dördüncü değil de altıncı kuşak olmuştur. O, bu sonuca Tevrat'ta anlatılan şecere hesabını tutarak varır. İkinci yalanı da "âfetlerden bir âfet" olarak nitelendiren İbn Hazm, İbrâhimoğulları'nın gurbette 400 yıl kaldıkları hakkındaki pasajı eleştirir. Burada da kutsal metinlere dayanarak bir hesaplama yapıp, "Buna göre İsrâiloğulları'nın Yakûb ile birlikte Mısır'a girerek Mûsâ ile birlikte oradan çıkma süreleri arasında geçen zaman 217 senedir; nereden çıktı bu 400 sene?" diyerek, gurbette geçen sürenin 400 sene olmadığını, ayrıca bu süre boyunca da orada hizmetçi olarak çalıştıklarını, köleleştirilmediklerini ve eziyet görmediklerini ifade ederek, buradaki kutsal metnin yanlış bir anlatı olduğunu söylemektedir.²⁵¹

İbn Hazm, Hz. Mûsâ'dan sonra Tevrat'ın bir tek nüshasının bulunduğunu, bu nüshayı görme yetkisinin her zaman baş kâhinde bulunup halktan saklı tutulduğunu, din adamlarının yılın belirli zamanlarında halkı toplayarak bu nüshadan gerekli olan yerleri onlara okumakla yükümlü olduklarını, ama insanların da hak yoldan saptıklarından bu toplantılara katılmadıklarını, Süleymân döneminden sonra azgınlığın daha da yaygınlaştığını, şer'î kaide ve kuralların çiğnendiğini, birçok gayr-ı meşrû eylemin mübaha çevrildiğini, alenî şekilde putlara tapıldığını, peygamberleri öldürmeye cüret edilen bir dönemin yaşandığını, üstelik dinî otoriteyi ellerinde bulunduran kâhinlerden bazılarının bile putlara taptığını söyleyerek böyle bir ortam içerisinde Tevrat'ın tahrîften kurtulamayacağını ileri sürer.²⁵²

5- Tutarsızlıklar

İbn Hazm, kutsal metinlerde anlatılan bazı bilgilerin doğaya açık bir şekilde aykırı olduğunu, bu bakımdan tutarsız olduğunu ifade ederek kutsal topraklara giren İsraili erkeklerin sayısı hakkında bilgi veren metni örnek gösterir. Tevrat'ta anlatıldığına göre, 20 yaşında ve daha büyük savaşçı erkeklerin sayısı 601.730 kişi

²⁵⁰ Yratılış 15: 13-16.

²⁵¹ İbn Hazm, c. 1, s. 124-126.

²⁵² İbn Hazm, c. 1, s. 187-199.

olmuştur. Fethedilen topraklar bunların arasında kişi sayısına göre paylaşılacaktı.²⁵³ Bundan başka bir yerde geçtiğine göre Hz. Dâvûd'un, hükümdarlığı döneminde yaptırdığı nüfus sayımının sonuçlarına binaen Filistin'de, Ürdün'de ve Aroer'de sadece Yehuda soyundan olanlar içerisinde beş yüz bin savaşçı, Levi ve Benyamin soyundan gelenler istisna olmak üzere diğer siblerde de 970.000 savaşçı bulunmaktaydı.²⁵⁴ İbn Hazm, bu toprakları coğrafî açıdan analiz edip âdetâ haritasını çizerek, ayrıca buna tarih bilgisini de katarak, burada anlatılanların makul olmadığını söyler. Şöyle ki bu zikredilen arazi çok küçük olmasının yanı sıra çorak bir arazidir. İçlerindeki kadınlar, çocuklar ve yaşlılar hesaba katıldığında, bu sayının çok daha fazla olacağını ifade eden İbn Hazm, savaşçı erkeklerinin sayısı 600.000 küsur olan bir topluluğun buraya sığamayacağını, bu kadar insanın burada yaşaması için doğal şartların da müsait olmadığını belirttikten sonra: "Hayret, böylesine açık ve âdî bir yalana!" diyerek kutsal metinde anlatılan bu hususun uydurma olduğunu savunmaktadır.²⁵⁵

İbn Hazm İncil'deki çelişkileri de beş başlık altında kategorize etmiştir.

- Tek Tek İncillerin Kendi İçindeki Çelişkiler

İncillerin her biri bizzat kendi içinde bir takım çelişkiler barındırmaktadır. İbn Hazm bu tür çelişkileri ortaya koymak suretiyle onların vahyedilmiş değil, insanlar tarafından yazılmış olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Örneğin, Yuhanna İncilinde "Beni görmüş olan, Baba'yı görmüştür"²⁵⁶ denilmektedir. Hâlbuki aynı İncilin başında hiç kimsenin Tanrı'yı göremeyeceği açıklanmaktadır.²⁵⁷

- İncillerin İncillerle Çelişkisi

Kanonik İncil kabul edilen dört İncil'in kendi aralarında, isimler, sayılar ve yerler bakımından pek çok farklı ve biri diğerini yalanlayan bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Matta İncili'nde İsa Petrus'a, "bu gece horoz ötmeden sen beni üç kez inkâr edeceksin"²⁵⁸ demiştir. İbn Hazm'ın da belirttiği gibi, bu cümle, Luka ve Yuhanna

²⁵³ Sayılar, 26: 51-52.

²⁵⁴ 2. Samuel, 24: 9.

²⁵⁵ İbn Hazm, c. 1, s. 165-166.

²⁵⁶ Yuhanna 14: 8-10.

²⁵⁷ Yuhanna 1: 18.

²⁵⁸ Matta 26: 34.

İncillerinde de aynen geçmektedir.²⁵⁹ Ancak Markos İncili'nde İsa'nın Petrus'a hitaben söylediği söz, "bugün, bu gece, horoz iki kez ötmeden sen beni üç kez inkâr edeceksin"²⁶⁰ şeklindedir.

- İncillerin Tevrat ile Çelişkisi

İncillerin Tevrat ile çeliştiği pek çok konu bulunmaktadır. Hâlbuki bu İncillere göre, Mesih, Tevrat'ı neshetmeye değil tamamlamaya gelmiştir.²⁶¹ İsa Mesih, bazı Tevrat hükümlerini neshetmiştir. Örneğin, İsa Mesih, Tevrat'taki 'Kim karısını boşarsa ona boş kâğıdını versin' sözüne karşılık ben size diyorum ki, karısını cinsel ahlaksızlıktan başka bir nedenle boşayan her adam, onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur."²⁶² demiştir. Böylece Tevrat'ta câiz olmasına rağmen,²⁶³ tek bir nedenin dışında boşanmayı yasaklamıştır.

- Mektupların Çelişkisi

Mektupların içinde de bir takım tutarsızlıklar bulunmaktadır. İbn Hazm, Mektuplar hakkında, İnciller haricindeki Hıristiyan kitaplarında yalan, küfr ve taşkınlık/heves ifade edenlerin bazılarının zikri²⁶⁴ şeklinde başlık atmış ve onun altında Yeni Ahitte yer alan Mektupları değerlendirmeye tabi tutmuştur.

- İncillerdeki Mantıki Çelişkiler

İbn Hazm'a göre, İncillerde, somut bilgi hataları ve çelişkileri yanında, insan mantığına uymayan, diğer bir ifade ile akla aykırı gelen ifadeler de yer almaktadır. Nitekim o, İsa'nın çölde sınanmasına ilişkin pasaja atıfta bulunarak, Hıristiyanlara hitaben, 'İsa Tanrı ise, nasıl oluyor da İblis kendisine secde etmesini isteyebiliyor?'²⁶⁵ şeklinde bir soru sormak suretiyle bu tür çelişkilere işaret etmektedir.

²⁵⁹ Yuhanna 13: 38.

²⁶⁰ Markos 14: 30-31.

²⁶¹ Matta 5: 17.

²⁶² Matta 5: 31-32.

²⁶³ Tesniye 24: 1-4.

²⁶⁴ İbn Hazm, c. 1, s. 324.

²⁶⁵ İbn Hazm, c. 1, s. 266.

3.1.2. El-Karafi (Öl. H. 684/M. 1286)

Tevrat'ın ekseri kısmının tahrif ve tebdil edildiğini savunan diğer bir isim, meşhur Mâliki fıkıhçı el-Karafi'dir. Yahudi kaynaklarına vâkıf olan ve tenkitlerini Yahudi kaynaklarına dayandıran el-Karafi, *Kitabu'l-Ecvibeti'l-Fâhira Ani'l-Es'ileti'l-Facira* isimli reddiyesinde, Eski Ahid'in kitap ve bölümlerinin İbranice isimlerini kullanmış, İbranice metinleri Arap harfleriyle vermiştir. O, İbn Hazm gibi, Tevrat'ın birçok kısmının tahrif ve tebdil edildiği kanaatindedir. Ona göre, Mûsa Tevrat'ı yazmış ve onu Harunoğulları'na vermiştir. Böylece Mûsa, Tevrat'ı Yahudilerden gizlemiştir. Mûsa, onlara sadece "Ha Ezinu" (Tesniye 32. bab) suresinin yarısını öğretmiştir. Yahudiler, Tevrat'ın kalan kısmından haberdar olmamışlardır.²⁶⁶

Karafi, bilhassa Kitab-ı Mukaddes'teki edebe aykırı bölümler üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmuş ve eserinde, Yahudilerin bu yerleri "Ennecamat" olarak isimlendirdiklerini söylemiştir.²⁶⁷ Karafi, bu eserini, kendi dönemindeki Hıristiyan ve Yahudilerin, kendi inanışlarını Kur'ân âyetleriyle desteklemeye çalışarak ortaya attıkları iddialara ve sorulara cevap olarak onlara bir reddiye şeklinde yazmıştır.

Karafi, eserinde, Tevrat'taki çeşitli yanlışlıkları örnekleyerek bununla tahrif iddiasını desteklemiştir. İbn Hazm gibi o da, Hz. Mûsa'nın ölümünden ve defninden bahseden Tevrat âyetlerine²⁶⁸ dikkat çekerek böyle bir kitabın ilahi olamayacağını söylemiştir.²⁶⁹

Karafi'ye göre Tevrat'ın tahrif olma delillerinden biri de peygamberlerin durumudur. Tevrat peygamberlere ve Allah'a ibadet eden kullara fasıklık, zina, içki ve alçak insanlardan dahi beklenemeyecek şeyleri isnad etmektedir. Onlar, peygamberlerin masumluluğunun delillerine rağmen bu çirkin hikâyeleri dinliyorlardı. Bu da Tevrat'ın sahil olmadığına bir delildir.²⁷⁰

Karafi, Tevrat'ın Yunanca tercümesi olan Septuagint'te, bu çeviriyi hazırlayan yetmiş rabbinin²⁷¹ kasıtlı olarak Tevrat'ta on üç değişiklik yaptığını ve bu durumun

²⁶⁶ el-Karafi, Şihabu'd-din Ebu'l Abbas es-Sinhaci, *Kitabu'l-Ecvibeti'l-Fahira 'ani'l-Es'ileti'l-Fecira* (Paçacızade'nin: *El-Fârk Beyne'l-Mahlûk ve'l-Hâlık* isimli eserinin kenarında), Mısır 1322 Rumi, s. 109-111.

²⁶⁷ el-Karafi, s. 80-81.

²⁶⁸ Tesniye, 36.

²⁶⁹ el-Karafi, s. 85.

²⁷⁰ el-Karafi, s. 80-81.

²⁷¹ Yahudi kültüründe "Rabbi", İslam kültüründeki "imam" terimi gibi geniş anlamda kullanılmaktadır. Yahudiliğin fıkıh kurallarını tespit eden Mişna bilgini hahamlara "Rabbi" dendiği gibi havrada ibadeti yöneten sıradan bir hahama da bu ünvan verilmiştir.

Yahudiler tarafından kabul edildiğini eserinde zikretmiştir. Farklı mezhep mensupları arasında cereyan eden tartışmalar da, Karafî'nin eserinde yer bulmuştur. O, bütün Yahudilerin, Tevrat'ın sadece bir nüshasının olduğunu, onun da baş kohenin yanında bulunduğunu ittifakla söylediklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra o, Samirilerle Yahudiler arasındaki tahrif suçlamalarına da eserinde değinmiştir. Ayrıca Hıristiyanların, Tevrat'ın tarihi gerçeklere aykırı bilgiler içerdiği görüşünü de zikrederek, bütün bunların, Tevrat'ın tahrife uğradığı konusunda kişide herhangi bir şüphe bırakmayacağını dile getirmiştir.

Karafî 'ye göre Tevrat'ın tahrif edilmiş olduğunun en büyük delillerinden birisi de onu Azra'nın yazmış olmasıdır. Buhtunnasr, Yahudileri öldürüp mevcut Tevrat'ın hepsini yaktıktan yıllar sonra Azra Tevrat'ı bazı parçalardan bir araya getirip yazmıştı ve Yahudilere öğretmişti. Onun bu toplama ve yazma esnasında hata yapıp yapmadığı da belli değildir. Bilindiği üzere vahiy olduğu iddia edilen metinlerin mütevatir yolla ulaşması gerekmektedir. Yani bir haberin yalan üzere birleşmesi mümkün olmayan bir topluluk tarafından aynı özellikteki bir topluluğa ulaştırılmasıdır. Kutsal metin olduğu belirtilen şeyin sadece bir kişi tarafından başkalarına doğru bir şekilde aktarılması mümkün değildir. Ünlü bir Fıkıhçı olan el-Karafî, "Haberi vahitte kat'îlik yoktur." Bu yüzden de Tevrat'a itimat²⁷² etmeye de gerek yoktur demiştir.

Karâfî, Hz. Âdem'in yaratılışı kıssasını anlatarak Yahudilerle Hıristiyanları karşılaştırmaktadır: "Tevrat şöyle diyor: Yüce Allah âlemi yarattıktan sonra şöyle dedi: 'Gelin biz, bize benzeyecek bir mahlûk yaratalım.' Sonra Âdem'i yarattı. Birçok Yahudi bu kıssadan dolayı Allah'ın cisim sahibi olduğuna inandı. Allah Âdem'in suretindedir dediler. Onlar, Allah'ı, saçı ve sakalı beyazlamış, önünde meleklerin beklediği bir kürsüde oturan yaşlı bir adama benzettiler. Şu çirkin ibarelere ve akılsızlığa bir bak. Yaratmada Allah'a birçok ortaklar koşmuşlardır. Demek ki Allah tek başına yaratamıyor. Bu, Hıristiyanların sözünden çok daha kötüdür. Çünkü Hıristiyanlar her biri kâmil olan ilahlar ortaya çıkardılar. Onların hepsi bir ilah olabilir. Yahudilerin sözlerine göre onların her biri müstakil olarak ilah olamıyor. Bu büyük bir hata ve cürettir."²⁷³

Karâfî, Hıristiyanlık eleştirisinde ise, Hıristiyanların kendi lehlerinde kullandıkları Kur'anî delilleri ele alarak Kur'an âyetlerinin onların anlayışları

²⁷² el-Karafî, s. 146.

²⁷³ el-Karafî, s. 147-148.

paralelinde hiçbir mana ifade etmediği tezine yönelir. Karâfi, Hıristiyan yanlış anlayışını şu dört bölümde inceler:

- 1- Hıristiyan risalelerinde ele alınan âyetlerin kelime kelime incelenmesi.
- 2- Hıristiyan risalelerinde sorulan 15 sorunun cevaplandırılması.
- 3- Yahudi ve Hıristiyanlara yönelik 100 ağır sualin ifadesi.
- 4- Eski ve Yeni Ahit'in İslam dinine işareti ve Hz. Peygamberin tebşirâtı konusunda 50 rivâyetin belirtilmesi.²⁷⁴

3.1.3. İbn Kayyim el-Cevziyye (Öl.: H. 751/M. 1351)

İbn Kayyim el-Cevziyye *Hidâyetü'l-Hıyarâ Fi Ecvibeti'l-Yehud ve'n-Nasarâ* isimli eserinde Tevrat'ın tahrifi ve tebdîli meselesine genişçe değinmiştir. O, Allah'ın Kur'ân'da belirttiği tahrifin birkaç şeklinin bulunduğunu ileri sürmüştür. İbn Kayyim el-Cevziyye, Ehli Kitab'ın, Hz. Muhammed'in peygamberliğine delâlet eden âyetlerin lâfızlarını tebdîl ettiğini, bu âyetlerin mânâlarında te'vile gittiğini, te'vilde tahrif yaptığını belirtmiştir. O, Hz. Muhammed'in peygamberliğine delil olan âyetleri ehli kitabın lâfız ve mânâ bakımından nasıl tahrif ettiğini örneklerle göstermiştir.²⁷⁵

İbn Kayyim el-Cevziyye, Hz. Peygamber'in peygamberliğinin en bariz delili olarak gösterilen “Kardeşleri arasından İsrailoğulları için senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve kelâmımı onun ağzına okuyacağım!”²⁷⁶ cümlesini, Hıristiyanlar, anlamını Hz. İsa'ya yüklemek suretiyle, bahsi geçen gelecek peygamberin Hz. İsa olduğunu söyleyerek tahrif ettiklerini iddia etmiştir. Yahudilerin bu cümleye yükledikleri anlamdan dolayı ve cümlede yaptıkları oynamaları tespit etmesi neticesinde tahrifi hem lâfız hem de mânâ yönünden yaptıklarını iddia etmiştir. İbareyi Arapça cümle yapısıyla göz önüne alan İbn Kayyim'in ifade ettiğine göre Yahudiler, bu cümlenin başında mahzûf istifham-ı inkari edatının bulunduğunu, dolayısıyla anlamının, “Onların kardeşleri arasından bir peygamber mi çıkaracağım?” şeklinde olduğunu iddia etmişler ve böylece tahrifte bulunmuşlardır. Onlar bu ibarenin mânâsını Samuel'e ve ahir zamanda çıkacağını söyledikleri başka bir peygambere hamletmek suretiyle mânâ

²⁷⁴ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları*, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya 1989, s. 76.

²⁷⁵ İbn Kayyim, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed el-Cevziyye, *Hidâyetü'l-Hıyarâ fi Ecvibeti'l-Yehud ve'n-Nasarâ* (Abdurrahman Beg Paçacızade'nin *El-Fârk Beyne'l-Mahlûk ve'l-Hâlık* isimli eserinin kenarında), Mısır 1894, s. 355-356.

²⁷⁶ Tesniye, 18:18.

bakımından da tahrifte bulunmuşlardır.²⁷⁷ İbn Kayyim'e göre onların bu tahrifi, Hz. Muhammed'in bir mucizesi olarak Allah tarafından haber verilmiştir.²⁷⁸

İbn Kayyim, Tevrat nüshaları arasındaki farklılıkları öne sürerek Tevrat'ta eklemelerin ve çıkarmaların bulunduğunu, ilimde rüşuh sahibi olanların, bunların Allah'ın indirdiği Tevrat'tan olmadığını kesin olarak anlayabileceğini ileri sürmüştür.²⁷⁹ Örneğin, Matta İncili'nde İsa Petrus'a, "bu gece horoz ötmeden sen beni üç kez inkâr edeceksin"²⁸⁰ demiştir. İbn Hazm'ın da belirttiği gibi, bu cümle, Luka ve Yuhanna İncillerinde de aynen geçmektedir.²⁸¹ Ancak Markos İncili'nde İsa'nın Petrus'a hitaben söylediği söz, "bugün, bu gece, horoz iki kez ötmeden sen beni üç kez inkâr edeceksin"²⁸² şeklindedir.

İbn Kayyim el-Cevziyye'nin metodu ve ele aldığı konular itibarıyla İbn Hazm'ı ve el-Karafi'yi taklit ettiği de görülmüştür.²⁸³

3.2. MÂNEVÎ TAHRİFİ SAVUNANLAR

Tevrat'ın ekseri kısmının tahrif edildiğini ve bunun hem lâfız hem mânâ itibarıyla yapıldığını iddia edenlerin görüşlerini sunduktan sonra şimdi Tevrat'ta lâfzî tahrifin olmadığını, tahrifin sadece mânâ boyutunda olduğunu iddia edenlerden bir kaçını zikrederim. Bu görüşte olanların başında İbn Haldun gelmektedir.

3.2.1. İbn Haldun (Öl.: H. 808/M. 1406)

İbn Haldun, tahrif ve tebdîlin Tevrat'ın metninde değil, te'vilinde olduğu görüşündedir.

وَكَيْفَ يُحْكَمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرِيَّةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ

O, "İçinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat yanlarındadır."²⁸⁴ âyetini temel olarak, içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat'ın lâfızlarının değişmediğini ileri sürmektedir. "Eğer Yahudiler Tevrat'ın lâfzını değiştirmiş olsalardı, içinde Allah'ın hükmü bulunan kitap yanlarında olmazdı" demiştir. O, bu görüşüne delil olarak İbn

²⁷⁷ İbn Kayyim, s. 49.

²⁷⁸ İbn Kayyim, s. 50.

²⁷⁹ İbn Kayyim, s. 46.

²⁸⁰ Matta 26: 34.

²⁸¹ Yuhanna 13: 38.

²⁸² Markos 14: 30-31.

²⁸³ Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36, Ankara 1997, s. 359-404\376.

²⁸⁴ Maide 5\43.

Abbas'tan şu sözü nakletmiştir: “Bir milletin kendi peygamberine indirilen kitabı kasten değiştirmesinden Allah'a sığınırım.”²⁸⁵ İbn Haldun bu sözden bir milletin Allah'ın indirdiği kutsal kitapta lâfzen tahrif yapamayacağını buna Allah'ın müsaade etmeyeceğini anlamıştır.

Ona göre, Tevrat'ın tahrifi ve tebdîli hususunda Kur'ân'da vâki olan âyetlerin mânâsı, te'vilde tahrif ve tebdîldir. Bununla birlikte, gaflet ve diğer sebepler dolayısıyla Tevrat'ın bazı kelimelerinde tebdîl meydana gelmiş olabilir. Özellikle, devletin yıkıldığı ve Yahudilerin dört bir yana dağıldığı dönemlerde bu mümkün olmuştur. Ancak, onların ulemasından ve ahbârından kasıtlı bir tahrif ve tebdîl vaki olmamıştır.²⁸⁶ İbn Haldun bu görüşleriyle manevi tahrifi savunanların en başında gelenlerden biri olarak kabul edilmektedir.

3.2.2. Makrizî (Öl.: H. 845/M. 1442)

Te'vilde tahrif grubuna dâhil olan başka bir Müslüman tarihçi, Makrizî'dir. Makrizî'nin görüşleri daha farklıdır. O, Kur'ân'da bahsedilen tahrifin Tevrat'la değil, onun tefsiri olan Mişna ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür.²⁸⁷ O, Mûsa'ya gelen vahiy ve yazılı metinler hususunda Yahudi kaynaklarında anlatılanları benimsemiştir. Makrizî'ye göre, Tevrat'ta bulunan âyetlerin tefsiri durumundaki Mişna'yı, Allah'ın Tevrat'taki buyruğu üzerine, Mûsa kendisi yazmıştır. Sonra İsrail'in başına geçen bütün krallar için Mûsa'nın bu Mişna'sından nüshalar yazılmıştır. Babil sürgünü sonrasında, İkinci Mabed'in imarından üç yüz küsur sene sonra İsrailoğulları, dinlerinde büyük bir ihtilafa düşmüşlerdir. Dâvud'un ehinden bir taife, Mabed'den ayrılmış, atalarının önceden yaptığı gibi, doğuya gitmiştir. Onlar yanlarında, Mûsa Mişna'sından krallar için yazılmış nüshalardan da götürmüşlerdir.²⁸⁸ Bu taife mensupları, Kudüs'ten çıkışlarından Allah'ın İslam dinini ortaya koyduğu zamana kadar ellerindeki Mişnalarla amel etmişlerdir. Kudüs'te kalanlar ise, Titus'un Kudüs'ü ikinci defa harap etmesine kadar dinlerinde ayrılığa ve ihtilafa devam etmişlerdir. Titus'un Kudüs'ü tahribi sırasında

²⁸⁵ İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Tarihu İbn Haldûn*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 2001,c.2, s. 8.

²⁸⁶ İbn Haldun, c. 2, s. 7-8; Eldar Hasanov, “Metin Tahrîfi Bağlamında İbn Hazm'ın Tevrat'ı Eleştiri Metodu Üzerine”, *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 35, (2008/2), s. 113-132.

²⁸⁷ Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 243.

²⁸⁸ el-Makriz, Takiyyüddin Ebi'l-Abbas bin Ali, *Kitabü'l-Mevaiz ve'l-İtibar fî Zikri'l-Hutatve'l-Asar I-III*, Beyrut ts., c. 3, s. 724.

Mişna nüshaları kaybolmuştur.²⁸⁹ Onların yanında Tevrat'tan ve Nebilerin kitaplarından başka, şeriat kitaplarından bir şey kalmamıştır. Kudüs'ün tahribinden sonra İsrailoğulları yeryüzüne dağılmıştır.²⁹⁰

Sonra, Hillel ve Sammay adındaki iki adam Tiberya kentine gitmiş ve orada Mişna ismini verdikleri bir kitap yazmıştır. Bu ikisi, yazdıkları Mişna'ya kendi sözlerini de katmıştır. Onların yazdığı bu Mişna, Tevrat'taki fikhî hükümleri ihtiva etmektedir. Bu Mişna, Mûsa'nın Mişna'sının yanı sıra Yahudi büyüklerinin sözlerini de ihtiva etmektedir. Mişna'nın yazılmasından elli sene sonra, Sanhedriyyun denilen bir grup ortaya çıkmıştır. Bunlar, Mişna'nın tefsirinde kendi görüşlerine göre tasarruflarda bulunmuşlar ve Talmud adı verilen bir kitap yazmışlardır. Onlar, bu kitabı yazarken Mişna'daki birçok şeyi gizlemişler ve kendi görüşleriyle ortaya koydukları hükümleri ona ilave etmişlerdir. Kendi elleriyle yazdıkları ve görüşlerini kattıkları bu Talmud'un içindekileri Allah'a nispet etmişlerdir.²⁹¹

Makrizî, فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

“O halde yazıklar olsun onlara ki, kendi elleriyle ilâhî kelâmı yalan ve yanlış olarak yazıp, sonra onu az bir kazanç elde edebilmek için “Bu Allah'tandır” derler. Böyle diyerek kendi elleriyle yazdıklarından dolayı, yazıklar olsun onlara ve yine bütün o kazandıklarından dolayı, yazıklar olsun böylelerine.”²⁹²

Âyetinin mânâsını, yukarıda anlatıldığı şekliyle, Mişna'nın metninde yapılan tebdîl ve tahrif olarak yorumlamıştır. Ona göre Allah, âyette, Yahudi din adamlarını, Tevrat'ın tefsiri olan Mişna'yı tahrif etmeleri ve kendi sözlerini kattıkları Talmud'u yazıp, “Bu Allah'tandır”, demeleri sebebiyle zemmetmiştir.²⁹³

Yahudiler Mişna'yı Mûsa'ya verilen ilahi bir kitap olarak kabul ederler. Ancak Yahudi kaynaklarında Mûsa'nın Tevrat'ı yazdığı bildirilmiş olmasına rağmen Mişna'yı yazdığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Yahudiler, Mûsa'nın Tevrat'ı yazdığına, onun tefsiri mahiyetinde olan ve Allah tarafından kendisine öğretilen Mişna'yı ise sözlü olarak naklettiğine inanırlar. Onlara göre, Mûsa Mişna'yı da yazmak hususunda

²⁸⁹ el-Makrizî, c. 3, s. 725.

²⁹⁰ el-Makrizî, c. 3, s. 725.

²⁹¹ el-Makrizî, c. 3, s. 725.

²⁹² Bakara 2/79

²⁹³ el-Makrizî, c. 3, s. 725.

Allah'tan izin istemiş, ancak bu hususta kendisine izin verilmemiştir. Bu sebeple Mişna'nın yazılmasına rabbiler tarafından da izin verilmemiştir. Mişna, ancak M.S. II. yüzyılda kaybolmasından korkularak yazıya geçirilmiştir.²⁹⁴ Makrizî'nin Mişna ile ilişkilendirdiği olaylar, aslında Tevrat ile ilgilidir. Titus'un Kudüs'ü ve Mabel'di tahrip etmesinde sonra "Onların yanında Tevrat'tan ve Nebilerin kitaplarından başka şeriat kitaplarından başka bir şey kalmamıştır." demesi, onun, bütün Eski Ahid'in sahih olduğuna ve onda herhangi bir tahrifat olmadığına inandığını göstermektedir.²⁹⁵

3.2.3. Süleyman Ateş

Süleyman Ateş, Tevrat'ın lâfzî olarak kesinlikle tahrife uğramadığını, tahrifin Talmud gibi tefsirlerde ve fıkıh kitaplarında olduğunu iddia etmektedir. Bu konuda Kur'ân'dan âyetlerle kendisine delil arayan Ateş, Tevrat'ın metninin tahrif edildiğini savunanların önyargılarının sislendirdiği renkli gözlüklerle gören dar görüşlü kimseler olduğunu savunmaktadır. Çünkü Kur'ân âyetleri Tevrat'ın tahrif olduğunu değil, aksine onun doğru olduğunu söylemektedir.²⁹⁶

Süleyman Ateş, Yahudi ve Hıristiyanların cennete girip giremeyeceği meselesiyle ilgili olarak yazdığı yazılarıyla birçok tartışmalara neden olmuş, bu tartışmalarda Tevrat'ın tahrifi meselesine de değinerek yazılarında Tevrat'ın sahihliğini ve geçerliliğini savunmuştur. Ateş, Kur'ân-ı Kerîm'de geçen "el-Kitab" lâfızlarını Tevrat şeklinde anlamlandırmasıyla dikkatleri üzerine çekmiş, bu tefsiri üzerine bina ettiği fikirleri değişik tepkilere neden olmuştur. O, tefsirinde, bu konuda şöyle demiştir: "ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين" (O) diye işaret edilen kitap, Kur'ân'dan önce inmiş olan Tevrat ve İncil'dir. İşte bizim tercih ettiğimiz ve Kur'ân'ın ruhuna uygun bulduğumuz tek doğru görüş budur. Yüce Allah burada Kur'ân'dan önce indirilmiş bulunan kitabın doğruluğuna işaret etmekte, böylece Kur'ân'ın da, kendinden önceki kitapların içerdiği ilâhî prensipleri getirdiğine; peygamberlere indirilen kitapların hepsinin aynı kaynaktan vahyedildiğine; bundan dolayı da, Kur'ân'dan önce indirilen o kitabın (Tevrat ve İncil'in) doğruluğunda kuşku

²⁹⁴ Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", s. 381.

²⁹⁵ Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", s. 381.

²⁹⁶ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, Yeni Ufuklar Neşr., İstanbul 1990, s. 17-35.

²⁹⁷ Bakara 2\2.

bulunmadığı gibi, aynı prensipleri içeren bu Kur'ân'ın da doğruluğunda kuşku bulunmadığına işaret etmektedir.²⁹⁸

Ateş, “el-Kitab” kelimesi ile ilgili bu görüşünü ifade ederken birtakım deliller serdetmiştir. Âyette geçen “zalike” ism-i işaretinin uzaktaki bir cisim için kullanıldığını, bu durumda âyette Kur'ân'ın kastedilmiş olmasının mümkün olmayacağını zikretmiştir.²⁹⁹ Oysa Arapça'da ism-i işaretlerin birbirlerinin yerine kullanıldığı bilinen bir husustur. Arap edebiyatında ve Kur'ân'da bunun örnekleri vardır.³⁰⁰

Yine, Kur'ân'ın, bir bütün kitap olarak Hz. Muhammed'e inmediğini, dolayısıyla Kur'ân'a kitap denilemeyeceğini ileri sürmüştür. Oysa bir yazının yazılı olduğu yapraklara da kitap denir. Tıpkı Kur'ân'ın bir kısmına da Kur'ân denildiği gibi. Kitap olarak indirildiği birçok âyette³⁰¹ bildirilen Kur'ân'ın kitap olarak ifade edilemeyeceğini iddia etmek, doğru olmasa gerektir. Ateş'in bu konularda ve tahrif konusunda delil olarak ortaya koyduğu bilgiler ve yorumlar, birçok araştırmacı tarafından yanlış bulunmuş ve tenkit edilmiştir.³⁰²

Süleyman Ateş, yukarıda belirttiğimiz “el-Kitab” lafzı hakkındaki görüşü ve buna benzer bazı ifadeleriyle Tevrat'ın Kur'ân tarafından yürürlükten kaldırılmadığını, hala geçerli ve uygulanabilir olduğunu, Kur'ân'ın, kitap ehlinin elinde bulunan Tevrat ve İncil'i doğruladığını öne sürmüştür.³⁰³ Yahudilerin Tevrat âyetlerini değiştirdiklerini bildiren Kur'ân âyetlerinin, Tevrat'ın asıl metninin tahrif edildiği anlamına gelmediğini belirtmiştir. Ona göre, “Yahudilerin elleriyle yazdıkları Kitap, Tevrat değil, onun âyetleri üzerine yaptıkları tefsirler, şerhler, Tevrat âyetlerini arzuları doğrultusunda yorumlayarak meydana getirdikleri ahkâm kitaplarıdır. Din adamları, yazdıkları şerhleri, kitabın aslında bulunmayan ayrıntılara dair içtihat hükümlerini Allah'ın buyrukları olarak görüyor ve halka bunların da Tanrı buyruğu olduğunu söylüyorlardı.”³⁰⁴

Ateş, bu görüşünü, “Eğer Kur'ân indiği sırada Tevrat ve İncil muharref, aslı yok ve Kur'ân onları tamamen neshetmiş, ortadan kaldırmışsa, nasıl Yahudilere Tevrat'ın

²⁹⁸ Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, c.1, s. 98.

²⁹⁹ Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, c.1, s. 97-98.

³⁰⁰ Kur'ân'da Bakara 2/73; Taha 20/18; Enbiya 21/106; Sad 38/49; 52-53; Kaf 50/19; Ahmet Tekin, *Kur'ân'ı Hedef Alan Tahrifatçılar*, Kelam Yay., İstanbul 2003, s. 148-149.

³⁰¹ Secde 32/2; Zümer 39/1; Mu'min 40/2.

³⁰² Tekin, s. 148-149.

³⁰³ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 17-35.

³⁰⁴ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 19.

hükümlerini uygulamaları emredilir? Olmayan yahut neshedilen şey nasıl uygulanır?" sorusuyla savunmuştur.³⁰⁵ Ona göre Kur'ân'ın Yahudileri Tevrat'ın hükümlerini uygulamaya çağırması, Tevrat'ın muharref ve mensuh olmadığını göstermektedir. Yine, ona göre, "Allah'ın hükmünü içeren Tevrat yanlarındadır."³⁰⁶ âyeti de Tevrat'ın aslının korunduğunu gösterir. Zira Yahudiler Tevrat'ı değiştirmiş olsalardı, Allah'ın hükmünü içeren Tevrat yanlarında bulunmazdı.³⁰⁷

Süleyman Ateş, Kur'ân'da Tevrat'ın ve İncil'in tahrif edildiğinden söz edilmediğini, tahrifin Tevrat'ın kendisinde değil, yorumlarında ve onlara dayanılarak yazılan din ve fıkıh kitaplarında olduğunu iddia ederken bu görüşüne şu âyeti de delil getirmektedir.

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Ey peygamber ve müslümanlar! O kendilerine kitap verilenlerin, size inanacaklarını çok mu istersiniz? Aksine bunların birçoğu Allah'ın kelamını dinler ama, onu anladıktan sonra, bile bile çarpıttırlardı.”³⁰⁸

Yahudilerden bir grubun, Allah'ın sözünü işitip mânâsını anladıktan sonra onu tahrif ettikleri, çarpıttıkları belirtilmektedir.³⁰⁹ Ateş, âyetteki bu ifadeyle, onların kendi kitaplarını tahrif ettiklerinin anlaşılacağı gibi, Yahudilerin, Hz. Peygamber'den duydukları sözleri, Kur'ân âyetlerini başka anlamlara gelebilecek biçimde çevrelerine aktardıklarının da kastedilmiş olabileceğini söyler. Kendisinin kesin kanaatine göre ikinci ihtimalin doğru olduğunu söyler. Anlaşılacağı üzere o, bu yorumuyla Tevrat'ta lâfzî tahrifin olmadığı sonucuna varmak istemiştir.

Sonuç itibariyle Ateş'e göre, Kur'ân'da Yahudilere nispet edilen tahrif ve tebdîl ile kasıt, te'vildir. Bile bile kitabın aslını değiştirmeleri söz konusu değildir. Ancak olsa olsa, farkında olmadan bazı kelimelerin yazımında hata yapmak suretiyle kitaba tahrif girmiş olabilir³¹⁰ demektir.

³⁰⁵ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 22.

³⁰⁶ Maide 5\43.

³⁰⁷ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 127.

³⁰⁸ Bakara 2\75.

³⁰⁹ Bakara 2\75.

³¹⁰ Ateş, *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 127.

3.3. KISMÎ TAHRİFİ SAVUNANLAR

Kutsal Kitapların tahrifi konusunda yukarıda zikrettiğimiz iki görüşün yanı sıra, orta yol diye nitelendirebileceğimiz bir görüşte olanlar da mevcuttur. Bu düşünürlere göre Kutsal Kitapların metninde tahrif ve tebdîl yapılmıştır, ancak yapılan bu değişiklikler Kutsal Kitapların tamamını kapsamamaktadır.

3.3.1. Zemahşerî (Öl.: H. 538\M.1143)

Kısmî tahrifin yapıldığını iddia edenlerden biri Zemahşerî'dir. O tahrifle ilgili görüşlerini açıklarken, mânâ ile tahriften daha çok lâfız ile tahrife dikkat çekmektedir. Zemahşerî, neyin tahrif edildiği konusunda, “Yahudilerin seleflerinden bir taife Tevrat'tan kendilerine okunanı dinledikten sonra onu tahrif ediyorlardı; Peygamberimizin sıfatını tahrif edip recm âyetini değiştirdikleri gibi. Bunların seçilmiş yetmiş kişi olduğu da söylenmiştir. Allah Tûr dağında Mûsa ile konuştuğu zaman Allah'ın kelamını, emirlerini ve nehiyelerini işittiler ve şöyle dediler: ‘Allah sözünün sonunda şöyle dedi: Eğer gücünüz yeterse bunları yapın. İsterseniz yapmayabilirsiniz de. Bunda bir sakınca yoktur’ dedikten sonra bu durumdan tahrif âyetinin verdiği mesajın ‘Eğer bunlar küfrediyor ve kitabı tahrif ediyorlarsa zaten bunlardan öncekiler de aynı şeyi yapmışlardı’ ” demek olduğunu söyler.³¹¹

(يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ) den sonra, Nisa suresinin 46. âyetinde (عَنْ مَوَاضِعِهِ), Maide suresinin 41. âyetinde ise (مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ) lâfzı geçmektedir. Zemahşerî bu iki âyet arasındaki farkı şöyle açıklar: “Yahudiler Tevrat'tan kelimeleri saptırıyorlardı ve onu ortadan kaldırıyorlardı. Çünkü onlar bir kelimeyi değiştirdikleri zaman yerine başka bir kelime koyuyorlardı. Bu tür fiillerin örneği peygamberimizin sıfatı olan orta boylu yerine uzun kelimesini koymaları ve recmi had ile değiştirdiklerinde yaptıkları gibi tahriflerdir. (عَنْ مَوَاضِعِهِ), de buna işaret etmektedir. Açıkladığımız gibi bu tahrif kelimeyi Allah'ın hikmetinin gerektirdiği yerden kaldırıp yerine başka bir kelimeyi koymaktır. (مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ) ise kelimeyi hak ettiği ve yakıştığı yerden çıkarıp onu garip bir şekilde bırakmak ve yerine başka bir kelime de koymamaktır.³¹² Yani onlar kelimeyi Allah'ın koyduğu yerden kaldırıyorlar ve bir yere sahip olduktan sonra onu yersiz bırakıp ihmal ediyorlar.”³¹³

³¹¹ Zemahşerî, c. 1, s. 157.

³¹² Zemahşerî, c. 1, s. 506.

³¹³ Zemahşerî, c. 1, s. 620.

Görüldüğü gibi, Zemahşerî Tevrat ve İncil’de tahrifin bulunduğu belirtmekte, ancak bu iki kitabın tamamının tahrif edilip edilmediği hususunda net bir açıklama yapmamaktadır. Bu da Kutsal Kitaplarda hiçbir şey tahrif edilmemiştir anlamına gelmediği gibi onların tamamı tahrif edilmiştir anlamına da gelmez, bu nedenle Zemahşerî’yi de kısmî tahrifi savunanlardan biri olarak rahatlıkla gösterebiliriz.

3.3.2. Fahrettin Râzî (Öl.: H.606\M.1203)

Tahrif meselesini geniş bir şekilde inceleyen müfessirlerden biri de Râzî’dir. O, açıklamalarına Kâdî’ Abdul Cebbâr’ın görüşünü zikrederek başlar ve şunları söyler: “Kâdî şöyle der: ‘Tahrif, ya lâfızda ya da mânâda olur. Tahrifi, lâfza hamletmek, mânâyâ hamletmekten daha evlâdır’. Çünkü lâfız baki kalıp onun mânâsı te’vil edilirse, kelâmın kendisi değil sadece mânâsı değiştirilmiş olur. Tahrifi İbn Abbas’ın ‘Yahudiler kitaba eklemeler ve çıkarmalar yapıyor’ dediği gibi anlarsak bu daha isabetli bir tercih olur. Eğer böyle anlamak mümkün olmazsa onun te’vilinin değiştirildiğini ve metninin sabit kaldığını düşünürüz. Allah’ın kelâmının tahrifinin lâfızda olmadığını söylemek, ancak Allah’ın kelâmı Kur’ân gibi tevatür yoluyla gelmişse mümkün olur. Tevatürle nakledilmemiş Allah kelâmı için kelâmın kendisinde tahrif mümkün değildir denilemez. Bu konu dikkatli düşünülmesi gereken bir meseledir. Eğer onların kelâmı değiştirmeleri, onun hüccet olmasına etki ediyor ise, Allah’ın bu tağyiri engellemesi kaçınılmazdır. Yapılan tağyir onun hüccet olmasında müessir değil ise, tahrifin olması mümkündür. Buna göre kelâmın tahrifinden anlaşılması gereken, bizim söylediğimiz şekildeki taksimdir. Mânâdaki tahrife gelince, bu bazen peygamberin maksadının ne olduğu anlaşılmayan sözlerinde yapılan değiştirmedir. Çünkü bir sözde peygamberin maksadının ne olduğu bilindiği zaman, insanların bu sözlerin mânâsını tahrif etmeleri imkânsız olur. Nitekim bir kimsenin te’vil ederek, domuzun, meytenin ve kanın haramlığını başka bir mânâyâ hamletmesi imkânsızdır.”³¹⁴

Râzî, tahrifin nerelerde olduğunu tespit etmek için tahrifi kimin yaptığının göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret eder: “Eğer biz, bu tahrifçilerin Hz. Mûsa zamanında yaşamış kimseler olduğunu düşünürsek, büyük bir ihtimalle onlar, Hz. Peygamber ile ilgili olmayan âyetleri değiştirmişlerdir. Rivâyete göre Yahudiler içinden seçilen yetmiş kişi, Tur dağında Hz. Mûsa ile konuştuğu zaman Allah’ın sözünü,

³¹⁴ Râzî, c. 3, s. 134.

emirlerini ve nehiyelerini duydular ve sonra şöyle dediler: Allah'ın sözünün sonunda, 'Eğer bu söylediklerimi yapabilirseniz yapınız. Ama yapamazsanız bunda bir sakınca yoktur' dediğini duyduk. Ama eğer bu tahrifçilerin, Hz. Peygamber zamanındaki Yahudiler olduklarını söylersek, onların Hz. Peygamberle ilgili âyetleri ve recm gibi şer'î hükümleri tahrif ettiklerini söylemek daha doğrudur. Kur'ân'ın zahirîsi onların neyi tahrif ettiklerini açıklamaz."³¹⁵ Müfessir,

فَبِمَا نَفَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Daha sonra verdikleri sözü bozmaları sebebiyle onları lanetledik, kalplerini katılaştırdık; öyle ki şimdi onlar vahyedilmiş sözleri, asıl bağlamlarından kopararak çarpıtıyorlar ve onlar akıllarından çıkarmamaları emredilen şeylerin çoğunu unutmuşlardır. İçlerinden pek azı müstesna, onlardan devamlı hainlik görürsün. Ama onları bağışla, yaptıklarını affet ve aldırma şüphe yok ki, Allah iyilik yapanları sever.”³¹⁶

Maide suresi 13. âyetini tefsir ederken “âyette bahsedilen tahrif batıl tefsirler ve yanlış te'viller olabileceği gibi kelimeleri değiştirme de olabilir. Fakat Râzî, tahriften anlaşılması gerekenin öncelikle mânâ da tahrifin olduğu görüşünü desteklemektedir.³¹⁷ Ancak lâfzî tahrifinde mümkün olduğunu söylemektedir.

3.3.3. İbn Teymiyye (Öl.: H. 728/M. 1328)

İbn Teymiyye, Kıbrıslı Rahip Pavlus'un Hıristiyanlığın sahihliğini savunan bir risalesine cevap olarak yazdığı el-Cevabu's-Sahih Limen Beddele Dine'l-Mesîh isimli eserinde, İncil'in yanında, Tevrat'ın tahrifi ve neshi meselesinde de görüş belirtmiştir. O bu eserinde, önce Müslüman bilginlerin Tevrat ve İncil'in tahrifi hususundaki görüş farklılıklarına değinmiş ve sonra kendi kanaatini ortaya koymuştur. Ona göre bazı müslümanlar Tevrat'ın Hz. Muhammed'in gönderilmesinden sonra tahrife uğradığına inanır. Müslüman âlimlerinin çoğu, onun lâfızlarının bir kısmının tahrif edildiğine inanır. Ehl-i kitap âlimlerinin çoğu da aynı kanaattedir. Hiçbir müslüman âlim, dünyadaki bütün Tevrat nüshalarının tahrife maruz kaldığını ileri sürmemiştir. Bununla

³¹⁵ Râzî, c. 3, s. 134.

³¹⁶ Mâide 5/13.

³¹⁷ Râzî, c. 11, s. 187.

birlikte gerek müslüman âlimler gerekse ehl-i kitaba mensup ilim erbabı, Tevrat'ın mânâ ve yorum yönünden tahrife uğradığı konusunda fikir birliği içindedirler. Bazı müslüman âlimler ise lâfızda herhangi bir değişiklik yapılmadığını, Tevrat'ın ilk indiği gibi kaldığını söylemişlerdir.³¹⁸ Bunun karşısındaki bazı âlimler de Tevrat lâfızlarının ekserisinin tahrif edildiğini ileri sürerler. Bu kanaatte aşırı gidenler de Tevrat'a saygı gösterilemeyeceği, hatta onunla taharetlenmenin caiz olduğu görüşünü dillendirirler.³¹⁹

Ona göre Tevrat ve İncil, lâfızları (kısmen) tağyir ve tebdîl edilmiş olsa da Allah'ın hükümlerini ihtiva etmektedir. Buhtunnasr'ın Mabed'i yıkmasından sonraki dönemde de, Hz. İsa'nın ve Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonraki dönemde de daima Tevrat'ta Allah'ın hükmü var olmuştur. Hz. Peygamber zamanındaki Medine Yahudilerinin ellerindeki Tevrat'ın bazı lâfızlarının tağyir edildiği bilinen bir şey değildir. Tevrat ve İncil nüshalarının çoğu birbiriyle müttefiktir; ancak pek az lâfızda aralarında farklılık vardır. Bir kimsenin Tevrat'ın bütün nüshalarını toplaması ve tebdîl etmesi mümkün değildir.³²⁰ Tevrat'ın bütününde bazı ufak tefek lâfzî tağyir ve tebdîlin olabileceğini kabul etmekle birlikte İbn Teymiyye, onun hükümlerinin lâfzında bunu mümkün görmemektedir. Ona göre, hiç kimse Tevrat'taki hükümlerin lâfızlarında tebdîl olduğunu iddia edemez.³²¹

Bununla birlikte İbn Teymiyye, Samirî Tevrat'ı ile Yahudi Tevrat'ı arasında birçok farklılığın bulunduğunu, hatta On Emir'de bile bu ayrılığın meydana geldiğini belirtmekte; fakat sahih olan Tevrat'ın, Yahudi Tevrat'ı olduğunu söylemektedir.³²² O Tevrat'ın Kur'ân ile neshedilmesine de değinmiş bu neshin, sadece bazı hükümlerde cârî olduğunu, birçok hükümde ve Allah'tan, ahiret gününden vs. bahseden âyetlerde neshin söz konusu olmadığını iddia etmiştir.³²³

³¹⁸ İbn Teymiyye, *El-Cevabu's-Sahih Limen Beddele Dine'l-Mesih*, Matbaatu'l-Medenî, Kahire 1964, s. 367.

³¹⁹ İbn Teymiyye, s. 368.

³²⁰ İbn Teymiyye, s. 367-369.

³²¹ Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", s. 359-404.

³²² Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", s. 359-404.

³²³ İbn Teymiyye, s. 380.

3.3.4. Elmalılı Hamdi Yazır (Öl.: H. 1361/M. 1942)

Modern dönem tefsircilerimizden Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a göre tahrifin ekserisi, âyetlerin gizlenmesi veya mânâlarının yanlış verilmesi suretiyle olmuştur.³²⁴

Elmalılı Hamdi Yazır, tahrif hakkında,

أَقْنَطَمُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Onlardan bir fırka vardır ki Allah’ın kelâmını yani Tevrat’ı işitirler, bellerlerdi de sonra onu tahrif ederlerdi”³²⁵

Âyetini yorumlarken manasını değiştirecek bir surette kelimelerin, harflerin mevzilerini, yerlerini değiştirirlerdi”³²⁶ diyerek, Yahudilerin Tevrat’ı lâfzen tahrif ettiğine işaret etmekle birlikte, “Kalplerinin katılaşmasından dolayı kelimeleri konuldukları yerlerinden tahrif ederler. Kelimeleri şuraya buraya çekerek kelâmı tağyir ederler. Bu onların öyle bir âdeti olmuştur ki, şairlerinden kat’î nazarla Allah’ın kelâmını ve arzularına muvafık gelmeyen ilâhî hükümleri tahrif ve tağyir ederler. Nitekim Tevrat’ta ki recm âyetini Yahudilerin büyükleri hakkında tahmin yani kömürle yüz karalamak diye te’vile kalkışmışlardı. Fırsat bulunca lâfızları da tağyir ederler. Fakat çoğunlukla buna imkân bulamadıklarından dolayı tahriflerini batıl te’vil ile yaparlar”³²⁷ diyerek Yahudilerin tahrifi genellikle manada yaptıklarına dikkat çeker.

Mesela onlara “hıttâ” deyiniz, yani orada yükünüzü yıkıp ikamet ve istiğfar ediniz denildiği halde, güya “Hannıthu” deyiniz denilmiş gibi, “Hannıthu hannıthu” diye bağırmaya başlamış ve Tevrat’ı böyle tahrif etmişlerdir. Fakat bunu yapanlar, Yahudilerin hepsi değildir. İçlerinden bir grup bunu yapmıştır.³²⁸

Bunlar, kendi yazdıkları fikirleri, te’villeri, tercümeleri, Tevrat’ın aslı ile karıştırmış, seçilmez bir hale getirmiş ve bazen de, Hz. Muhammed’in sıfatları hakkında yaptıkları gibi, kitaplardaki âyetleri saklamışlardır.³²⁹

Hamdi Yazır bu tespitleriyle, Yahudilerin, Tevrat’ı yorumda ve başka dillere tercümede tahrif ettiklerini ifade etmektedir. Fakat o, İslâm’da peygamber olarak

³²⁴ Elmalılı, c. 1, s. 506.

³²⁵ Bakara 2/75.

³²⁶ Elmalılı, c. 1, s. 391.

³²⁷ Elmalılı, c. 3, s. 1602.

³²⁸ Elmalılı, c. 4, s. 2310.

³²⁹ Elmalılı, c. 1, s. 336.

tanınan Nuh ve Lut gibi şahısların hayatları hakkında Tevrat'ta ahlak dışı haberlerin yer almasını, metinde tahrif olarak kabul etmekte ve bunda şüphe bulunmadığını söylemektedir.³³⁰

Tevrat'ın her tarafta meşhur olması, doğuda ve batıda nüshalarının bulunuyor olması halinde Tevrat nasıl tahrif edilerek ona eklemeler ve çıkarmalar yapılabilir sorusuna birçok kişi cevap vermeye çalışmıştır. Elmalılı'nın bu soruya değişik bir cevabı vardır. O, bu sorunun geçerli bir soru olmadığını söyleyerek bu değişikliklerin en fazla bir dilden bir dile naklederken tercümelerde olduğunu söyler. Bununla beraber, yazarların az olması, iyi hafızların olmaması veya nadir olduğu zamanlarda bunun istinsahlar esnasında olması da mümkündür der. Bu tahriflerin asıllarını bilenleri aldatamayacağını, fakat tahrif edilenlerin aslını bilmeyenleri kolaylıkla aldatabileceğini söyler.³³¹

3.4. KUR'ÂN'DA KİTABI MUKADDESİN TASDİKİ ve TAHRİFİ MESELESİ

Buraya kadar aktarmış olduğumuz bilgiler “Tahrif” kelimesinin etimolojik tahlili, bu kelimeye yakın anlamlı kelimeler, Kur'ân'daki kullanımları, Hadislerdeki anlam alanı ve “Tahrif” e İslam düşünürlerin bakışıydı. Bu başlık altında ise Kur'ân'da tahrifle ne kastediliyor, tahrifi kimler yapmış ve tahrifin mahiyetini incelemeye çalışacağız.

3.4.1. Semâvi Kitapları Kimlerin Tahrif Ettiği

Âyetlerde geçen tahrifi kimin yaptığı konusunda öncelikli görüş Tevrat'ı tahrif edenlerin Yahudi bilginleri olduklarıdır.³³² Tahrif lâfzıyla zikredilen âyetlerdeki “onlardan bir grup” tan kasıt hahamlardır. İbn Abbas da âyetlerdeki kastın hahamlar olduğu görüşündedir.³³³ Tahrifi bazen de halktan bazı kimseler yapıyorlardı. Bunlar hem Hz. Mûsa dönemindeki hem de Hz. Muhammed (sav) dönemindeki

³³⁰ Elmalılı, c. 1, s. 411.

³³¹ Elmalılı, c. 2, s. 1362.

³³² et-Taberî, *Camîu'l-Beyan*, c. 1, s. 367; Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Münîr fi'l-'Akâdeti ve's-Şerî'ati ve'l-Menhec*, Dâru'l-Fikr, Dımaşk 1991, c. 1, s. 200.

³³³ Âlûsî, c. 1, s. 298.

Yahudilerdir.³³⁴ Hz. Muhammed (sav) dönemindeki Yahudiler, Medine ve civarında ki Yahudilerdi.³³⁵

Kurân-ı Kerîm'de tahrif âyetleri iyice tetkik edildiğinde bu âyetlerin medeni olduğu ve Yahudilere hitap ettiği anlaşılır.³³⁶ Ancak aynı şekilde özelde Hıristiyanlara da hitap eden âyetler mevcuttur.

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ
وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“Kendinden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı olarak peygamberlerin izleri üzerine, Meryem oğlu İsa’yı arkalarından gönderdik. Ve ona, içinde doğruya rehberlik ve nur bulunmak, önündeki Tevrat’ı tasdik etmek, sakınanlara bir hidâyet ve öğüt olmak üzere İncil’i verdik. İncil’e inananlar, Allah’ın onda indirdiği ile hükmetsinler, kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fasıklardır.³³⁷

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَىٰ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

Hıristiyanların da Kitaba karşı olumsuz bir tavır içerisinde bulundular; “Biz Hıristiyanlarız” diyenlerden de kesin sözlerini almıştık ama onlar da kendilerine zikredilen önemli bir bölümünü unuttular. Bu sebeple kıyamete kadar aralarına düşmanlık ve kin saldı. Yakında Allah onlara yaptıklarını haber verecektir.³³⁸ şeklindeki âyet dile getiriyor. Bu âyetlerde göstermektedir ki tahrif olayı sadece Yahudileri kapsamamakta aynı zamanda Hıristiyanları da içine almaktadır. Zaten bu konuyu inceleyen âlimlerimizden hiçbiri bu konuya tek taraftan bakmamıştır.

Tevrat ve İncil’in Kur’ân’daki anlam alanına göre tahrif edilip edilmemesi meselesine geçmeden önce konunun daha rahat anlaşılabilmesi için Tevrat ve İncil hakkında özlü bir bilgi vermeyi gerekli gördük.

³³⁴ Râzî, c. 3, s. 138.

³³⁵ Zuhaylî, c. 5, s. 99.

³³⁶ Bakara 2/75; Nisa 4/46; Mâide 5/13-41.

³³⁷ Mâide 5/46-47.

³³⁸ Mâide 5/14.

- Tevrat

Yahudilik İnanç sisteminde geniş bir “kutsal kitap koleksiyonu” bulunmaktadır. Yahudilerce benimsenen bu geniş kitap koleksiyonuna, İbranice “Berit”, Latince “Testamentum”, Grekçe “Diatheke” denilmektedir. Kutsal kitabı ifade etmek için kullanılan bu kelimeler, birlik, ittifak, sözleşme ve anlaşma gibi anlamlara gelmektedir.³³⁹ Bu bağlamda Yahudi Kutsal Kitabı, Tanrı ile Yahudiler arasındaki ahitleşmenin bir metni gibi görülmekte ve özel bir “yapı/anlam” ifade etmektedir. Yahudi Kutsal Kitap Koleksiyonu, yazılı ve sözlü olmak üzere iki ana kısımda değerlendirilmektedir.

a. Yazılı ve Sözlü Edebiyat

Yahudi Kutsal Kitapları, yazılı kutsal metinler ile bunların yorumu mahiyetindeki sözlü kutsal metinler olmak üzere ikili bir tasnife tabi tutulmaktadır. Bu tasnife göre birinci grubu oluşturan yazılı metinlere, Tora (Tevrat), Nebim ve Ketubim kelimelerinin baş harflerinin (T-N-K) birleşmesinden meydana gelen ve yirmi dört kitaptan oluşan “Tanak” veya “Tanah (Kithebe Kodesh)” Tanah’ın yorumu mahiyetindeki sözlü kutsal metinlere ise “Talmut” (Mişna ve Gamera olmak üzere iki bölümden meydana gelir) denilmektedir.³⁴⁰

Yahudiliğe göre yazılı kutsal metinlerin esasını oluşturan Tanah, beş kitaptan oluşan Tora, sekiz kitaptan oluşan Nebim (Peygamberler) ve on bir kitaptan oluşan Ketubim (Kitaplar) olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir.³⁴¹

Genel Yahudi anlayışına göre Tanah’ın ilk bölümünü oluşturan Tora, Mûsa’ya vahyedilmiş ve bizzat onun eliyle kaleme alınmıştır.³⁴² Bu nedenle Tora’ya “Sefer Torat Moşe” de denilmektedir. Bunun yanında Yahudi kültüründe Tora için “Ha Torah”, “Sefer Ha Torah”, “Sefer Torat Moşe” ve “Torat Yehova” gibi ifadeler/terimler de kullanılmaktadır.

³³⁹ Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler I-II*, Yağmur Yay., İstanbul 1976, c. 1, s. 37.

³⁴⁰ Mehmet Alpaslan Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı-Yahudilik-Hıristiyanlık ve İslam Örneği-*, Berikan Yay., Ankara 2009, s. 33; Samuel S. Cohon, “Torah”, *Universal Jewish Encyclopedia*, İsaac Landman (Ed.), New York 1948, c. 10, s. 267-268; Michael L. Rodkinson, *The Babylonian Talmud*, Boston 1918, c. 1, s. 6; Ömer Faruk Harman, “Ahdî Atik”, *DİA I-XXXV*, İstanbul 1988, c. 1, s. 494.

³⁴¹ Küçük, s. 33-34; Abraham J. Feldman, “Bible”, *Universal Jewivsh Encyclopedia*, New York 1948, c. 2, s. 283.

³⁴² Küçük, s. 34; Eugene B. Borowitz, “Judaism”, *Encyclopedia of Religion*, Mircae Eliade (Ed.), New York 1987, c. 8, s. 128.

Yahudi dinî literatüründe İbranice “Yarah-Yareh (Rehber)” kelimesinden türediği iddia edilen Tora'nın kelime ve terim olarak çeşitli anlamları bulunmaktadır.³⁴³ Kelime anlamıyla Tora, telkin, eğitim öğretim, doktrin, kanun, şariat, rehber ve emir anlamlarını ifade etmekte, terim olarak ise Mûsa'nın şeriatı, Mûsa'ya verilen beş kitap kastedilmektedir. Yaygın bir anlamda ise Tora, Tanrı Yahve tarafından Yahudi halkına verilen öğretilerdir. Bununla birlikte Tora, hem Mûsa'ya verilen kitabın adını hem de Yahudi dinî öğretilerin tümünü ifade etmek için kullanılmaktadır.³⁴⁴ Bu durumda Tora kelimesinin, dinî kültür içerisinde çok geniş bir anlam alanının bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Yahudi Kutsal Kitabı Tanah'ın ikinci bölümünü oluşturan Nebim ise Hz. Mûsa'dan sonraki peygamberleri anlatmaktadır. Ketubim de Yahudi Kutsal Kitabının üçüncü bölümünü oluşturmakta ve Tanah'ın Tora ve Nebim dışındaki kitaplarını ihtiva etmektedir.³⁴⁵

Geleneksel Yahudi anlayışına göre Tora'nın yorumu mahiyetindeki metinler de Tanrı tarafından vahyedilmiş kutsal metinlerdir. Bunlara göre Tanrı, Sina Dağında Mûsa'ya sadece Yazılı Tora'yı değil, onun yorumu olan Sözlü Torayı da vahyetmiştir. Bu sözlü Tora önceleri şifahî biçimde nesilden nesile aktarılırken daha sonra Filistinli Rabbiler tarafından yazıya geçirilmiş ve böylece Tora ile eş değerde kutsal kabul edilen Talmut ortaya çıkmıştır. Yahudilere göre Kutsal Kitabın sözlü geleneği ve Tora'nın yorumu olan Talmut, ilk zamanlarda sözlü olarak yapılmış, daha sonraki dönemlerde konuların çoğalması ve ilgili konularda bilgi sahibi olanların ölüm gibi sebeplerden dolayı azalması bilgilerin/yorumların unutulmasına yol açmıştır. Bunu önlemek için sözlü geleneğin yazıya geçirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Önceleri sözlü olan ve daha sonra kaleme alınan bu metinlere de genel olarak “Talmut” adı verilmiştir.³⁴⁶

Talmut, Tora'nın yorumu olmanın yanında dinî, sosyal, siyasal, etimolojik, hukukî, felsefî gibi hayatın çeşitli alanları ile ilgili bilgiler de vermektedir.³⁴⁷ Talmut, hukuk kitabı niteliği taşımaktadır. Talmut'ta dinî, sosyal ve siyasal her türlü bilgi mevcuttur. Yahudilere göre Talmut'un böyle bir niteliğe sahip olması, insanın günlük hayatının düzeni için ele alınmış olmasından kaynaklanmaktadır.

³⁴³ Adam, *Yahudi Kaynaklarına göre Tevrat*, Ankara 1997, s. 9-10.

³⁴⁴ Küçük, s. 34.

³⁴⁵ Adam, *Yahudi Kaynaklarına göre Tevrat*, s. 35-38.

³⁴⁶ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., İstanbul 1993, s. 229-230.

³⁴⁷ Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, s. 38.

Talmut, Mişna ve Gemara olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Mişna, Yahudiliğin Babil Sürgününden sonra Roma İmparatorluğu içerisinde erimesini önlemek amacıyla Nasi Yuda (Yahuda Ha Nasi (M.S. 125-217) tarafından Yahudi geleneksel öğretilerin bir araya toplanması ile oluşturulmuştur. Talmut'un birinci bölümünü ihtiva eden ve M.Ö. 200'de yazıldığı kabul edilen Mişna, tekrar ederek öğrenim, bilgi ve "İkinci Kanun" anlamına gelmektedir. Tora'dan sonra ikinci derecede bir öneme sahip olan Mişna Tora'nın yorumu sonucu oluşturulan dinî ve değişik konulardaki kuralları içermekte ve altı bölümden oluşmaktadır.³⁴⁸ Bu altı bölüm, Zeraim, ziraat ile ilgili bölümleri, Meed/Moed, belirli/kutsal günlerle ilgili hükümleri, Naşim, kadınlarla ilgili hükümleri, Nezikin, ceza ve medeni kanunlarla ilgili hükümleri, Kodaşim, mukaddes şeylerle ilgili hükümleri ve Taharot ise temizlikle ilgili hükümleri içermektedir.³⁴⁹

Tarihî süreç içerisinde Mişna'nın yeniden ve geniş bir biçimde yorumlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç üzerine Talmut'un ikinci bölümü olarak değerlendirilen Gemara ortaya çıkarılmıştır. Gemara, ikmâl edilmiş, gözden geçirilmiş ve gelecek halini almış öğrenim demektir. Mişna'nın tekrarı sonucu ortaya çıkan Gemara'ya genel olarak Talmut da denilmektedir. Ahlakî, hukukî ve felsefî konuları içeren Gemara, Kudüs Talmud'u ve Babil Talmud'u olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Muna ve Yossi tarafından kaleme alınan Kudüs Gemara'sı veya Talmud'a (M.Ö.400), Kudüs akademisi hahamları arasındaki tartışmaları kapsamaktadır. Kudüs Talmud'a, Babil Talmud'a kadar sistemli ve detaylı değildir. Ancak o, Yahudiler için Babil Talmud'undan daha çok bağlayıcılığa sahiptir. Babil Gemerası veya Talmudu (M.Ö. 500) ise Mişna için yapılan yorum ve tartışmaları ihtiva etmektedir.³⁵⁰

Gemara'da konusuna göre dini kural ve kavramlardan oluşan "Alaha (Halakhah)" tarihi olayları ihtiva eden "Agada (Haggadah)" ve Midraş olmak üzere üç bölümdür. Alaha (Halakhah) kelimesinin kökü, yürümek anlamına gelen "Allah" kelimesinden türemiştir. Yahudilere göre yasal gelenek Alaha, hikâyevî gelenek de Agada (Haggadah)" dır. Agada tekrar etme okuma ve söyleme anlamına gelmektedir. O,

³⁴⁸ Zafer'ül İslâm Han, *Yahudilikte Talmud'un Mevki ve Prensipleri*, (Çev.: Mehmet Aydın), İstanbul 1981, s. 8-9; Hayrullah Örs, *Mûsa ve Yahudilik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1966, s. 317.

³⁴⁹ Küçük, s. 35.

³⁵⁰ Küçük, s. 36; Moshe Sevilla-Sharon, *İsrail Ulusunun Tarihi*, Yerusalayim 1981, s. 89-91.

Talmud'un anlaşılmayan bölümlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla yazılmıştır. Midraş ise Tora'nın ahlakî, tasavvufî ve fikhî açıdan yorumudur.³⁵¹

Tora'nın gizli mânâlarını açıklayan mistik yorumlarını ihtiva eden diğer bir kitap da Kabbala/Kabala'dır. Kabbala, İspanya Diasporasında ortaya çıkmıştır. Anonimdir. Kabalaya önem veren ve ondan gelecekle ilgili anlam çıkaranlara da Kabbalist denilmektedir. Yahudi mistisizminin temel kaynağını teşkil eden ve "Kabbalistlerin Torası" denilen diğer bir kitap da "Zohar"dır ve Tora'nın Bâtînî tefsiri sayılmaktadır.

Talmut ve Mişna'nın başlangıcı olarak da görülen Kabbala, Kutsal Kitab'ın gizli mânâsının ancak mistik olarak öğrenilebileceğini savunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan mistik hareketin temel amacı kutsal metinlerin kendi öğretileri doğrultusunda anlaşılmasını sağlamaktır. Ancak Kabbala'nın kaynakları ve dinî uygulamadaki yeri hususunda tartışmalar mevcuttur. Zîra Kabbalistlere göre esas olan kutsal kitabı Bâtînî yönüyle anlamaktır. Bunun için kaynak da Zohar'dır.³⁵² Bundan dolayı Bâtînî ve mistik yorumlar için Kabbala önemlidir.³⁵³

³⁵¹ Borowitz, s. 130; Rodkinson, c. 1, s. 11.

³⁵² Zohar, Erişim Tarihi: 10.02.2011, <http://www.jewishencylopedia.com>.

³⁵³ Adam, *Yahudi Kaynaklarına göre Tevrat*, s. 14.

YAHUDİ KUTSAL KİTAPLARI

YAZILI EDEBİYAT (TANAH)		SÖZLÜ EDEBİYAT (TALMUT)		
TORA	NEBİİM (BEPGAMBERLER)	KETUBİİM (KİTAPLAR)	MİŞNA	GEMARA
1. Tekvin (Bereşit)	6. Yeşu	14. Meznurlar (Tehiltim)	1. Zeraim (Taksimlar)	1. Kudüs Talmudu (Gemara Yerusalmi)
2. Çıkış (Semot)	7. Hakimler (Şofetim)	15. Süleyman Meselleri (Mişle)	2. Moed (Kutsal Günler)	2. Babil Talmudu (Gemara Babil)
3. Levitiler (Vayiqra)	8. Samuel { Alef { Bet	16. Eyüp (Iyov)	3. Nashim (Kadınlar)	
4. Sayılar (Bamidbar)	9. Krallar { Alef { Bet	17. Neşideler Neşidesi (Şir Ha Şirim)	4. Nezikin (Zamrlar)	
5. Tesniye (Dvarim)	10. İşaya (Yeşayahu)	18. Rut	5. Kochashim (Kutsal Şeyler)	
	11. Yereanya (Yirmiyahu)	19. Yereanya'nın Mersiyeleri (Ekha)	6. Tohorot (Temizlik)	
	12. Hezekiel (Yehezqel)	20. Vaiz (Qohelet)		
	13. Oniki Peygamber (Snaim Asar)	21. Ester		
	HOŞEA-HABAKKUK-YOEL- MIKA-TSEFANYA-AMOS- HAGGAY-NAHUM- OVADYA-ZEKERYA- YONA-MALAKI	22. Daniel		
		23. Ezra-Nehemya		
		24. Tarihler (Dvire Ha-Yamim)		

- İncil

Hıristiyanlarca kutsal kitap kabul edilen İncil, İngilizce “Holy Bible”, Fransızca “La Bible”, Almanca “Bibel”, İtalyanca “Bibbia” şeklinde ifade edilmektedir. Hıristiyanlıkta kutsal kitap, Tanrı’nın insanlıkla yaptığı “Ahit” anlayışı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu anlayışa göre Hz. Âdem’in Tanrı’ya karşı işlediği günah, sonraki nesillere de sirâyet etmiş ve insanlık bu günahkâr tabiattan kurtulamamıştır. İnsanlığın kurtuluşu için Tanrı, Mûsa ile önemli bir ahit yapmış, ancak Tanrı’nın Mûsa ile yaptığı ahit de kurtuluşu sağlayamamıştır. Tanrı, insanlığın kurtuluşu için bu kez kendi “biricik oğlu” İsa’yı insan şeklinde göndererek “Çarmıh” ta fedâ etmiş ve bu suretle insanlıkla yeni bir ahit yapmıştır. Tanrı’nın insanlık ile yapmış olduğu bu iki ahit döneminin de kendilerine mahsus kutsal metinleri bulunmaktadır. Hıristiyanlar, İsa’ya kadar olan Yahudi Kutsal Metinlerini “Eski Ahit” İsa’dan sonra yazılanları ise “Yeni Ahit” olarak adlandırmıştır.

Hıristiyan Kutsal Kitabının ilk bölümünü oluşturan Eski Ahit, esas itibariyle Yahudi kutsal metinlerinden oluşmaktadır. Hıristiyanlar İsa’ya kadar olan dönemin Yahudi kutsal metinlerini, M.Ö. 285 yıllarında oluşturulan Grekçe çevirisini esas alarak kendilerine özgü bir biçimde tasnif etmiş ve Yahudilerin apokrif saydığı bir takım bölümleri de ekleyerek bunlara “Eski Ahit” adını vermişlerdir. İsa’dan sonraki dönemde çeşitli yazarlar tarafından yazılmış olan dört İncil, resullerin işleri, yirmibir mektup ve vahiy isimli kitaplar da bir araya getirilerek Yeni Ahit oluşturulmuştur.³⁵⁵ Böylece her iki döneme ait kutsal metinlerin tümü Hıristiyanların kendi kutsal kitapları olarak değerlendirilmiş ve bu kitap koleksiyonu Türkçe “Kitabı Mukaddes” olarak isimlendirilmiştir. Ancak günümüzde “Hıristiyan Kutsal Kitabı” denilince, genellikle İnciller anlaşılmaktadır. İncil kelimesi ise ilk zamanlarda İsa’nın öğretisini belirtmek amacıyla, daha sonraları Hıristiyan Kutsal Kitabının genel adını ifade etmek için kullanılmıştır. İncil, iyi anlamına gelen “eu” ve mesai anlamını ihtivâ eden “angelion” kelimelerinden meydana gelmektedir. Kelime olarak İncil, müjde, iyi haber anlamına gelmektedir. Hıristiyan literatüründe ise İncil, Mesih İsa’nın öğretilerini ve onun getirdiği müjdeyi ifade etmektedir. Kitabı Mukaddes’in Papalık tercümesinde de İncil, “Değişik çevrelere uyum gösteren, kiliselerin ihtiyaçlarına cevap veren, hatalı

³⁵⁵ Küçük, s. 87-88; Nigel Scotland, *Going By The Book*, London 1991, s. 25-26; Thomas Michel, *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul 1992, s. 12.

davranışları düzelten karşıt fikirlilere, delillerle cevap veren metin” şeklinde tarif edilmektedir.

a. Kutsal Kitabı Oluşturan Metinlerin Toplanması ve Yazılması

İlk Hıristiyan cemaatleri Hz. İsa'nın yaptıklarını ve söylediklerini ezberlemiş ve sonraki nesillere sözlü olarak aktarmıştır.³⁵⁶ Ancak İsa'yı görenlerin zamanla ölmesi, Hıristiyanlığın geniş bir alana yayılması ve Hıristiyan hayatının büyük bir ölçüde şekil kazanması sonucu yazılı kayıtlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç neticesinde İsa'yı görenler ve Havariler bu sözlü rivâyetleri yazıya geçirmişler ve yazılı metinleri oluşturmuşlardır.³⁵⁷ Bu yazılı metinler de yaklaşık olarak elli yıllık bir zaman zarfı içerisinde, doğrudan doğruya Tanrının gözetiminde en az dokuz³⁵⁸ müellif tarafından yazılmıştır. Ancak bu yazım işlemi sonucunda tarih ve muhteva bakımından birbirini tutmayan yazılı metinler ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine farklı ve birbiriyle çelişik durumdaki kitaplar İznik Konsilinde ele alınmıştır. Bu Konsilde kitaplar elemeye tabi tutulmuş, sahih kabul edilenler seçilip karara bağlanmış ve bu suretle kanonik kitap listesi belirlenmiştir.³⁵⁹ Ancak reform sürecinde Protestanlar, Hıristiyan ilahiyatına dair diğer konular yanında kutsal kitabın kanonikliği hususunu da gündeme getirmiş ve bu bağlamda bazı kitapların kanonik değil, apokrif (gizli, gerçeği kanıtlanmamış) olduğunu savunmuşlardır. Bunun üzerine Trent Konsilinde (1546) kutsal kitap konusu da gündeme getirilmiş ve bu Konsilde Protestanların apokrif olarak değerlendirdiği kitaplar, dauterokanonik (İkinci Kanon) olarak kabul edilmiştir.³⁶⁰

Dört İncil bulunmaktadır, bunlar;

Bîrûnî'ye göre, lâfız bakımından bir takım ihtilaflar olsa da, mânâ bakımından ittifak halinde olan Dört İncil iki kapak arasına toplandı ve bu mecmuaya İncil ismi verildi. O, İncil'in teşekkülü ve İncil yazarları hakkında şu bilgileri vermektedir: Onu (İncil'i), yaşadığı yer ve dili farklı olan dört kişi yazmıştır. Bunlar da, Filistin'de İbranî dilinde yazan Matta, Anadolu'da Rum diliyle yazan Markos, İskenderiye'de Yunan dilinde yazan Luka ve Efsis'te (Efes) Yunan diliyle yazan Yuhanna'dır. Daha sonra,

³⁵⁶ Adam, *Dinler Tarihi*, s. 86.

³⁵⁷ Mehmet Aydın, “Kutsal Metinler ve Dini Literatür”, *DİA*, İstanbul 1998, c. XVII, s. 340.

³⁵⁸ Judy Bartel, *Kutsal Kitabımız*, (Çev.: Hande Taylan), İstanbul 1997, s. 25.

³⁵⁹ Mehmet Çelik, “Sinoptik İncillerin Kaynakları ve Tahlili Mukayeseleri”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum 1988, s. 8, 267-268.

³⁶⁰ P Luigi İannitto, *Hıristiyan İnanç*, (Çev.: Leyla Alberti), İstanbul 1994, s. 390, 393.

lâfız bakımından farklı, mânâ bakımından ittifak halinde olan bu dört İncil iki kapak içerisinde bir araya getirilmiş ve bunların tamamına İncil adı verilmiştir.³⁶¹

1. Matta İncili: Matta tarafından kaleme alınan bu İncil, yirmisekiz bapтан oluşmaktadır. Bu İncilde İsa'nın doğumu, çocukluğu, kendisini halka tanıtmaması, İsrail halkının onu kabul etmemesi, İsa'nın şakirtlerini İncil'i yaymaya göndermesi, Tanrı'nın hükümlerini vaaz etmesi, düşmanlarla mücadelesi ve Ferisiler'in ikiyüzlülüğünü açığa vurması anlatılmaktadır. Matta İncili, bölgesinden veya yazım yerinden de anlaşılacağı gibi, İbranî dilinde yazılmıştır.³⁶² İnciller'in yazılış tarihi konusunda değerlendirme yapmakla bilinen İbn Hazm, Matta İncili hakkında şöyle demektedir: "Onun ilk tarihi, Matta el-Lavanî (Mesih öğrencisi) Mesih'in yükselmesinden dokuz sene sonra yazılmıştır."³⁶³

2. Markos İncili: Onaltı bap olan bu İncil, Markos tarafından yazılmıştır. Markos burada Romalılara hitaben İsa'nın faaliyetlerinden önceki hayatını ve hazırlıklarını Galile'deki Yahudiyedeki ve Kudüs'teki vaazlarını ve bunlarla ilgili olaylarını, ızdıraplarını, ölümünü ve dirilmesini anlatmaktadır. Bîrûnî, Markos'un, İncilini Anadolu'da (Rum) Rum dilinde yazdığını belirtmiştir.³⁶⁴ İbn Hazm, Markos İncili'nin yazılış tarihi hakkında, "Onun sonraki tarihi, Markos el-Harunî (Yuna b. Sem'ûn diye isimlendirilen Petrus'un (Bâtire) öğrencisi) Mesih'in yükselmesinden yirmi iki sene sonra yazılmıştır."³⁶⁵

3. Luka İncili: Yirmi dört bap olan bu İncil, Luka tarafından yazılmıştır. Bu İncilde genellikle Yahudi olmayanlara, Tanrı'nın oğlu İsa'nın bütün insanların kurtarıcısı ve hayatın kaynağı olarak tanıtılması işlenmektedir. Bunun yanında onun güçsüzlere karşı olan ilgisine de yer verilmektedir. Luka İncil'ini, "Sem'ûn Petrus'un öğrencisi olan Antakyalı tabip Luka, Yunanca olarak İskâye beldesinde yazmıştır. Markos İncilinin telifinden sonra yazılmıştır ve Matta İncili ebadındadır."³⁶⁶ İbn Hazm, İncillerin, Tanrı'nın indirdiği bir kitap değil de, ona inananlar tarafından telif edilen bir kitap olduğunu ileri sürmekte ve bu konuda Luka İncil'inin başında yer alan şu cümleyi delil getirmektedir: "Ben de tüm bu olayları ta başından özenle araştırmış biri olarak

³⁶¹ el-Bîrûnî, c. 1, s. 252.

³⁶² el-Bîrûnî, c. 1, s. 252.

³⁶³ İbn Hazm, c. 1, s. 251.

³⁶⁴ el-Bîrûnî, c.1, s. 252.

³⁶⁵ İbn Hazm, c. 1, s. 251.

³⁶⁶ İbn Hazm, c. 1, s. 251-252.

bunları sana sırasıyla yazmayı uygun gördüm.”³⁶⁷ İbn Hazm, bu ifadeye dayanarak, “Şüphesiz İnciller yazılmış tarihlerdir” der.³⁶⁸ İbn Hazm’ın bu görüşü Hıristiyanlar tarafından da benimsenmektedir.³⁶⁹

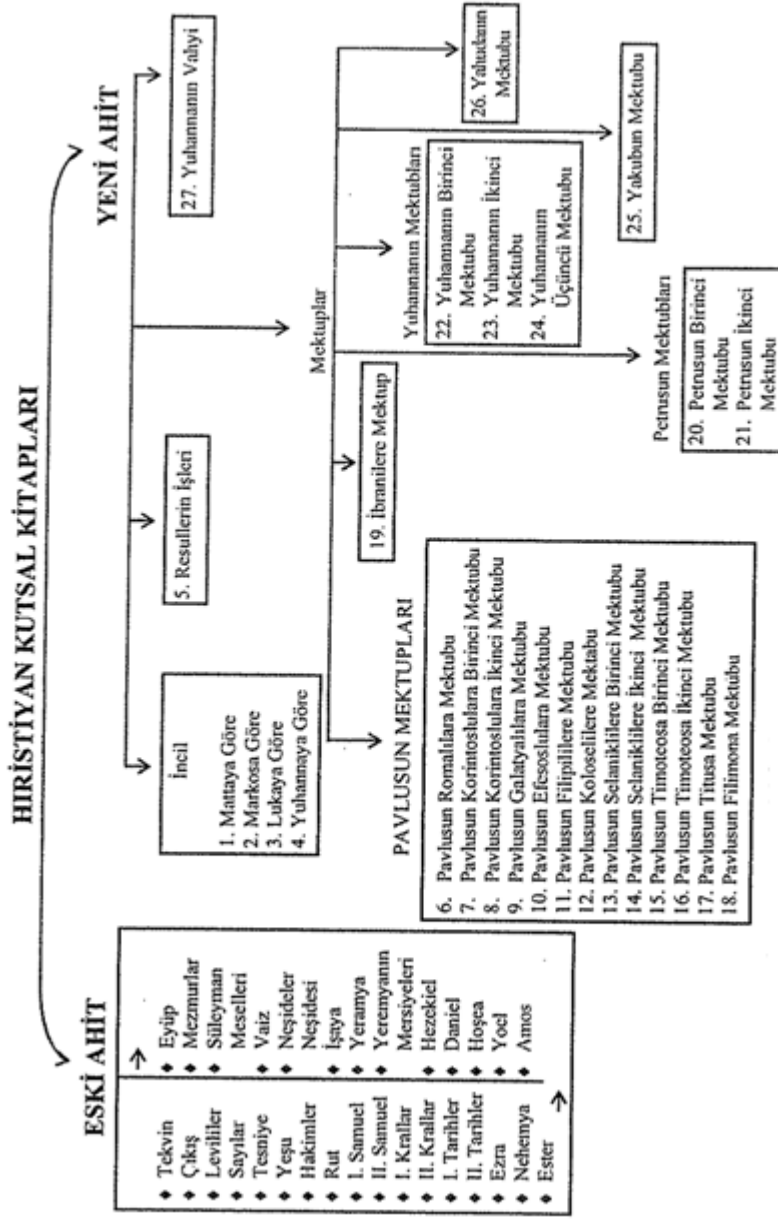
4. Yuhanna İncili: Yirmibir bap olan bu İncil, Yuhanna tarafından kaleme alınmıştır. Bu İncil’de İsa’nın kişiliğine, hayatı ile ilgili olaylara öğretisine, ölümüne ve dirilişine yer verilmektedir. Yuhanna İncili, “Mesih’in öğrencisi Yuhanna b. Sibzay tarafından Mesih’in yükselmesinden 60 küsûr sene sonra yazılmıştır.”³⁷⁰

³⁶⁷ Luka, 1: 1-4.

³⁶⁸ İbn Hazm, c. 1, s. 308.

³⁶⁹ Josh Mc Dowell, *Çarmık ve Diriliş Gerçeği*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2005, s. 49, 164.

³⁷⁰ İbn Hazm, c. 1, s. 251.



3.4.2. Tahrifin Âyetlerdeki Anlam Alanı

3.4.2.1. Metin veya Yorum Tahrifine Muhtemel Olan Âyetler

- Bakara 2/75

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Şimdi bunların, size hemen inanacaklarını ümit mi ediyorsunuz? Hâlbuki bunlardan bir grup vardı ki, Allah'ın kelâmını işitirdiler de sonra ona akılları yattığı halde bile bile onu tahrif ederlerdi.”

Bu âyet, Hz. Mûsa'nın kendisi ile birlikte Yüce Allah'ın huzuruna çıkmak üzere seçtiği yetmiş kişi hakkında inmiştir. Bu yetmiş kişi Hz. Mûsa ile birlikte gidip Yüce Allah'ın kelâmını, emir ve yasaklarını işittiler, sonra kavimlerine geri döndüler. Doğru olanlar işittiklerini olduğu gibi tebliğ ettiler. Onlardan bir kısmı ise, bizler Yüce Allah'ın kelâmının sonunda şunu duyduk: “Eğer bu işleri yapabilirseniz yapınız, yapmazsanız da bir mahzuru yoktur” dediler. Müfessirlerin çoğuna göre ise âyeti kerime recm âyeti ile Hz. Muhammed (sav)'in sıfatlarını değiştirenler hakkında inmiştir. Onlar, Hz. Muhammed (sav) döneminde Resulullah (sav)'ın kendi kitaplarındaki niteliklerini, sıfatlarını değiştirdiler ve recm âyetini tahrif ettiler.³⁷²

Bu âyette Hz. Peygamber'in dönemindeki Yahudilerin İslam ve müslümanlar karşısındaki tutumları anlatılmaktadır. Özellikle Medineli müslümanlar, uzun zaman Yahudilerle iç içe yaşadıkları için onların dinleri hakkında geniş bilgi sahibi olmuşlardı. Buna göre Yahudiler, inançları ve şeriatları İslam'a hayli yakın olan bir ümmetti; Allah'ın birliği, Peygamberlik ve ahiret günü gibi îman esaslarına inanıyorlardı; yeni bir peygamberin geleceğinden de söz ediyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm temel dinî konularda Tevrat'la çelişmek şöyle dursun, çeşitli âyetlerle onların elindeki kutsal kitabı tasdik ediyordu.³⁷³

Bu durumda onlardan, Hz. Muhammed'in nübüvvetini kabul etmeleri beklenirdi ve müslümanların böyle bir beklenti içinde olmaları normaldi. Ancak Yahudiler, dinî olmaktan ziyade dünyevî ve siyasî sebeplerle bu beklentileri boşa çıkardılar. Esasen daha önceki âyetlerde eski Yahudilerin, dinleri ve peygamberleri karşısındaki olumsuz tutumlarına ilişkin bilgilerde gösteriyor ki onlar, ilâhî gerçeklere ve bu gerçekler

³⁷² el- Vahidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'ân*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1998, s. 30.

³⁷³ Bakara 2\91, Ali İmran 3\3, Nisa 4\47.

ışığında hidâyete ulaşma düşüncesinden çok, ırkçı bir gurur anlayışına ve dünyevî menfaatlere önem verecek, dinî de bu ırkçılık ve çıkarlılığı aracı olarak kullanacak kadar yozlaşmış bir toplum haline gelmişlerdi.

Âyette bilhassa Yahudilerden bir grubun (din bilginleri) kutsal kitabın sözlerini işitip iyice kavradıktan sonra onu bile bile kasıtlı olarak tahrif ettikleri belirtilmektedir. Ancak burada lâfzen mi mânâ itibariyle mi tahrif edildiği konusunda bir açıklık görülmemektedir. Tefsirlerde çoğunlukla buradaki tahriften Yahudilerin asıl Tevrat nüshasının metnini ve lâfzını değiştirip bozmalarının kastedildiği ifade edilmektedir.³⁷⁴ Ancak Abdullah b. Abbas'ın buradaki tahrifi "Tevrat'ın aslı aynen kaldığı halde yorumunun saptırılması" şeklinde açıkladığı rivâyet edilmektedir.³⁷⁵ Tâberî de (öl.: 310/922) tahrifi bu anlamda yorum tahrifi olarak açıklamıştır.³⁷⁶ Tevrat'ta Hz. Muhammed'in peygamberliği ve recm hadisesi gibi bazı hukukî hükümlere yönelik âyetleri tahrif ettikleri bildirilmektedir.³⁷⁷ İleride de açıklayacağımız gibi birtakım lâfzî tahrifler göz önünde bulundurulduğunda lâfzî tahrifinde söz konusu olduğu kanaatine varmak mümkündür.

Başka bir müfessire göre: Buradaki hitaplar kısa bir süre önce İslâm'a giren Medineli müslümanlardır. Onlar Hz. Peygamber'e (sav) büyük bir ilgi duyuyorlardı; çünkü komşu Yahudilerden peygamberlik, vahiy, melekler, ilâhî kanun vs. hakkında çok şeyler duymuşlardı. Onlardan O'na inananların tüm dünyaya önderlik edeceği yeni bir peygamberin geleceğini de işitmişlerdi. İşte bu nedenle Hz. Peygamber'i (sav) duyduklarında Medineliler hemen O'na dönmüşler ve büyük gruplar halinde İslâm'a girmişlerdi. Doğal olarak ilâhî kitaba sahip olan ve bir peygamberin geleceğini önceden bildiren Yahudilerin Hz. Muhammed'i (sav) kabul edenlerin ilki ve O'nun en önde gelen destekçileri olmalarını bekliyorlardı. Fakat onların beklentilerinin tersine Yahudiler yeni dine girmeyince, yeni müslümanlar kendileri onlara gidip İslâm'ı tebliğ ettiler; fakat onları ikna edemediler. Âyetlere göre Yahudiler Tevrat'taki bir takım ifadeleri lâfzen benzerleriyle değiştirmekte, böylece onları gerçek mânâlarından saptırarak hoşlarına

³⁷⁴ İbn Atiyye, Ahmed b. Abdulhalim, *Mecmuâtu Tevhid*, (Tahk.: Şeyhul-İslam b. Abdulvahhab), Mektebetüs-Selefiyye, Medine ts., s. 167-168; Razi, c. 3, s. 134-135.

³⁷⁵ İbn Atiyye, s. 168.

³⁷⁶ et-Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, c. 1, s. 412.

³⁷⁷ et-Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, c. 1, s. 515; İbn Kesir, c. 4, s. 1719-1720.

gidecek mânâya çekmekteydiler.³⁷⁸ Yani burada lâfzî tahriften söz edilmekte sadece mânâ tahrifinin olduğu iddia edilmemektedir.

Burada değinilen gruplar, Yahudi âlimleri ve dinî liderlerdir. Allah'ın kelâmı ile de, Tevrat ve diğer peygamberlerin getirdiği diğer kutsal kitaplar kastedilir. Yahudi âlimleri ilâhî kitapları sadece değiştirmek, bozmak, yanlış yorumlamak ve kendi anlamak istedikleri anlamda okumakla kalmayıp, metindeki kelimeleri de bile bile değiştirmişlerdir.³⁷⁹

Bu âyette geçen tahrif, bize Tevrat ve İncil'in lâfzen mi tahrif edilmiş mânâ yönünden mi tahrif edilmiş olduğunu kesin olarak göstermemektedir. Lâfzen tahrif olduğunu³⁸⁰ iddia edenler olduğu gibi mânâ yönünden tahrif edildiği de söylenilmektedir.³⁸¹

Mealleri de incelediğimiz de âyetin ilgili yerine (...يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ...) mânâ verirken zorlandıklarını tam bir görüş birliği olmadığını tespit ettik.³⁸²

- Nisa 4/46

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا
بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“Yahudilerden bir kısmı, (Allah'ın kitabındaki) kelimeleri esas mânâsından kaydırıp; dillerini eğerek ve dine saldırarak, “Sözünü işittik, emirlerine isyan ettik, dinle, dinlemez olası ve râ'inâ (bizi gözet)” diyorlar. Hâlbuki onlar, “İşittik ve itaat

³⁷⁸ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390.

³⁷⁹ Mevdûdî, Ebu'l Â'lâ, *Tefhîmu'l Kur'ân I-VII*, İstanbul 1997, c. 1, s. 76-77.

³⁸⁰ İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390.

³⁸¹ Râzî, c. 3, s. 107-114; et-Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, c. 1, s. 412.

³⁸² M. Esed: Allah'ın kelâmını dinler ama onu anladıktan sonra bile bile çarpıtırlar.

Suat Yıldırım: Allah'ın kelâmını işitip akılları aldıktan sonra, bile bile onu tahrif eder, değiştirirlerdi.

İ. H. Baltacıoğlu: Oysaki içlerinden bir takımı Allah'ın sözü olan Tevrat'ı anladıktan sonra onu bile bile bozuyorlardı.

Ö. N. Bilmen: Onlardan muhakkak bir gürûh vardır ki Allah'ın kelâmını işitirler de O'nu akılları ile anladıktan sonra tağyire kalkışır. Hâlbuki onlar bilirlir.

Elmalılı (orijinal): Hâlbuki bunlardan bir fırka vardı ki Allah'ın kelâmını işitirlerdi de akılları aldıktan sonra onu bile bile tahrif ederlerdi.

D. İ. B (komisyon): Oysa onlardan bir takımı Allah'ın sözünü işitiyor, ona akılları yattıktan sonra, bile bile onu tahrif ediyorlardı.

Pictihal: when a party of them used to listen to the Word of Allah, then used to change it, after they had understood it, knowingly?

Muhammad Sarwar: There was a group among them who would hear the word of God and understand it. Then they would purposely misinterpret it.

ettik; dinle ve bize de bak” deselerdi bu, kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah, küfürleri yüzünden kendilerini lanetlemiştir. Artık onlar, pek azı müstesna, îman etmezler.”

Yahudilerin bir kısmının kelimelerin yerlerini değiştirmeleri tahrif terimi ile ifade edilmektedir. Âyetin devamında verilen örnekler tahriftir, burada müspet mânâ ve değer ifade eden kelimeler alınmakta, ya ses benzerliğinden veya kelimelerin diğer mânâlarından yararlanarak olumsuz, kötü, aşağılayıcı maksatlarla kullanılmaktadır. Mesela “râ’îna” kelimesi Arapça’da “Bizi gözet, durumumuzu göz önüne alarak konuş...” mânâsına gelir, müminler bu ifadeyi olumlu bir mânâda kullanmakta, Hz. Peygamber’den söylediklerini iyi anlamaları ve yerine getirebilmeleri için durumlarını gözeterek konuşmasını, açıklamalarını buna göre yapmasını istirham etmektedirler.

Yahudiler ise İbranice’de ses itibarıyla bu kelimeye benzeyen ve “ahmak, kalın kafalı” gibi bir mânâ ifade eden “rauna” kelimesinin mânâsını kastederek “râ’îna” demektedirler. Tahrifin diğer şekilleri kelimelerin yerlerini değiştirmek, kelimeleri başkalarıyla değiştirmek ve lâfızla alâkâsı olamayan veya kastedilme ihtimali çok uzak bulunan mânâlar vererek sözü asıl mânâsından saptırma suretiyle yapılmaktadır.³⁸³

Lâfzî tahrifin yapıldığına kanıt olarak genellikle bu âyeti delil gösterirler, ancak söz konusu âyeti Kur’ânî siyak ve sibakta incelediğimiz zaman bu âyetin lâfzî tahrif iddialarını desteklemediği gözükmektedir. Çünkü:

Âyette geçen üç cümleden her birinin birbirine zıt iki anlamı vardır.

1. Müfessirlerin belirttiklerine göre Yahudiler, Hz. Peygamber ile konuşurken O’nun dikkatini çekmek için (اسْمَعْ) (Bizi dinle) diyorlar ve arkasından birçok anlamlara gelebilecek olan (غَيْرَ مُسْمَعٍ) sözünü ekliyorlardı. Bu söz “Sen o kadar saygıdeğer bir insansın ki sen istemesen yanında kimse söz söyleyemez” anlamına geldiği gibi ”Sen bir şey söylemeye değmezsin”, “İşitmez olasin!”, “Dinle a söz dinlemez!”, “Dinle a dinlemeyesice!”, “Dinle a iyi haber işitmeyesice!”, “Dinle, fakat benden işitmiş olmayarak dinle!” veya “Allah seni kahretsin!” anlamlarına da gelir.³⁸⁴ Birinci anlamda bu, kibâr bir ifade ve saygı içeren bir sözdür. Diğerlerinde ise hakârettir. Yahudiler Hz. Peygamber’e sövmek ve O’nunla alay etmek için bu sözü söylemişlerdir.

³⁸³ İbn Kesir, *Tefsir*, c. 1, s. 129.

³⁸⁴ Mevdûdî, c. 1, s. 325; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 1, s.450; Mehmet Dağ, “Râinâ-Müphem Bir Kur’ân İbaresinin Otantik Anlamı”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Eylül-Aralık 2006, c. 9, s. 235-260.

2. Yine rivâyetlere göre Yahudiler, Hz. Peygamber'e hitap ederken, âyette ifade edildiği şekliyle (سَمِعْنَا) (işittik) dedikten sonra (وَعَصَيْنَا) (karşı çıktık) demişler, bu sözlerini de Hz. Peygamber'e karşı söylenmesi îcap eden (سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا) (işittik ve itaat ettik, emrine boyun eğdik) sözüne karşılık gelmek üzere söylemişlerdir.³⁸⁵

Bu örnekte Müslümanların söz konusu ifadelerinin Yahudiler tarafından alay etmek ve aşağılamak maksadıyla tahrif edilmesi söz konusudur. Onlar bu tahrifi şu şekilde yapmışlardır: Allah'ın emirleri okunduğunda (سَمِعْنَا) diyorlar ve içlerinden de (عَصَيْنَا) diye ilâve ediyorlardı veya (أَطَعْنَا) kelimesini öyle bir şekilde telaffuz ediyorlardı ki, onları duyanlar, (عَصَيْنَا) dediklerini zannediyorlardı.³⁸⁶

3. Yahudiler, Hz. Peygamber'in yanına geldiklerinde ona dış görünüş itibariyle saygılı davranmışlardır. Ancak O'na zarar verecek birtakım hîle ve desiseler içinde olmaktan da geri durmamışlardır. O'nunla konuşurken yakışsız sözler kullanmışlar veya kullandıkları kelimeleri hakâret anlamı taşıyacak şekilde kasten yanlış telaffuz etmişlerdir. (رَاعِنَا) cümlesinin anlamlarından biri "bizi güt" diğeri ise "bizi gözet" şeklindedir. "Bizi güt" sözünde bir iğneleme vardır. Yani "Sen bizi havyan güder gibi gütmek istiyorsun, öyleyse güt" demiş olurlar. Dillerini biraz eğer ayn harfini biraz uzatarak "ra'îna" derlerse "bizim çoban" demiş olurlar. Ama eğer (انظُرْنَا) deselerdi "bizi gözet" dışında bir manaya çekilemezdi.

Yahudiler, müslümanların "Lütfen dinler misin? Bize kulak ver!" anlamında kullandıkları bu kelimeyi duyduklarında bu durumu fırsat olarak kullanarak³⁸⁷ yukarıdaki olumsuz şekilleriyle Hz. Peygamber'e hakaret ve sövme amaçlı kullanmaya başlamışlardır.³⁸⁸ Bu sebeple, Allah Teâlâ, müslümanların, kötü niyetli insanlar tarafından farklı anlamlara çekilebilecek³⁸⁹ bu tür kelimeleri kullanmamalarını emrederek bu kelimenin yerine, yukarıdaki gibi kötü anlamlara çekilebilmesi söz konusu olmayan (انظُرْنَا) kelimesini kullanmalarını tavsiye etmiştir.

Yine bu âyette tahrifin mânâyâ mı lâfza mı delâlet ettiği hususunda İslam müfessirler arasında ittifak bulunmamakta genel kabul olarak da mânâ yönüyle tahrif

³⁸⁵ İbn Kesir, *Tefsir*, c. 1, s. 450.

³⁸⁶ Mevdûdi, c. 1, s. 325; Dağ, s. 235-260.

³⁸⁷ Neseî, *Medârik*, c. 1, s. 115; Dağ, s. 235-260.

³⁸⁸ Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, c.1, s. 515; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 1, s. 129.

³⁸⁹ Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, c. 1, s. 518.

edildiğini belirtmektedirler.³⁹⁰ İncelediğimiz meallerde de âyetin ilgili bölümüne (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ) anlam verilirken müfessirlerin tam bir görüş birliği içinde olmadıklarını müşahade ettik. Ekserî görüşe göre bu âyette lâfzın tahrifine değil, mânânın Allah'ın murad etmediği bir mânâya çevrilerek tahrif edildiğini tespit ettik.³⁹¹ Burada tahrif kelimesi kullanılsa da Tevrat'ın tahrifine yönelik bir bağlam bulunmamaktadır. Buradaki tahrif kelimesi Yahudilerin tutumlarıyla alâkâlıdır. Ancak burada lâfzî tahrifin olmadığını söylemek de mümkün değildir.³⁹² Zîra kelime ayrı bir fonetikle söylenmektedir, dolayısıyla farklı bir lâfza bürünmektedir. Meselâ Yahudiler, kendilerine söylenmesi emredilen (حَطَّةً) kelimesini, bilinçli bir şekilde (حِنِطَةً) kelimesi ile değiştirmişlerdir. Bu kelime yapıları bir harf değişikliği ile anlam, bağışlanma isteği yerine buğday talep etmeye dönüşmüştür.³⁹³

- Maide 5/13

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Sözlerini bozdukları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Kelimeleri yerlerinden değiştiriyorlar. Uyarıldıkları şeyden pay almayı unuttular. İçlerinden pek azı hariç, daima onlardan hainlik görürsün. Yine de onları affet, aldırma. Çünkü Allah güzel davrananları sever.”

Nitekim İsrailoğulları'nın büyük bir çoğunluğu da zaman içerisinde ihtiraslarına yenik düşerek ahidlerini bozdular, Allah'a verdikleri sözü yerine getirmediler. Bu yüzden Allah onları lanetledi, rahmetinden uzaklaştırıp gazabına uğrattı. Dünya tutkusu ruhlarını o derece sardı ki Allah katındaki sorumluluklarını unuttular ve istediklerini

³⁹⁰ Râzî, c. 8, s. 65; İbn Kesir, c. 4, s. 1719-1720; Seyyid Kutup, c. 3, s. 258-260; Tabatabaî, c. 4, s. 526-527; et-Taberî, c. 1, s. 366; Mevdûdî, c. 1, s. 324-325; Elmalılı, c. 2, s. 566-567.

³⁹¹ M. Esed:[vahyedilmiş] sözlerin anlamını çarpıtırlar; sözleri asıl bağlamından kopararak anlamı vermiştir.

Suat Yıldırım: Yahudilerden bir kısmı, bazı sözleri aslî şekilden ve mânasından saptırırlar.

İ. H. Baltacıoğlu: Yahudilerin kimisi Kitap'taki sözlerin yerlerini değiştirip bozdular, ağızlarını eğe büke konuşurlar.

Ö. N. Bilmen: O Yahudi olanlardan ki, kelimeleri yerlerinden tebdil ederler ve dillerini eğerek okurlar.

Elmalılı (orijinal): O Yehudî olanlardan ki kelimeleri mevzî'larından tahrif ediyorlar.

D. İ. B (komisyon): Yahudilerden, sözleri yerlerinden değiştirip diye mânâ vermişler.

Pictihal: Some of those who are Jews change words from their context.

Muhammad Sarwar: Some Jews take certain words out of context.

³⁹² İbn Manzûr, c. 10, s. 385-390.

³⁹³ Elmalılı, c. 4, s. 2310.

yapabilmek için Allah'ın kelâmını tahrif etmeye (bozmaya), değiştirmeye ve keyiflerine göre yorumlamaya başladılar.

Bu âyetten Tevrat'ın tamamıyla tahrif edilmeyip en azından içinde gerçek Tevrat'tan birtakım parçalar olduğu anlamı çıkarılabilir.³⁹⁴ Çünkü âyette, “teb'iz” ifade eden ‘min’ edatı vardır. Bu cümle, Yahudilerin, kendilerine gönderilen Tevrat'ı bütünüyle unutmadıklarını, dolayısıyla bir kısmının sağlam olarak kaldığı anlamına da gelir. Fahreddin Râzî (öl.: 606/1209), âyette Yahudiler'in unuttuğu şey olarak bahsedilen hususun Hz. Muhammed'e îman etmek olduğunu söyler.³⁹⁵

Âyetin meal ve tefsirinden de anlaşıldığı üzere bu âyet de tahrifin lâfzen mi mânâ yönünden mi yapıldığı konusunda net bir iddia ortaya koyamamaktadır. İncelediğimiz ilk dönem ve son dönem müfessirleri yorumda tahrif olduğunu savunmaktadırlar.³⁹⁶ Yine incelediğimiz meallerde âyetin ilgili kısmına (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ) مَوَاضِعِهِ (مَوَاضِعِهِ) mânâ verirken, genellikle lâfzî tahrifin iddia edilmediği mânâ yönünden, sözleri asıl bağlamından uzaklaştırarak, sözlerin yerlerini değiştirerek tahrif edildiği ileri sürülmektedir.³⁹⁷

- Maide 5/41

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِينَاهُمْ هَذَا فَخُدُّوه وَإِنْ لَمْ تُؤْتُوهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Ey peygamber, ağızlarıyla “inandık” deyip, kalpleriyle inanmamış olanlardan ve Yahudilerden küfürde yarış edenler seni üzmesin. Onlar yalana kulak verirler, sana

³⁹⁴ Zemahşerî, *el-Keşşaf*, c. 1, s. 600.

³⁹⁵ Râzî, c. 11, s. 192.

³⁹⁶ Râzî, c. 8, s. 542-545; İbn Kesir, c. 5, s. 2169; Seyyid Kutub, c. 4, s. 171-172; Tabatabaî, c. 5, s. 365; et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, c. 2, s. 469; Mevdûdî, c. 1, s. 408-409; Sabûnî, c. 2, s. 82; Elmalılı, c. 3, s. 183-184.

³⁹⁷ M. Esed: Onlar, [vahyedilmiş] sözleri, asıl bağlamlarından kopararak çarpıtıyorlar diye mânâ veriyor. Suat Yıldırım: Onlar kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler.

İ. H. Baltacıoğlu: Onlar Kitap'taki sözleri yerlerinden oynattılar.

Ö. N. Bilmen: Onlar kelimeleri mevzilerinden tağyir ederler.

Elmalılı (orijinal): Onlar kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler.

D. İ. B (komisyon): Onlar sözleri yerlerinden değiştirirler.

Pictihal: They change words from their context.

Muhammad Sarwar: Now they displace the words of God.

gelmeyen diğerk bir topluluğa kulak verirler, kelimeleri yerlerinden değıştirirler, “eğer size bu verilirse alın, bu verilmezse sakının” derler. Allah birini şaşkırtmak isterse, sen onun için Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah, onların kalplerini temizlemek istememiştir. Onlar için dünyada rezillik var ve yine onlar için ahirette de büyük bir azap vardır.”

Rivâyete göre Medine’de yahudilerden evli bir erkekle evli bir kadın zina etmişlerdi. Tevrat’ın konuyla ilgili recm hükmünü uygulamayıp değıştirmiş olan Yahudilerden bazıları, Hz. Peygamber’in daha hafif bir ceza verebileceğini umarak olayı ona götürdüler. O da hemen hüküm vermedi, suçun Tevrat’taki cezasının ne olduğunu sordu. Yahudiler “Sopa vurulur ve yüzleri ziftlenerek sırt sırta eşeğe bindirilip mahallede dolaştırılarak teşhir edilir.” diye cevap verdiler. Hz. Peygamber sıkı bir sorgulama sonunda Tevrat’ta bu suçun cezasının recm olduğunu onlara itiraf ettirerek oyunlarını bozdu.³⁹⁸

Tefsirlerde âyetin nüzul sebebi bu olay gösterilmektedir. Ancak âyetlerin bağlamı adam öldürme, dünyada fesat çıkarıp halkın huzurunu kaçırma ve benzeri olaylarla ilgilidir. Âyetin işaretinden ve rivâyetlerden anlaşıldığı üzere yahudilerden bir grup Hz. Peygamber’e götürmek istedikleri bir dava hakkında münafıklarla istişare etmişler, Hz. Peygamber onların isteklerine göre hüküm verirse kabul edilmesini, aksine hüküm verirse reddedilmesini kararlaştırmışlardı.³⁹⁹

İkrime ve Katâde’nin rivâyetine göre Benî Nadir Yahudileri Benî Kureyza’dan daha haysiyetli ve şerefli imiş. Bunun için Beni Kureyza’dan biri Beni Nadir’den birini öldürürse öldürülür. Fakat Beni Kureyza’dan birini öldürürse yüz vesak (1 vesak = 200 kg) hurma diyet alınır. İbnü Zeyd’in rivâyetine göre Huyey b. Ahtebî, Nadir’li için iki diyet, Kureyza’lı için bir diyet hükmedermiş. Sonra Benî Nadir’den biri, Beni Kureyza’dan birini öldürmüş, Benî Kureyza da Peygamberimizin hükmüne müracaat etmişler. Buna işaret olarak inmiştir.

Hâsılı bu âyetler müslüman olmayanların, İslâm’ın hükmüne müracaatı hakkında nâzil olmuştur. Ve bu arada onların ahlâkı ve müracaattan maksatları da bildirilmiştir. Fakat bu âyetlerin siyakında zinaya dair açıklık bulunmadığına göre asıl nüzul sebebi olan hadise ikinci rivâyet dolayısıyla bir öldürme olayı olmak üzere daha uygun görünüyor. Bundan dolayı önceki olay nüzul sebebi olmaktan çok âyetin istidrâd

³⁹⁸ Ebu Davud, *Hudud*, 26.

³⁹⁹ Müsned, c. 1, s. 246.

(bir konudan diğereine geçme) yoluyla işaret ettiği geçmiş olaylar cümlesinden olabilir. Bir de İbnü Atıyye, doğru rivâyete göre recm meselesini asıl meydana koyup Yahudi bilginlerini rüsvay edenin Abdullah b. Selâm olduğunu söylemiştir.⁴⁰⁰

Âyetin mânâ ve nüzul sebebinden de anlaşıldığı üzere, incelediğimiz klasik ve modern dönem tefsirlere göre âyetin ilgili bölümü (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ) mânâ yönünden tahrif edildiği, aslında Tevrat'ta lâfzen hükmün var olduğu ancak Yahudi bilginleri tarafından hüküm tahrifi yapıldığını müşahede edebilmekteyiz.⁴⁰¹

Yine incelediğimiz meallerde de mânâ yönünden, kelimeleri konuldukları yerlerden çıkarıp, yanlış anlam vererek çarpıtır tahrif ederler diye açıklama yapılmaktadır.⁴⁰²

3.5. DEĞERLENDİRME

Birinci âyet (Bakara2/75) dışındaki âyetlerde geçen tahrif kelimesi, bir kelime grubunun parçasıdır ve kelimelerin mevzilerinden tahrif edildiği belirtilmektedir. Birinci âyette ise (Bakara2/75) Allah'ın kelâmının tahrif edildiği belirtilmektedir. Bu âyetlerde geçen tahrif kelimesi yukarıda da belirttiğimiz üzere dilbilimcilere göre; sözün tahrifi veya sözün farklı bir şekilde yorumlanması, lâfzın değil de anlamın bozulması demektir.⁴⁰³

Buna göre yukarıda geçen dört âyet, Yahudilerin, kendi kitaplarını kasten bile bile yanlış yorumladıklarını açıklamaktadır. Bazı müfessirlerin kullanımlarında tahrif kelimesinin bir anlam genişlemesine uğradığı görülmekte ve bu ifade, kelimelerin yerlerinin değiştirilmesi veya metnin değiştirilmesi olarak algılanmaktadır. Bu

⁴⁰⁰ Elmalılı, c. 3, s. 245-246.

⁴⁰¹ Râzî, c. 9, s. 74; İbn Kesir, c. 5, s. 2340-2351; Seyyid Kutub, c. 4, s. 235-250; Tabatabaî, c. 5, s. 513; et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, c. 2, s. 485; Mevdûdî, c. 1, s. 425-426; Sâbûnî, c. 2, s. 104; Elmalılı, c. 3, s. 245-246.

⁴⁰² M. Esed: Onlar, [vahyedilmiş] sözleri, asıl bağlamlarından kopararak çarpıtıyorlar

Suat Yıldırım: Kelimeleri konuldukları yerlerden çıkarıp tahrif ederler.

İ. H. Baltacıoğlu: Sözlerin yerlerini bile bile değiştirirler.

Ö. N. Bilmen: Kelimeleri, yerlerine konulduktan sonra tebdil ederler.

Elmalılı(orişinal): Onlar yerli yerinde söylenen kelimeleri sonradan tahrif ederler

D. İ. B(komisyon): Sözleri asıl yerlerinden değiştirirler diye mânâ verilmiş.

Pictihal: Changing words from their context.

Muhammad Sarwar:(Jews), who have no relation with you and who distort certain words of the Bible and say to the people. Pictihal: Changing words from their context.

Muhammad Sarwar:(Jews), who have no relation with you and who distort certain words of the Bible and say to the people.

⁴⁰³ İbn Manzûr, c. 9, s. 43; İsfehânî, s. 228.

müfessirlere göre, Yahudiler hem Tevrat'ta Hz. Peygamberin sıfatlarıyla ilgili ifadeleri tahrif etmişler hem de “recm” kelimesini “had” kelimesiyle değiştirmişlerdir.⁴⁰⁴

Taberî'ye göre; tahrif ile ilgili âyetlerde, Yahudilerin Tevrat'taki helâlleri haram, haramları helâl, hakkı bâtil, bâtili hak haline getirdiklerini ifade etmektedir. Tâberî, tahrifi, mânânın ve hükümlerin değiştirilmesi olarak görmektedir.⁴⁰⁵

Fahrettin Râzî ise; tahrifin metin ve yorum tahrifi diye ikiye ayrıldığını, Kur'ân'da bahsedilen tahrifin, yalan-yanlış yorumlar yaparak ya da kelime oyunları ile sözün anlamını başka yöne çekmek olduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁶

Çağdaş müfessirlerden Reşit Rıza ise;

a-Tahrif gerçek anlamını bozacak şekilde sözü te'vil etmektir. Âyette geçen “مَوَاضِعِهِ” ile kastedilen de “me'ânî” , yani sözün anlamıdır. Bu durumda âyet; Onlar kelimeleri gerçek anlamlarından uzaklaştırıyorlar mânâsına gelmekte ve Yahudilerin Hz. Peygamber'in nübüvvetini inkâr için yaptıkları yorumlara işaret etmektedir.

b- Tevrat'ta bazı kelimelerin yerlerinin değiştirilmiş olmasıdır. Bu tür bir tahrifin olduğunu ehli kitaptan bazıları da kabul etmekte ve bunun Tevrat'ı düzeltmek için yapıldığını savunmaktadırlar.

Maide 5/13 âyetin tefsirinde “kelimelerin mevzilerinden tahrif edilmesi” takdim-tehir, ekleme ve çıkarma yapmak ya da yanlış anlam vermek şeklinde açıklamaktadır. Ona göre, Tevrat ve İnciller 'de hem metin hem de mânâ tahrifi yapılmıştır.⁴⁰⁷

Çağdaş müfessirlerden Süleyman Ateş ise; Kur'ân'da bahsedilen tahrif, metnin değil, yorumun değiştirilmesidir. “Allah'ın sözlerini işitirler, sonrada onu anladıktan sonra tahrif ederler” denilmesi, Yahudiler'in, var olan Allah kelâmını duyduklarını, hatta bu kelâmın amacını anladıklarını; fakat daha sonra çıkarları için yanlış yorumlar yaptıklarını söylemektedir. “Sizin yanınızda bulunanı doğrulayıcı olarak indirdiğimiz bu Kur'ân'a inanın.”⁴⁰⁸ Şeklindeki âyetten hareketle Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin ellerinde bulunan Tevrat'ın muharref olmadığı, İlâhî bir kitap olduğunu iddia etmektedir. Eğer Tevrat o dönemde tahrif edilmiş olsaydı, Kur'ân'ın bu kitabı tasdik etmesi mümkün olamazdı. Tevrat'taki tahrifat, Hz. Peygamber döneminden sonra

⁴⁰⁴ Muhammet Tarakçı, “Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile ilgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu”, *Usûl Dergisi*, Sayı: 2, Bursa 2004, s. 33-54.

⁴⁰⁵ et-Taberî, *Camîu'l-Beyan*, c. 1, s. 366; Tarakçı, s. 33-54.

⁴⁰⁶ Râzî, c. 3, s. 134-135.

⁴⁰⁷ Reşit Rıza, c. 6, s. 282; Tarakçı, s. 33-54.

⁴⁰⁸ Nisa 4/47.

meydana gelmiştir, bunun delili; Kur'ân'da İsrailoğulları ile ilgili anlatılan bazı olayların, mevcut Tevrat'ta bulunmamasıdır. Ancak bunların hangileri olduğunu müfessir açıklamamaktadır.

Yine Ateş'e göre, Hz. Peygamber dönemindeki Yahudiler, kendi kutsal kitaplarında Hz. Peygamber'in peygamberliğine işaret eden bazı cümleleri saklamışlardı;⁴⁰⁹ daha sonra bu saklanan parçalar kaybolmuştur, zira o dönemde elle yazılan Kutsal Kitap nüshaları çok fazla değildi. Herhangi bir nüshadan bazı parçaların saklanması, o nüshanın, eksik bir şekilde yayılmasına neden olmuştur. Nitekim Yahudi Kutsal Kitabı Tanah'ta (Yazılı Edebiyat) Yaşar Süleyman'ın Tarihi gibi kitaplardan bahsedilmektedir.⁴¹⁰ Müfessirin başka bir iddiasına göre; Kur'ân'ın Tevrat'ı tasdik etmesi, Tevrat'ın Hâk kitap olarak kabul edilmesi anlamına gelir. Ancak bu bizi, Tevrat'a insan eli değmedi sonucuna ulaşturmaz. Kur'ân Tevrat'ın genel prensiplerini ve yasalarını tasdik etmektedir. Ateş'e göre asıl Tevrat'ın, Kutsal Kitap'ın başlangıcındaki ilk dört kitap olduğunu belirtiyor. Ancak Kutsal Kitap'ın beş bölümden oluştuğunu iddia eden genel kabulün aksine, Tevrat'ı dört kitap diye nitelendirmesinin nedeni de anlaşılabilir değildir.⁴¹¹

Kur'ân'ın Yahudilere yönelttiği eleştirisi, elleriyle yazdıkları kitabı, “Bu Allah'tandır” diyerek satmaları ve bunun karşılığında da para almalarıdır.⁴¹² Taberî'ye göre bu âyet, Yahudilerin, Tevrat'a aykırı yorumlar içeren bir kitap yazıp bu kitabı Tevrat'ı bilmeyen Araplara sattıklarına işaret etmektedir. Taberî'de Osman b. Affân kanalıyla gelen bir rivâyette Hz. Peygamber (sav), Yahudilerin hoşlarına giden bazı şeyleri Tevrat'a ilave ettiklerini, hoşlanmadıkları şeyleri Tevrat'tan çıkardıklarını ve “Muhammed” ismini Tevrat'tan sildiklerini söylemişlerdir.⁴¹³ Elmalılı Hamdi Yazır'a göre, Tevrat'ın aslını korumayan Yahudiler, kendi yazdıkları tercümeleleri “bu Allah'ın kitabıdır” diyerek Tevrat'ın yerine koymaya çalışıyorlardı. Allah'ın iradesine ve buyruklarına değil, kendi görüş ve istek ve arzularına tâbî oluyorlar ve böylece hak inancı bozuyorlardı.⁴¹⁴

⁴⁰⁹ Maide 5/15.

⁴¹⁰ Yeşu 10: 33; I. Krallar, 11: 41.

⁴¹¹ Ateş, c. 2, s. 297-298, 495-496; Tarakçı, s. 33-54.

⁴¹² Bakara, 2/79.

⁴¹³ et-Taberî, *Camiu'l-Beyan*, c. 3, s. 378-379; Tarakçı, s. 33-54.

⁴¹⁴ Elmalılı, c. 1, s. 285.

Bu âyette (Bakara 79) Yahudilerin yazdıkları kitabın ismi verilmemektedir. Âyet, Yahudilerin, Tevrat'a alternatif bir kitap mı yoksa Tevrat'a dayanan fakat yanlış yorumlar içeren bir tefsir kitabı mı yazdıklarını açıklamıyor. Âyette geçen kitabın Mişna veya Talmud olup olmadığı da tartışma konusudur.

Hz. Peygamber'in önceki kitaplarda veya önceki peygamberlerce müjdelendiğini belirten âyetler de tahrifle ilişkilendirilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu âyetlerin temel amacı, aslında Yahudileri ve Hıristiyanları tahrif yapmakla suçlamak değildir. Ancak "Tevrat'ta veya İncil'de şöyle yazılmıştır" şeklindeki ifadelerden hareketle, Müslüman bilim adamları Tevrat ve İncil'de bu cümleleri bulmaya çalışmış, fakat bu çabaları en azından ilk dönemlerde sonuçsuz kalmış ve Müslüman yazarlar tahrif düşüncesine yönelmişlerdir.⁴¹⁵

A'râf suresinde belirtildiğine göre, Hz. Peygamber'in nitelikleri, Yahudi ve Hıristiyanların ellerindeki Tevrat ve İncil'de yazılıydı.⁴¹⁶ Saff suresinde ise İsa'nın kendisinden sonra "Ahmed" isimli bir peygamberin geleceğini müjdelediği açıklanmaktadır.⁴¹⁷ Her iki âyet de Hz. Peygamber'in önceki peygamberlerce müjdelenmesine ilişkindir. Müslümanlar bu âyetleri okuyup mevcut Tevrat ve İncillere baktığında bu kitaplarda "Ahmed" ismini görememişler ve hem Tevrat'ın hem de İncil'in muharref olduğuna hükmetmişlerdir.⁴¹⁸ Ancak daha sonra yapılan araştırmalar ve özellikle de sonradan Müslüman olan bazı Hıristiyan bilginlerin katkılarıyla "Ahmed" ismine karşılık gelebilecek bazı kelimelerin Tevrat ve İncil'de bulunduğu görüşü ağırlık kazanmıştır.⁴¹⁹ Şâyet son yorum kabul edilirse, bu iki âyetin tahrifle herhangi bir şekilde ilgisi kalmamış olacaktır.

Şimdiye kadar zikredilen "tahrif" kelimesinin geçtiği âyetlere genel olarak bakıldığında, Kur'ân âyetlerinin, sadece Yahudileri muhatap aldığı ve onları yorum tahrifi yapmakla suçladığı sonucuna ulaşılabilir. Kanaatimizce yukarıda verilen âyetlerin metin tahrifiyle bir ilgisi yoktur. Bu âyetlerin metin tahrifinden bahsetmediğini söylemek, Tevrat ve İncil lâfzen tahrif edilmemiştir anlamına gelmez. Sadece

⁴¹⁵ Tarakçı, s. 33-54.

⁴¹⁶ Â'raf, 7/157.

⁴¹⁷ Saff, 61/6.

⁴¹⁸ el-Cüveynî İmamü'l Haremeyn, *Şifau'l Galil fi Beyân İmâ Vaka'a fi't Tevrât ve'l İncil Mine't Tebdil*, (Tahk.: Ahmed Hicazi Es-Sekâ), Mısır 1978, s. 29; Tarakçı, s. 33-54.

⁴¹⁹ Abdulahad Davud, *Tevrat Ve İncil'e Göre Hz. Muhammed*, (Çev.: Nusret Çam), İzmir 1992, s. 22-34, 168-198, 264-299; Tarakçı, s. 33-54; Kudret Büyükcoşkun, *Davud, İncil ve Salih*, İnkılab Yay., İstanbul 1999, s. 47-76, Celil Kiraz, "Hz. Muhammed (Sav) İn Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirat)", *UÜİF Dergisi*, c. 10, Bursa 2001, s. 231-260.

Kur'ân'ın, önceki kitapları doğruladığını belirten tasdik âyetlerine geçiş için bize iyi bir zemin hazırlamaktadır.

3.6. KUR'ÂN'DA TEVRAT ve İNCİL'İ TASDİK ve TASHİH EDEN ÂYETLER

Tezin ana gövdesi ve en önemli savunma materyalleri bu başlık altında incelenecektir. Çünkü buraya kadar anlatılanlardan tahrifin olduğu kesin bir şekilde ortaya konsa da tahrifin boyutu net olarak ortada değildir. Bu başlıklar altında Kur'ân'ın tasdik ve tashih ettiği âyetler Kitab-ı Mukaddesle karşılaştırmalı bir şekilde incelenecek ve sonucunda da tahrifin boyutu hakkında daha sağlıklı verilere ulaşılabilecektir.

3.6.1. Kur'ân'ın Tevrat ve İncil'i Tasdiki

Bu konuya geçmeden önce konuyla alakalı bir kavram olan 'Mûsaddık' kelimesinden bahsetmekte yarar görmekteyiz.

- Mûsaddık

"Mûsaddık" kelimesi "sa-de-ka" sülâsî kökünden tef'îl kalıbından ism-i faildir. Arapça'da sıdk, herhangi bir şeyin veya bir sözün kuvvetli olması anlamına gelir. Bu sebeple doğru söze sıdk denir. Çünkü Arapça'da yalan söz, bir temele dayanmadığı için zayıf ve kuvvetsiz kabul edilmiştir. Doğruluk ve zıddı olan yalan, daha çok sözün bir sıfatı olarak kullanılan kelimelerdir.⁴²⁰ Ancak bazı durumlarda inançla ilgili konularda ve organlarla yapılan eylemlerle ilgili olarak kullanılır.⁴²¹

Sıdk, sözün kalbe ve haber verilen hususa uygunluğu anlamına gelir. Söz bu iki şartı da birlikte taşımazsa bu durumda o söz tam olarak sıdk özelliğini kazanmaz. Bazı durumlarda sıdk kabul edilebilir, ancak bazı zamanlarda yalan söz olarak nitelendirilir. Örneğin, bir kâfir kalbinde îman olmaksızın "Muhammed Allah'ın elçisidir" derse, söylediği söz doğru olduğu için onun bu sözü sıdk olarak kabul edilebilir, ancak sözü, kalbindeki inanca uygunluk arz etmediği için o kâfirin yalan söylediği de kabul edilebilir.⁴²²

⁴²⁰ el-Cevherî, c. 1, s. 1505-1506; İbn Manzûr, c. 10, s. 193; İsfehânî, s. 478.

⁴²¹ İsfehânî, s. 478.

⁴²² İsfehânî, s. 478.

“Mûsaddık” doğrulayan demektir, bir kimseyi sözleriyle doğrulayan kimseye “Mûsaddık” denir.⁴²³ Bir kişiyi tasdik etmek, ona doğruluğu nispet etmektir.⁴²⁴

Kur’ân’ın, önceki kitapları doğruladığını bildiren âyetler de aslında tahrif konusuyla yakından ilgilidir. Bu âyetlerde, Kur’ân’ın önceki kitapları tasdik ettiği açıklanmakta,⁴²⁵ kendi kitaplarıyla hükmetmedikleri için Yahudiler eleştirilmekte⁴²⁶ Hz. Peygamber’e kendisine anlatılan olaylardan şüphe ederse, Tevrat’ı okuyanlara sorması tavsiye edilmektedir.⁴²⁷ Tevrat’ı getirip okuyun⁴²⁸ diyerek Yahudilere meydan okuyan Kur’ân âyeti de, bir bakıma o dönemde mevcut Tevrat’taki bir hükmü tasdik etmiş olmaktadır. Hıristiyanların İncil’e uymaları Kur’ân’ın emirleri arasında yer almaktadır.⁴²⁹ Kur’ân’ın önceki kitapları tasdik etmesi, acaba Tevrat ve İncil metinlerinin bozulmadığına bir işaret olabilir mi? Bu sorunun cevabından önce Kur’ân ile önceki kitaplar arasında mesaj birliğini vurgulayan âyetleri incelemek faydalı olacaktır.

Kur’ân’ın ifadesine göre Tevrat’ta Yahudilere cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas emredilmiştir. Kur’ân’ın Tevrat’ta bulunduğunu söylediği bu buyruk bugünkü Tevrat’ta vardır.⁴³⁰ Keza Enbiyâ suresinde (21/105) belirtildiğine göre, Zebûr da şöyle yazılmıştır. “Yeryüzüne iyi kullarım varis olacaktır” Mevcut Kutsal Kitap’ta 37. Mezmur’un 29. cümlesinde de bu ifadeyi görmek mümkündür.

Kur’ân, insanların İncil’de gittikçe kuvvetlenen bir filize benzetildiklerini açıklamaktadır.⁴³¹ Bu benzetme mevcut İncillerde yer almaktadır.⁴³² A’râf sûresinde (7/40) Allah’ın âyetlerini yalanlayan, bu âyetlere karşı kibirlenenlerin cennete girme olasılığının, devenin iğne deliğinden geçme ihtimalinden daha yüksek olmadığı ifade edilmektedir. İnciller’de Hz. İsa, havarilerine “Devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginlerin Tanrı egemenliğine girmesinden daha kolaydır” diye vaaz etmektedir.⁴³³

⁴²³ Cevherî, c. 1, s. 1505; İbn Manzûr, c. 10, s. 193.

⁴²⁴ İsfehânî, s. 480.

⁴²⁵ Bakara, 2/97, 101, Âl-İ İmrân 3/3, Nisâ 4/47, Mâide 5/48, En’âm 6/92, Yunus, 10/37, Yusuf 12/111, Ahkâf 46/12, 30, A’lâ 87/18-19.

⁴²⁶ Âl-İ İmrân, 3/23.

⁴²⁷ Yunus, 10/94.

⁴²⁸ Âl-İ İmrân, 3/93.

⁴²⁹ Mâide 5/47.

⁴³⁰ Maide 5/45; Çıkış, 21-23-25; Leviller 24-17-21.

⁴³¹ Fetih 48/29.

⁴³² Matta, 13, 1-29; Markos, 4, 1, 20; Luka 8-4-15.

⁴³³ Matta, 19, 24; Markos 10, 25; Luka, 18-25.

Hız. Mûsa'ya kendi özel miracında on emir verildiği Tevrat'ta beyan edilir.

Bunlar:

- 1-Karşımda başka ilahların olmayacaktır.
- 2-Kendin için oyma put, tapınmak için resim yapıp onlar önünde eğilmeyecek, ibadet etmeyeceksin.
- 3-Allah'ın Rabbin ismini boş yere ağıza almayacaksın.
- 4-Sebt günü(ibadet günü)'nü takdis etmek için onu hatırında tut.
- 5-Babana ve anana hürmet et.
- 6-Cinâyet işlemeyeceksin.
- 7-Zina etmeyeceksin.
- 8-Çalmayacaksın.
- 9-Komşuna karşı yalan şahadet etmeyeceksin.
- 10-Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiçbir şeyine göz koymayacaksın.⁴³⁴

Bunlar Hız. Mûsa'ya kendi miracında verilen emirlerdir. Peygamber Efendimiz (sav)'e de kendi miracında şu emirlerin verildiğini İsrâ suresinden öğreniyoruz.

- 1-Ondan başkasına kulluk etmeyin.
- 2-Anaya babaya iyi davranın.
- 3-Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver.
- 4-Savurganlık ve cimrilik yapma, itidalli ol.
- 5-Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyiniz.
- 6-Zinaya yaklaşmayın.
- 7-Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmeyin.
- 8-Yetim malı yemeyin,
- 9-Verilen sözü yerine getirin.
- 10-Ölçtüğünüz zaman ölçüyü tam yapın, doğru terazi ile tartın.
- 11-Hakkında bilgin olmadığın şeyin ardında düşme.
- 12-Yeryüzünde kibirlenerek yürüme, mütevazı ol.⁴³⁵

Kur'an indiği topluma vahyin özünün bir ve aynı olduğunu çeşitli vesilelerle anlatmıştır. Mekke döneminin ortalarında indirilen Neml suresinin konusu da bir

⁴³⁴ Çıkış, 20: 3-17.

⁴³⁵ İsrâ 17\23-37.

İsrailoğlu kıssasıdır. Hz. Süleyman ve Sebe kraliçesi Belkıs'ın hikâyelerinin anlatıldığı surede İslam, Hz. Süleyman'ın ve kraliçe Belkıs'ın yeni girdiği dinin adı olarak anılmaktadır. “(kraliçe) Rabbim ben nefsimi zulmetmişim. Süleyman'la birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah için müslüman oldum.”⁴³⁶

“Allah bundan önceki kitaplarda da, Kuran'da da, size “Müslümanlar” ismini verdi.”⁴³⁷

Biz Mûsa'ya kitap verdik ve onun İsrailoğullarına “benden başka bir vekil tutmayın” diye bir hidâyet kaynağı kıldık.⁴³⁸

Hatta Kur'ân daha da ileri giderek İsrailoğulları ve Hz. Mûsa kıssalarını anlattıktan sonra Muhammed (sav)'e hitaben kendisine gelenin vahiy olup olmadığını daha önceki mukaddes kitap okuyucularından sorması emredilmektedir.

“Sana indirdiğimiz şey hakkında herhangi bir şüpheden varsa, senden önceki kitap okuyanlara sor. Kuşkusuz sana gerçek Rabbinden gelip ulaşmıştır. O halde artık sen kuşkulananlardan olma.”⁴³⁹

En'am suresinde hemen hemen tümünün isimleri Tevrat'ta da geçen Nuh, İbrahim, İsmail, Elyasa, İshak, Yakup, Yusuf, Mûsa, Harun, Lut, Zekeriyya, İlyas, Eyyub, İsa, Yahya gibi onsekiz Peygamberin adı zikredildikten sonra İslam adlı evrensel vahiy nizamının kesintisizliği vurgulanarak şöyle denir;

“İşte bunlar, Allah'ın hidâyet ettiği kimselerdir. Onların hidâyet yolunu takip et.”⁴⁴⁰

Kur'ân ile önceki kitaplar arasındaki bu mesaj birliği, bazı Müslüman yazarların iddia ettiği “Tevrat ve İncil tamamen tahrif edilmiştir” şeklindeki düşünceyi, kanaatimizce, geçersiz kılmaktadır. Bu durumda Tevrat ve İncil'in tahrifi konusunda geriye iki ihtimal kalmaktadır.

1- Bu kitaplar kısmen tahrif edilmiştir.

2- Bu kitaplar -en azından Hz. Peygamber dönemine kadar- tahrif edilmemiştir.

Tasdik âyetleri bize, Tevrat ve İncil'in tahrifi konusunda Müslümanların öne sürdükleri üç görüşten birini eleme imkânı vermiştir. Tashih âyetleri ise bize tahrif konusunda geriye kalan bu iki seçenek arasında bir seçim yapma fırsatı sağlayacaktır.

⁴³⁶ Neml 27 \44.

⁴³⁷ Hac 22\78.

⁴³⁸ İsra 17\2.

⁴³⁹ Yunus 10\94.

⁴⁴⁰ En'am 6\90.

3.6.2. Kur'ân'ın Tevrat ve İncil'i Tashihi

Kur'ân yalnızca kutsal kitapları tasdik etmemekte, aynı zamanda onları koruyup kollama görevini de üstlenmektedir. Yanlışları, ekleme ve çıkarmaları da haber vermektedir. Bu bağlamda 'müheymin' kavramından bahsetmekte fayda görmekteyiz.

- Müheymin

Bu kelime "hey-me-ne" fiilinden gelir. Bu fiille aynı anlamı taşıyan "müheymin" kelimesi anlam bakımından oldukça kapsamlıdır. Kelime; koruyan, gözeten, kontrol eden, tanıklık eden, barındıran, doğrulayıp destekleyen ve yüce gibi anlamlara gelir.⁴⁴¹

Bazı dilciler müheymin kelimesinin "korkudan emin kılmak mânâsında" â-me-ne" fiilinden bir ism-i fail olduğu görüşünde olmuşlardır.⁴⁴² İbn Manzûr gibi Zemahşerî de, bu kelimenin "â-me-ne" sülâsî kökünden geldiğini, hemzenin "ha" harfine kalbolunarak "mef-il" kalıbından müheymin haline dönüştüğünü ifade etmişlerdir.⁴⁴³

Müheymin kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'de bir âyette Allah'ın yüce isimlerinden birisi olarak,⁴⁴⁴ diğerinde de Kur'ân'ın bir vasfı olarak⁴⁴⁵ iki yerde geçer. Allah'ın ismi olarak müheymin, görüp-gözeten, her şeye şahit olan ve her şeyi koruyan anlamlarına gelir.⁴⁴⁶ Kur'ân müheymin vasfıyla kendinden önce gelen ilâhî kitapları korur. Kur'ân'ın korunması da bu şekilde olur. Onda, kendinden önce gelen bütün ilâhî kitapların öğretileri vardır. Bu sebeple, Allah'tan inmiş ve tahrife uğramaksızın indiği şekliyle kalan Tevrat ve İncil âyetlerinin doğru ve gerçek oldukları ancak Kur'ân ışığında değerlendirilerek anlaşılabilir.⁴⁴⁷ Kur'ân'a uyanlar doğru ve gerçek uymayanlar yanlış ve bâtıldır.⁴⁴⁸ Kur'ân olmasaydı hangi Tevrat âyetinin gerçek, hangisinin uydurma olacağını kesin bir şekilde bilemeyecektik. Tevrat ve İncil'in öğretilerinin kaybolmaması konusunda Kur'ân, o ilahi kitapları gözetir ve bu konuda şahitlik eder. Onlarda değişmeden kalan Allah'ın sözüne şahit olmak suretiyle insanların katıp karıştırdığı te'vil ve tefsirlerden onları arındırır. Kur'ân'ın doğruladığı Allah'ın sözü, karşı çıktığı da insanların onlara kattığıdır. Önceki şeriatlere ait hükümler ve vahiy

⁴⁴¹ İbn Manzûr, c. 6, s. 4705; ez-Zebidî, c. 36, s. 285; el-Cevherî, c. 6, s. 2217.

⁴⁴² İbn Manzûr, c. 6, s. 4705.

⁴⁴³ Zemahşerî, c. 4, s. 618; ez-Zebidî, c. 36, s. 285; el-Cevherî, c. 6, s. 2217-2218.

⁴⁴⁴ Haşr 59\23.

⁴⁴⁵ Maide 5\48.

⁴⁴⁶ İbn Manzûr, c. 6, s. 4705.

⁴⁴⁷ Zemahşerî, c. 1, s. 618.

⁴⁴⁸ İbn Kesîr, c. 2, s. 62.

kalıntıları ancak Kur'ân'ın şahitliğinden geçerek sahih olduğu ispat edilirse kabul edilebilir. Bir konuda geçmiş kitaplardan gelen bilgilerle Kur'ân arasında bir ihtilaf olursa Kur'ân'ın söylediğinin doğru olduğu ve diğerlerinin tahrife uğradığı kabul edilir. Çünkü Kur'ân her türlü insanî müdahaleye karşı korunmuştur. Kur'ân'ın geçmiş kitapların değerlendirmesinde kullanılabilecek bir ölçü olması da müheymin lafzının kapsamı dâhilindedir.

Kur'ân'ın müheymin vasfı, Kur'ân'ın, daha önceki ilahi kitapların doğrularını tasdik, yanlışlarını da tespit etme fonksiyonuna işaret eder. Ayrıca, geçmiş kitaplarda neyin gerçek, neyin gerçek dışı olduğuna karar verme konusunda belirleyici bir ölçü olma anlamı da taşır.⁴⁴⁹ Kur'ân, Ehl-i Kitap'a, kendi kitaplarındaki esasları ihtiva ettiğini ifade ederek, onları kendisine imân etmeye çağırır. Gerçekten de kutsal kitapların ibareleri hakkında hüküm verme konusunda Kur'ân'ın hakemliğine ihtiyaç vardır. Çünkü ehl-i Kitap arasında Eski Ahid hakkında bile bir ittifak söz konusu değildir. Hıristiyanlarda, Yahudilerde ve Samiriler'de birbirinden farklılıklar içeren Tevrat versiyonları vardır.⁴⁵⁰

Samiriler ve Yahudiler'den her biri kendi Tevratlarının gerçek Tevrat olduğunu iddia ederek diğerini Tevrat'ı tahrif etmekle suçlamıştır. En meşhur konulardan biri olan "on emir" konusunda bile bu Tevratlar arasında bir birlik söz konusu değildir.⁴⁵¹ Modern araştırmacılar Tevrat'ın değişik kaynaklardan derlendiğini ifade ederek incelemeleri sonucunda Tevrat'ta binlerce bilgi yanlış ve eklemeler olduğu sonucuna varmışlardır. Böyle bir durumda Kur'ân'ın "müheymin" vasfı daha bir önem arz etmektedir. Her türlü insanî müdahaleden uzak kalmış ve nüzûl olduğu zamandan itibaren hiçbir değişikliğe ve tahrife maruz kalmamış Kur'ân bilgileri, Tevrat ibarelerinin değerlendirilmesinde bir mihenk taşı olarak değerlendirilmelidir. Kur'ân bu özelliği ile hem diğer kitapları, hem de dinleri değerlendirmede kullanılabilecek tek değer ölçüsüdür.⁴⁵² Kur'ân, müheymin vasfı ile Tevrat'ın bir takım doğruları ihtiva ettiğini söyleyerek bir bakıma onun haklarını korumuş olmaktadır.⁴⁵³

⁴⁴⁹ Reşit Rıza, c. 6, s. 410.

⁴⁵⁰ İbn Teymiyye, c. 1, s. 380.

⁴⁵¹ İbn Teymiyye, c. 1, s. 380.

⁴⁵² Paçacı, s. 175.

⁴⁵³ Lütfullah Cebeci, "İslam'ın Tevrat ve İncil'e Bakışı", *Köprü Dergisi*, 2006, s. 52.

“Sana bu kitabı kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve onları koruyup kollayıcı olarak indirdik.”⁴⁵⁴

Kur’ân kendisini İsrailoğullarının Tevrat üzerindeki tahriflerini ve bu tahrifler vesilesiyle aralarında çıkan ihtilafları açıklayan bir kitap olarak da gösterir.

“Hiç şüpheniz olmasın ki bu Kur’ân, İsrailoğullarına, ihtilafa düştükleri şeylerin pek çoğunu açıklamaktadır.”⁴⁵⁵

Kur’ân kendisinden evvel gönderilen İlahi kitapları yalnızca tasdik etmiyor, aynı zamanda bu kitaplar üzerinde gerçekleştirilen tahrifatı tashih ediyordu. Tevrat’ta tahrif edilip de Kur’ân’ın tashih ettiği birçok örnek vardır:

Tevrat’ın tekvin bölümünde Allah’ın Hz. İbrahim’e şöyle emrettiği yazılıdır:

“Şimdi oğlunu, sevdiğin biricik oğlunu, İshak’ı al ve Moriya diyarına git ve orada sana söyleyeceğim dağların biri üzerinde onu yakılan kurban olarak takdim et.”⁴⁵⁶

Tevrat’ın birçok yerinde ⁴⁵⁷ “ilk doğan en büyük oğul” un kurban edileceği “ilâhî emir” olarak açıklanır. Ancak, Hz. İshak ne ilk doğan oğludur, ne de Hz. İbrahim’in hayatı boyunca doğan tek oğludur. Kur’ân bu tahrifi düzelterek söz konusu oğlunun Hz. İsmail ⁴⁵⁸ olduğunu îmâ eder ve İshak’ın ilk oğul değil sonraki oğul olduğunu ifade eder. ⁴⁵⁹ Üstelik Onun peygamber olduğunu tekrar tekrar da belirtir. ⁴⁶⁰

Tevrat’ın tahrif edildiği bazen öylesine açıktır ki, galiba onu tahrif eden kalemler, işlerine gelmeyen bir bölümü tahrif ederken aynı konu hakkında başka bir yerde geçen bilgiyi tahrif etmeyi unutuyorlar, bu da açık bir çelişki doğurmaktadır.

Tevrat’ın I. Samuel 7. bölümüne göre, Saul Allah’ın emrine karşı gelerek kura çekmek suretiyle krallık görevine getirilmişti. Aynı surenin 9. bölümüne göre ise Allah’ın emri ile krallık makamına getirilmişti. 11. bölümde ise Saul’ü düşmanı kovalayan bir grup direnişçinin başında kendiliğinden komutan olarak görmekteyiz.

Kur’ân ise Bakara suresinin 246. âyetinde konuyu şöyle aydınlığa kavuşturduğu görülmektedir. İsrailoğulları Samuel Peygamber’den kendilerine bir kral atmalarını

⁴⁵⁴ Maide 5/48.

⁴⁵⁵ Neml 27/76.

⁴⁵⁶ Tekvin 22: 2.

⁴⁵⁷ Çıkış 13: 2, 22: 29; Sayılar 3:13, 8:17.

⁴⁵⁸ Nisâ, 4/157-158; Al-i İmrân 3/55.

⁴⁵⁹ Ö. Faruk Harman, *Hz. İbrahim ve Kurban –İbrahim’in İzinde*, TDV Yay., İstanbul 2001, s. 146; Ahmet Güç, *Çeşitli Dinlerde ve İslamda Kurban*, İstanbul 2003, s. 162.

⁴⁶⁰ Saffat 37\103-113.

ister. O, bu isteği geri çevirmişken, ısrarlı talepler üzerine Allah'a dua eder ve Allah da Saul (Talut)'u kral tayin eder.

Tevrat'ta, Hz. Mûsa Tanrıyla görüşmek üzere dağa çıktıktan bir müddet sonra İsrailoğulları'nın bir buzağıya tapmaya başladıkları anlatılmaktadır. Bu buzağıyı yapan kişi Harun'dur.⁴⁶¹ Kur'ân'da ise, putu yapan kişinin Harun değil, Samirî olduğu açıklanmakta, fakat bu olaylara engel olmadığı için Harun da kınanmaktadır.⁴⁶²

Yahudi kutsal kitabında yedi yüz hanımı ve üç yüz cariyesi olan Süleyman'ın ömrünün sonuna doğru Tanrı'ya kulluk etmeyi bıraktığı, hanımlarının izinden giderek başka tanrılara ibadet ettiği, başka tanrılar için ibadet yerleri kurduğu ve İsrail'in Tanrısı kendisine iki kez görünüp "başka ilahlara tapma" diye uyardığı halde, bu uyarıları dikkate almadığı yönünde bir rivâyet de bulunmaktadır.⁴⁶³ Kur'ân da ise, başka tanrılara kulluk ettiği hiçbir şekilde îmâ edilmeyen Hz. Süleyman, daima, Allah'a yönelmiş bir kimse olarak anılmaktadır.⁴⁶⁴

Tevrat'ta anlatıldığına göre, Lut'un iki kızı, babalarına içki içirmişler ve babaları sarhoş olduktan sonra onunla yatmışlardır.⁴⁶⁵ İbrahim (Avram) Mısır'a geldiğinde eşini, "kız kardeşim" diye tanıtmış, firavunun eşiyle yatmasına razı olmuş ve bunun karşılığında da pek çok hayvan ve köle sahibi olmuştur.⁴⁶⁶ Ruben, babası Yakub'un (İsrâil'in) cariyesi Bilha ile yatmış⁴⁶⁷ Yahuda'nın gelini olan Tamar ise, eşi öldükten sonra, kayınpederini kandırıp onunla yatmıştır.⁴⁶⁸

İbn Hazm, Yahudiler'in Hz. Davud'a açıkça zina isnad edip, Hz. Süleyman'ın bu zinanın mahsulu olduğunu söyleyecek kadar ileri gittiklerini aktarır.⁴⁶⁹ Bu türden Peygamberlik müessesesini zedeleyici bir isnatta Nuh peygambere yapılır. Oğlu Kenan tarafından sarhoşken tecavüze uğradığı iftira edilir:

"Ve Nuh çiftçi olmaya başladı ve bir bağ dikti. Ve şaraptan içip sarhoş oldu ve çadırının içinde çıplak oldu (...) ve Nuh şarabından ayıldı ve küçük oğlunun kendisine yaptığını anladı ve dedi. Kenan lanetli olsun."⁴⁷⁰

⁴⁶¹ Çıkış 32: 1-4; Taha 20/85-97.

⁴⁶² Taha 20/85-97.

⁴⁶³ Sad, 38/30.

⁴⁶⁴ Yaratılış, 22/1-18.

⁴⁶⁵ Yaratılış, 19: 30-38.

⁴⁶⁶ Yaratılış, 12: 10-20.

⁴⁶⁷ Yaratılış, 35: 22.

⁴⁶⁸ Yaratılış, 38: 6-30.

⁴⁶⁹ İbn Hazm, c. 1, s. 290.

⁴⁷⁰ Tekvin, 9: 20-25.

Bu iğrenç ötesi hikâye, İsrailoğulları'nın can düşmanı olan Filistin yerlilerinden Kenanoğulları kavmini küçük düşürmek için uydurulmuştur. Tevrat'ta, İsrailoğullarının bu kavim tarafından defalarca yenilgiye uğratıldığı, birkaç kez de onların esareti altında yaşadığı, hatta kutsal emanet sandığını (Tabut) ele geçirdikleri anlatılır.⁴⁷¹ Yahudiler de ırkçı bir kafa yapısıyla, düşmanları olan Kenanoğullarından intikamlarını insanlığın ikinci babası ve Kenanoğulları soyunun atası Hz. Nuh dilinden onların soyunu “ebedi lanete” mahkûm edecek hikâyeler uydurarak alıyorlardı.

Hz. İbrahim'de Tevrat'taki iftiraldan payını alır. Bu yüce Peygamber hanımı Sara'yı kendi elleriyle firavuna peşkek çeken biri olarak gösterilir:

“ Ve Rab İbrahim'in karısı Sara'dan dolayı firavunu ve onun sarayını büyük bir vuruşla vurdu. Ve firavun İbrahim'i çağırıp dedi: Bana bu yaptığın nedir? Bunun senin karın olduğunu bana neden bildirmedin? Niçin bu benim kız kardeşimdir, dedin ve ben de karı olarak aldım? Ve şimdi işte karın, al ve git.”⁴⁷²

Tevrat'ı koruma görevi kendilerine verilen İsrailoğulları âlimleri⁴⁷³ Tevrat'ı öylesine tahrif etmişlerdi ki, bu tahrif bazı yerlerde açık seçik sırtıtmaktadır. Tevrat'ın en iyi korunmuş ilk beş kitabında yer alan şu satırlar Allah tarafından sözde Hz. Mûsa'ya vahyedilmiştir.

“Ve Rabbin sözüne göre, Rabbin kulu Mûsa orada Moab diyarında öldü. Ve Moab diyarında Beyt-peor karşısındaki dereye onu gömdü. Fakat bugüne kadar kimse onun kabrini bilmez. Ve Mûsa öldüğü zaman yüz yirmi yaşında idi. Gözü zayıflamadı ve kuvveti eksilmedi. Ve İsrailoğulları Moab ovasında otuz gün Mûsa'ya ağladılar.”⁴⁷⁴

Hz. Mûsa'nın ölümü kendisine indiğine îman edilen kitapta hikâye edilmektedir. Bu durumda neyin Allah'ın vahyi neyin kul sözü olduğunu anlamak mümkün görülmemektedir.

Kur'ân ve İnciller arasındaki en büyük çelişki çarmıh hâdisesidir. Kur'ân, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediğini söylerken⁴⁷⁵ İnciller İsa'nın çarmıhta öldüğünü ve öldükten üç gün sonra dirildiğini iddia etmektedir.⁴⁷⁶ Yuhanna İncilinde (1:1)

⁴⁷¹ Sayılar, 14:43-45; Hakimler, 1:1-33.

⁴⁷² Tekvin, 12: 14-19.

⁴⁷³ Maide 5\44.

⁴⁷⁴ Tesniye, 34: 5-8.

⁴⁷⁵ Matta, 27, 45-66, 28, 1-10; Markos, 15, 33-41, 16, 1-10; Luka, 23, 44-49, 24, 1-12; Yuhanna, 19, 28-3020, 1-10.

⁴⁷⁶ Matta, 27, 45-66, 28, 1-10; Markos, 15, 33-41, 16, 1-10; Luka, 23, 44-49, 24, 1-12; Yuhanna, 19, 28-3020, 1-10.

vurgulanan “Kelâmın Tanrı olduğu” iddiası da Kur’ân’ın tevhit öğretisiyle çelişmektedir.

Bütün bunlardan daha acısı Allah için bir vahiy kitabında olması mümkün olmayan şu sözler:

“Allah’ın oğulları Âdem kızlarının güzel olduklarını gördüler ve bütün seçtikleriyle evlendiler.”⁴⁷⁷

Hâşâ Allah’ın oğullarıyla Âdem’in kızlarını evlendiren tahrifçiler bir başka yerde de Hz. Mûsa’nın turda gördüğü ateşi Allah’ın kendisi olarak tefsir eder, daha sonra gelenler de bu tefsiri Tevrat’ın metnine dâhil ederler,

“Çünkü Allah’ın Rab yiyip bitiren bir ateştir, kıskanç bir Allah’tır.”⁴⁷⁸

Allah ‘a oğul isnat etmek gibi tevhide aykırı sıfatlar izafe ederler:

“Rab bana dedi: Sen benim oğlumsun. Ben seni bugün çocuk edindim.”⁴⁷⁹

Bunlardan ayrı olarak bir de bariz teknik yanlışlıklar vardır. Şu coğrafi yanlışlıkların değil ilâhî vahiyde, normal bir kitapta bulunması dahi abestir:

“Ve bahçeyi sulamak için Aden’den bir ırmak çıktı ve oradan bölündü ve dört kol oldu. Birinin adı Pişon’dur; kendisinde altın olan bütün Havila diyarını kuşatır ve bu diyarın altını iyidir; orada akik taşı ve ak günnük taşı vardır. Ve ikinci ırmağın adı Gihon (Ceyhan)’dur. Bütün kuş ilini kuşatan odur. Ve üçüncü ırmağın adı Dicle’dir; Aşur (Musul)’un önünden akan odur. Ve dördüncü ırmak Fırat’tır.”⁴⁸⁰

Bir kere bu bölümde geçen Ceyhan, Fırat ve Dicle ırmakları Aden (Yemen)’den değil Anadolu’dan çıkmaktadır. İkincisi, Yemen’den çıkan bir ırmak nasıl olur da Kızıldeniz’i geçip de Habeşistan (Kuş ili)’i baştanbaşa dolaşır?

İncillerin tahrif edildiğinin en büyük delili İnciller Hz. İsa’dan sonra yazılmış olmalarıdır. Matta İncil’i Hz. İsa’nın göğe yükselişinden 9 yıl, Yuhanna İncil’i 30 yıl, Markos İncil’i 12 yıl, Luka İncil’i 22 yıl sonra kaleme alınmıştır. Bugün İnciller üzerinde yapılan modern araştırmalar, Miladi 70-100 yılları arasında İncillerin yazıldığını ortaya koymaktadır.⁴⁸¹

Hristiyanlar yukarıda belirttiğimiz bütün bu çelişkilerin ilâhî vahye zarar vermediği düşüncesindedirler ve onlar İncil’in, Hz. İsa tarafından yazılmadığını kabul

⁴⁷⁷ Tekvin, 6: 2.

⁴⁷⁸ Tesniye, 4: 24.

⁴⁷⁹ Mezmurlar, 2: 7.

⁴⁸⁰ Tekvin, 2: 10-14.

⁴⁸¹ Maurice Bucaille, *la Bible le Coran et la Science*, Paris 1976, s. 59.

ederek, İncillerin daha sonra Kutsal Ruh'un ilhamı altında yazıldığını ve İncil yazarlarının kendi ifadelerini kullandıklarını söylemektedirler.⁴⁸² İncil ve Tevrat'ın tahrif edilmediğini iddia edenler birçok hadis rivayetleri sunuyorlar, Buhari ve Müslim'i kendilerine kaynak gösteriyorlar. Örneğin,

“İmam Buhârî, Sahih’inde Abdullah b. Amr. B. As’ın tanıklığı ile şunu söylediğini nakletmiştir; İnsanlara benim yanımda bir ayet olsa bile nakledin ve İsrailoğullarından (ne duyduysanız) hiç itiraz etmeden nakledin...”⁴⁸³

Ancak Hz. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyanları islamiyete çağıran elçileri gönderdiğinden hiç bahsedilmez. Bu açıklanması gereken bir iddiadır.

İslamî anlayışa göre, Kur'ân ile önceki iki kitap arasındaki yukarıdaki çelişkilerin vahyin kaynağından yani Tanrı'dan kaynaklanması mümkün değildir. Dolayısıyla tashih âyetleri Tevrat ve İncillerde metin tahrifi yapıldığını gösteren işaretler olarak değerlendirilebilir.

Bazı bilim adamlarının İncil hakkındaki görüşleri,

Prof. F. C. Burkitt: “Hz. İsa'nın dört ayrı biyografisi birbirinden farklıdır. Bunları yazanlar, bu dört ayrı kitabı bir araya getirmek istemiştir. Onun için birbirinden ayrı bilgiler, çelişkiler vermekte, bu bilgilerin arasında hiçbir rabıta bulunmamakta, yazılardan biri yarım kalmış bir hikâye, diğeri ise büyük bir eserden alınmış bir parçaya benzemektedir.”

M. P. Raguette: “Karanlık, anlaşılmasız hatta çelişkili, saçma, utanç verici, İncilleri okumak, Hıristiyanları derinden derine sarsabilecek niteliktedir.”

Dr. Stroggie: “İnsan İncilleri okuduğu zaman, birbirini tutmaz türlü hadiseler içinde kaybolup gidiyor. İncillerin içinde sayfeler dolusu acaip isimler vardır. Hele Tekvin kısmında, yalnız şereceler dikkati nazara alınmış, kim kimden doğdu, nasıl doğdu, hep bunlardan bahsediliyor. Bunlardan bana ne? Bunların ibadet ve Allah sevgisiyle ne ilgisi var? Nasıl iyi bir insan olunabilir. Kıyamet günü nedir? Kime ve nasıl hesap vereceğiz? Doğru bir insan olmak için neler yapmak lazımdır? Bunlardan pek az bahsolunuyor. Bol bol efsaneler var. Daha gündüz anlatılmadan geceye geçiliyor.”⁴⁸⁴

⁴⁸² Mehmet Aydın, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, TDV Yay., Ankara 1995, s. 185; Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddîyeler*, Konya 1989, s. 162.

⁴⁸³ Buhârî, c. 4, s. 442, no. 667; Daniel Wickwire, *Yahudi, Hıristiyan ve İslam Kaynaklarına Göre Kutsal Kitabın Değişmezliği*, Lütuf Yay., İstanbul 1999, s. 236.

⁴⁸⁴ Abdullah Doğansoy, *Tevrat-İnciller, Kur'ân ve İlim*, TDV Yay., Ankara 2008, s. 76,77.

Son olarak Şehmus Demir'in "Dünya Ahiret Bütünlüğü" kitabı kapsamında Yahudiler'in ve Hıristiyanların dünya ve ahiret dengesi hakkındaki görüşlerine bakalım.

"Allah Teâlâ Hz. Âdem'den Hz. Muhammed (sav)'e kadar tüm elçilerine göndermiş olduğu vahyin, temel dinamikleri itibariyle, kuralları ve amacı birdir. Toplumların zamanlara göre seviyelerinin göz önünde bulundurulması, seviyelerine uygun bir üslup tarzının seçilmiş olması, sosyal çevrenin, toplumsal şartların değişmesi ile meydana gelen ihtiyaç ve problemlere cevap ve çözüm yolu niteliğindeki konuların işlenmesi sebebiyle indirilen vahiyler arasında farklılıklar meydana gelmiştir. Ancak îmanî ilklerin özünü etkileyecek nitelikte bir farklılık söz konusu değildir. Kur'ân-ı Kerîm, son ilâhî vahiy niteliği taşıdığından, önceki ilâhî dinlerin mükemmel bir bileşimidir. Bu nedenle evrenseldir ve tahrif edilme tehlikesine karşı ilâhî muhafaza altındadır. Önceki bütün vahiylerin özünü kapsamakta ve kıyamete kadar dinamizmini muhafaza edecek temel prensipleri ihtivâ etmektedir. Yüce Allah, ilâhî kanunun değişmezliğini şu ifadelerle belirtmektedir.

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Allah size (bilmediklerinizi) açıklamak, sizi sizden önceki (iyi)lerin yollarına iletmek ve sizin günahlarınızı bağışlamak istiyor."⁴⁸⁵

سُنَّةَ مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا

"Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki kanun (da budur). Bizim kanunumuzda hiçbir değişiklik bulamazsın."⁴⁸⁶

اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّةَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا

"Allah'ın kanununda ne bir değişme bulursun; ne de Allah'ın kanununda bir sapma bulursun."⁴⁸⁷

Kur'ân-ı Kerîm bu ifadelerle ilahi sistemin her zaman ve her yerde aynı olduğunu ve bu yasanın sürekli, değişmez bir ilke olarak kabul edilmesi gerektiğini

⁴⁸⁵ Nisa 4/26.

⁴⁸⁶ İsra 17/77.

⁴⁸⁷ Fatır 35/43.

vurgulamaktadır.⁴⁸⁸

Semâvî dinlerde en önemli itikadî konulardan biri olan ahiret inancının, ilâhî temel-prensipilerin değişmezliği ilkesine göre, Tevrat 'ın aslında tafsilatlıca bulunması gerekmektedir. Şu anda mevcut Tevrat'ta ölüm ötesi hayat ile ilgili bilgilerin yüzeyselliği ve yetersizliği, "Yahudi kutsal kitabının yazıya geçirildiği devrelerdeki koruma yetersizliğinden doğan bir metin sukûtundan kaynaklandığı" düşüncesini kuvvetlendirmektedir.⁴⁸⁹ Kur'ân-ı Kerîm'de Yahudilerin ahirete inanmadıkları değil, ahireti yanlış değerlendirdikleri anlatılmaktadır.⁴⁹⁰

Tevrat'ta yapılan tahrifler neticesinde ahiretle ilgili bilgiler çok sınırlı bir düzeye indirgenmiş ve niteliğini belirleyicilikten uzak bir üslûba bürünmüştür. Bunun yanında dikkati çeken önemli bir husus, dünya hayatını küçümseyici ve dünya hayatına aldanmamayı telkin edici ifadeler pek rastlanmamasıdır.⁴⁹¹ Bu nedenle Yahudilikte dünya ahiret dengesi dünya lehine bozulmuş, Yahudi düşüncesi insan şuurunu dünyaya yöneltmiş ve dünyevi ceza tehdidinde veya mükâfat vadinde bulunmuştur. Bu düşünceyle ilgili olarak Tevrat'ta geçen şu ifadeleri verebiliriz:

"Eğer kanunlarımda yürürseniz ve emirlerimi tutarsanız ve onları yaparsanız, o zaman yağmurlarınızı vaktinde göndereceğim ve yer mahsulünü verecek ve kırım ağaçları meyvelerini verecekler. Ve harmanınız bağ bozumuna erişecek ve bağ bozumu ekin vaktine erişecek ve doyuncaya kadar ekmeğinizi yiyeceksiniz ve memleketinizde emniyette olacaksınız. Ve memlekete selamet vereceğim ve yatacaksınız ve sizi korkutan olmayacak ve kötü hayvanları memleketten kaldıracam ve memleketinizden kılıç geçmeyecektir. Ve düşmanlarınızı kovalayacaksınız ve önünüzde kılıçla düşecekler."⁴⁹²

Yahudilerin tarih boyunca savaş, esaret, baskı ve eziyetlere maruz kalmaları, onları her alanda dünya hâkimiyetini elde etmek için hırsla çalışmaya, kendileri

⁴⁸⁸ Seyyid Kutub, c. 5, s. 323-324.

⁴⁸⁹ Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, s. 19; Günay-Tümer, "Günümüzdeki Dinlerde Dünya-Ahiret Dengesi", *Dünden Bugüne İslâm Dünyasında Zihniyet Değişiklikleri ve Çağdaşlaşma Problemleri Sempozyumu*, 16-17 Haziran 1990, s. 13-35\17; Tevrat'ın yazıya geçirilmesi ve bu süreçte aslının korunamaması ile ilgili olarak bkz. Spinoza, *Risalefi'l-Lâhut ve's-Siyaye*, (Çev.: Hasan Hanefi), Dar-u Veddan, Kahire ts., s. 209-218.

⁴⁹⁰ Bakara 2/94.

⁴⁹¹ Tümer, s. 18.

⁴⁹² Levililer, 26/3-7; 26/3-33.

dışındaki toplumlara kin beslemeye ve kendileri ile sınırlı bir otorite oluşturmak için çaba sarfetmeye yöneltmiştir.⁴⁹³

Kur'ân-ı Kerîm onlar hakkında,

وَلْتَجِدْنَهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوَةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزَجٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ

“Andolsun ki, onların hayata diğer insanlardan ve hatta Allah’a eş koşanlardan da daha düşkün olduklarını görürsün. Her biri ömrünün bin yıl olmasını ister. Oysa uzun ömürlü olması onu azaptan uzaklaştırmaz. Allah onların yaptıklarını görür.”⁴⁹⁴

Müfessirler, Yahudilerin müşriklerden daha fazla dünya hayatına bağlanmalarını şöyle açıklıyorlar: Müşriklerin dünya hayatının sona ermemesini arzu etmeleri normal karşılanmalıdır. Zira onların ölüm sonrası için bir beklentileri yoktur. Yahudiler ise ehl-i kitaptan olduklarından, ahiret inançları vardır; fakat dünyada yapmış oldukları; sözcüleri peygamberlerini yalanlamaları, öldürmeleri, Tevrat’ı tahrif etmeleri vs. daha birçok günahlarına karşılık ahirette ceza göreceklerini bildiklerinden, dünya hayatına hırsıyla bağlanırlar. Belirli bir yaştan sonra dünya hayatından bir lezzet alınamadığı, bilakis elemeler çoğaldığı halde onlar, bin yıl bile olsa bu yaşamın sona ermesini temenni etmezler.⁴⁹⁵

İsrailoğullarının altından⁴⁹⁶ yapmış oldukları buzağıya tapmaları da, onların dünya metanına olan hırslarının derecesini gösteren başka bir kanıttır. Yahudiler, manevî ve uhrevî yönleri geliştirmemeleri nedeniyle maddeye, maddî hayata büyük ölçüde önem vermiş, maddeyi adeta putlaştırmışlardır. Böylece fıtrat dininde var olan ve insan tabiatında olması gereken ruh-beden, dünya-ahiret bütünlük ve dengesini dünya ve madde lehine bozmuşlardır.⁴⁹⁷

Hıristiyanlıkta da durum tam aksidir. Hıristiyanlık, Yahudileri düşmüş oldukları madde perestlikten kurtarmak amacıyla ruhanî hayata ağırlık verilmiştir.⁴⁹⁸ Ahiret düşüncesini ön plana çıkararak, dünya hayatına aldanmamayı, ahiret için çalışmayı

⁴⁹³ Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, s. 20.

⁴⁹⁴ Bakara 2\96.

⁴⁹⁵ et-Taberî, *Cami’u’l Beyân*, c. 1, s. 429; en-Nesefî, Abdullah b. Ömer b. Mahmud Ebu’l- Berekat, *Medariku’t Tenzil ve Hakaiku’t-Te’vil I-XIV*, İstanbul 1993, c. 1, s. 67; Tantavî, Muhammed Seyyid, *Benu İsrail fi’l Kur’ân ve’s-Sünne*, Kahire 1987, s. 456; el-Merağî, c. 1, s. 173-174.

⁴⁹⁶ Râzî, c. 3, s. 75; Merağî, c. 1, s. 117; Elmalılı, c. 1, s. 355; Ateş, c. 1, s. 198.

⁴⁹⁷ Demir, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, s. 22.

⁴⁹⁸ Ziya Kazıcı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Garb Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, İstanbul 1971, s. 53-106.

telkin etmiş ve Yahudiliğe aslî safiyetini kazandırmaya çalışmıştır.⁴⁹⁹ Hıristiyanların başlarına gelen bazı musibetlerden, eziyetlerden dolayı hayattan bıkmış ve bezmiş olduklarından, dünya hayatından küskün bir vaziyette şahsî ibadetlerle sınırlı bir hayatı seçtiler. Bu durum onları giderek dünyevî hazlardan faydalanmanın ibadetin ruhuna ters düştüğü, faydalanmamanın ise bir fazilet olduğu düşüncesine götürdü. Böylece ruhban sınıfı oluşmaya başladı.⁵⁰⁰ İncil’de bu dönemde tahrif edildi. Tahrif olunmuş İncil’de dünyadan yüz çevirmenin yolları gösterilmiş ve dünya nimetlerinden faydalanmanın kötü olduğuna delâlet eden birçok söz zikredilmiştir. Ruhbanların evlenmesi yasaklanmıştır. Halkın evlenmesine müsaade edilmiş, fakat yine de tavsiye edilen bekârlık olmuş, bunun bir erdem olduğu belirtilmiştir. Evlilik ise bir taviz olarak nitelendirilmiştir.⁵⁰¹ Konumuzla alakalı İncil’den birkaç örnek verelim:

“Dünyayı ve dünyada olan şeyleri sevmeyin. Eğer bir kimse dünyayı severse, onda Babamın sevgisi yoktur. Çünkü dünyada olan her şey, bedenın şehveti ve gözlerin şehveti ve hayat gururu, babadan değil, fakat dünyadandır.”⁵⁰²

“Ey fuhuş işleyenler, bilmiyor musunuz ki, dünyada dostluk, Allah’a düşmanlıktır? İmdi kim dünyaya dost olmak isterse kendini Allah’a düşman eder.”⁵⁰³

Bu ifadelerden, Hıristiyanlığın müntesiplerini tamamen dünya hayatından soğutmaya çalışıp, ahirete yöneltmek istediği ve zâhidâne bir hayatı teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Bu insan psikolojisi üzerinde dengesizlik yaratan bir durumdur. Uydurdukları düşünceleri ve ruhbanlığı Kur’ân-ı Kerîm; ruhbanlığın aslında Hıristiyanlıkta olmadığını, onların bir uydurması olduğunu, kendileri uydurdukları halde onun kurallarına gereği gibi riâyet etmediklerini ve saptırdıklarını, rahiplerin insanların mallarını haksız yere yediklerini belirtir.⁵⁰⁴

Son tahlilde varacağımız netice şudur: Dünyayı tamamen terk etmek insan fıtratıyla çeliştiği gibi, ahiretten kopuk bir dünyaya yöneliş de insan fıtratıyla çelişir. Her ikisi de bir aşırılık örneğidir.”⁵⁰⁵

Yukarıda belirttiğimiz bütün bilgiler ve tespitler ışığında şunu söyleyebiliriz ki; Tevrat da İncil de tamamen olmasa bile kısmî olarak lâfzen değiştirilmiş, oynamalar

⁴⁹⁹ M. Ali Ayni, *Tasavvuf Tarihi*, İstanbul 1922, s. 149.

⁵⁰⁰ Ali Bulaç, *Din-Felsefe/Vahiy-Akıl İlişkisi*, Beyan Yay., İstanbul 1994, s. 273.

⁵⁰¹ Ali İzzetbegoviç, *Doğu ve Batı Arasında İslam*, (Çev.: Salih Şaban), Nehir Yay., İstanbul 1987, s. 281.

⁵⁰² Yuhanna, 2: 15-16.

⁵⁰³ Yakub’un Mektubu, 4/4.

⁵⁰⁴ Tevbe 9/34.

⁵⁰⁵ Demir, Dünya Ahiret Bütünlüğü, s. 18-27.

yapılmış, eklemeler yapılmış, çıkarmalar yapılmış, yorumlarla ilâhî metin birbirine karışmıştır. Kur'ân'da "h-r-f-" kelimesinin geçtiği âyetler bağlamında kutsal kitapların her ne kadar lâfzen tahrif edildiği direkt olarak çıkmasa da, yapmış olduğumuz delillendirmelerden ve tashih âyetlerinden sonra Kur'ân nâzil olduğu esnada Kur'ân'ın bahsettiği Tevrat ve İncil'in hem lâfzen hem mânen tahrif edildiğini ifade etmek mümkündür.

SONUÇ

Tahrif metindeki kelimeleri yerlerinden oynatmak, asıl yerlerinden kaldırıp başka yerlere koymak veya metnin yorumunu değiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Tahrif Kur'ân'la yeni bir anlam alanı kazanmıştır. Eskiden sadece herhangi bir metni veya herhangi bir şeyi bozmak, değiştirmek, tağyir etmek anlamında kullanılan bu kelime, Kur'ân'la semavî kitapların bozulması, tebdîl edilmesi, aslından uzaklaştırılması anlamında kullanılmıştır.

Kur'ân ile önceki kutsal kitaplar arasındaki çelişkiler, Tevrat ve İncil'de metin tahrifi yapıldığını göstermektedir. Ancak bu çelişkiler, Kur'ân ile mevcut Tevrat, Zebur ve İnciller arasında ortak bazı mesajların bulunmasına engel değildir. Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik etmesi, bu ortak mesajlara yönelik bir tutumdur. Tezimizde de işaret edildiği gibi Müslümanlar tahrif konusunda üç görüşe sahip olmuşlardır 1- Tevrat ve İncil metninin tamamı tahrif edilmiştir 2- Tevrat ve İncil'in metni değil, yorumu tahrif edilmiştir 3- Tevrat ve İncil metni kısmî olarak tahrif edilmiştir.

Kur'ân'daki tasdik âyetleri ve Kur'ân'ın önceki kitaplarda yazılı olduğunu söylediği cümlelerin mevcut Tevrat ve İnciller'de bulunması, bu kitapların tamamının tahrif edildiğini söyleyenlerin görüşlerini çürütmektedir. Kur'ân ile önceki kitaplar arasında görülen çelişkiler ise metnin bozulmadığını sadece yorum tahrifi yapıldığını söyleyenlerin görüşlerini geçersiz kılmaktadır.

“Kur'ân önceki kitapları tasdik ettiğine göre, Hz. Peygamber dönemindeki Tevrat ve İncil tahrif edilmiş değildir. Tahrif Hz. Peygamber döneminden sonra gerçekleşmiştir” yönündeki iddia da doğru değildir. Çünkü Kur'ân ile önceki kitaplar arasındaki mesaj birliğine vurgu yapılırken, uzlaştırılması mümkün olmayan çelişkiler göz ardı edilmektedir. İddia kabul edilirse, çarmıhın gerçekleştiğini ve kelâmın Tanrı olduğunu açıklayan İnciller'in sahih olduğu da benimsenmiş olacaktır. Yine “İnciller ya da Tevrat'taki tahrifat Hz. Peygamberden sonra gerçekleşmiştir.” şeklindeki iddia da doğru görülmemektedir, zîra Tevrat ve İncil metinleri İslâm'ın doğuşundan asırlar önce bugün elimizde mevcut olan nihâî şekillerine ulaşmıştı. İddia, tarihi verilerle tamamen çelişmektedir.

Tevrat ve İncil'i Kur'ân bütünlüğünde incelemeyen yapılan her değerlendirme eksik kalmaktadır. “Tahrif” kelimesinin geçtiği ayetlere bakılarak yapılan

değerlendirme muhakkak tahrifin boyutunu gözler önüne sermede yetersiz kalacaktır. Bu kavramı hem diğer kavramlarla ilişkisi bakımından incelediğimizde hem de Kur'ân'ı ölçü olarak alıp Tevrat ve İncil'i tashih ettiği yerleri ortaya koyduğumuzda "tahrif" in boyutu daha sağlıklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ulaştığımız sonuca göre, Tevrat ve İnciller kısmen tahrif edilmiştir ve bu tahrif Hz. Peygamber döneminden önce gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Kur'an'a göre hem Tevrat hem de İnciller tahrife uğramış kitaplardır. Tevrat ve İncil'in tahrifi kısmî bir tahriftir. Tevrat'ta Allah'ın hükmünün bulunduğunu belirten âyetin yanı sıra Ehl-i Kitabı tasdik etmeyi de yalanlamayı da yasaklayan hadis bu kitapların tamamının tahrif edilmediğini göstermektedir. Bununla birlikte, Tevrat ve İncillerin ne kadarının tahrif edilmiş, ne kadarının sağlam olduğunu belirleyecek objektif bir ölçüye sahip değiliz. Dolayısıyla önceki kitapların tahrifi, bir inanç meselesi olarak kalmaya devam edecektir. Kur'ân açısından bakıldığında Tevrat ve İnciller'in sahihliği Kur'ân'ın mesajına ve ruhuna uygun olmalarıyla sınırlıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdü'l-Bâki, Fuad, *Mu'cemu'l-Mufehres Li'Elfâzi'l-Kurân'il-Kerîm*, Mektebetu'l-İslâmiyye, İstanbul 1982.
- Abraham J. Feldman, "Bible", *Universal Jewivsh Encyclopedia*, New York 1948.
- Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, (2. Baskı), ABC Kitabevi, İstanbul 1998.
- Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına göre Tevrat*, Pınar Yay., İstanbul 2002.
- "Tevrat'ın Tahrihi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36, Ankara 1997, 359-404
- "Kur'ân'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, c. 9, Sayı: 14, Ankara 1996.
- "Yahudilerde Din ve Gelenek Üzerine", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 1, c. 6, Ankara 1992.
- *Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik*, Ankara 1997.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned I-VI*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Akarsu, Bedia, *Dil-Kültür Bağlantısı*, İnkılâb Yay., İstanbul 1998.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, (2. Baskı), TDK Yay., Ankara 1998.
- *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, AÜDTCF Yay., Ankara 1971.
- Albayrak, Halis, *Tefsir Usulü*, Şule Yay., İstanbul 1998.
- Alfred, Korzybski, *Science and Sanity*, Amerika 1958.
- Arıklı, N, Tunçdoğan, T, Vardar, B, *Semantik Akımları*, Yeni İnsan Yay., İstanbul 1969.
- Atalar, Kürşad M., "Kur'ân'i Kavramların Dilini Anlamak-Semantik Bir Öneri-", *İktibas Dergisi*, c. 14, Sayı: 215.
- Atalay, Besim, *Türkçe Kelime Yapma Yolları*, TDK/ Dem. 27, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946.
- Ateş, Süleyman, *Kurân Ansiklopedisi I-XXVII*, Kuba Yay., İstanbul 1997.
- *Yüce Kurân'ın Çağdaş Tefsiri I-XII*, Yeni Ufuklar Neş., İstanbul ts.
- *Kur'ân'ın Evrensel Mesajına Çağrı*, Yeni Ufuklar Neş., İstanbul 1990.
- Aydın, Mehmet, "Kutsal Metinler ve Dini Literatür", *DİA*, İstanbul 1998.

- *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler*, Konya 1989.
- *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, TDV Yay., Ankara 1995.
- Ayni, M. Ali, *Tasavvuf Tarihi*, İstanbul 1922.
- Ayverdi, İhsan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III*, Kubbealtı Neşr., İstanbul 2005.
- el-Bağdâdî, Abdulkadir b.Tahir et-Temimi, *Usûlü'd-Dîn*, Daru'l-Medeni, Beyrut 1928.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974.
- Bartel, Judy, *Kutsal Kitabınız*, (Çev.: Hande Taylan), İstanbul 1997.
- Bayrav, Süheyla, *Yapısal Dilbilimi*, Multilingual Yay., İstanbul 1998
- Borowitz, Eugene B., "Judaism", *Encyclopedia of Religion*, Mircae Eliade (Ed.), New York 1987.
- Bucaille, Maurice, *la Bible le Coran et la Science*, Paris 1976.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Muğîre, *el-Câmiu's-Sahîh I-XII*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Bulaç, Ali, *Din-Felsefe/Vahiy-Akıl İlişkisi*, Beyan Yay., İstanbul 1994.
- Büyükcoşkun, Kudret, *Davud, İncil ve Salih*, İnkılab Yay., İstanbul 1999.
- Cebeci, Lütfullah, Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru, *Kur'ân Sempozyumu*, Zaman Gazetesi Yay., İstanbul 1989.
- "İslam'ın Tevrat ve İncil'e Bakışı", *Köprü Dergisi*, 2006, c. 6, 52.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Tarihi*, (2. Baskı), Fecr Yay., Ankara 1998.
- el-Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammad el-Fârâbî, *es-Sıhah Tâcu'l-Luga ve Sıhahu'l-Arabiyye I-VII*, Dâru'l-İlm, Beyrut 1979.
- Coşkun, M. Volkan, "Fonetik ve Fonetik Lâboratuvarları", *Türk Dili*, Sayı: 81, s. 387-402.
- "Fonetik, Fonoloji ve Türkiye Türkçesinin Ünsüzler Matriksi", *Türk Dili*, Türk Dil Kurumu Yay., Sayı: 588, s. 588-593.
- *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2008, s. 28.
- Cohon, Samuel S., "Torah", *Universal Jewish Encyclopedia*, İsaac Landman (Ed.), New York 1948.
- el-Cüveynî İmamü'l Hameyn, *Şifau'l Galil fi Beyân İmâ Vaka'a fi't Tevrât ve'l İncil Mine't Tebdîl*, (Tahk: Ahmed Hicâzî es-Sekâ), Mısır 1978.
- Çelik, Ahmet, *Kur'ân Semantiği Üzerine*, Ekev Yay., Erzurum 2002.

- *Kur'ân-ı Kerîm İle Yeni Mânâ Kazanan İstilahların Cahiliyye Dönemindeki Kullanışları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 1991.
- Çelik, Mehmet, "Sinoptik İncillerin Kaynakları ve Tahlili Mukayeseleri", *Ata. ÜİF Dergisi*, Erzurum 1988, 8, 267-268.
- Dağ, Mehmet, "Râinâ-Müphem Bir Kur'ân İbaresinin Otantik Anlamı", *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 9, Eylül-Aralık 2006.
- Demir, Şehmus, *Dünya Ahiret Bütünlüğü*, Işık Akademi Yay., İstanbul 2008.
- *Kur'ân'ın Yeniden Yorumlanması-Batı'yla Münasebetin Kur'ân Yorumuna Yansımaları-*, İnsan Yay., İstanbul 2002.
- Dihlevî, Şah Veliyyullah, *el-Fevzü'l-Kebir fi Usûli't Tefsir*, Dâru'l-Beşâir el-İslamiyye, Beyrut 1987.
- Dilaçar, Agop, *Dil, Diller ve Dilcilik*, TDK Yay., Ankara 1968.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl ed-Dârîmî, *es- Sünen I-II*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Davud, Abdulahad, *Tevrat Ve İncil'e Göre Hz. Muhammed*, (Çev.: Nusret Çam), İzmir 1992.
- *İncil ve Salih*, (Haz.: Kudret Büyükcoşkun), İstanbul 1999.
- Davudoğlu, Ahmed, *Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi*, İstanbul 1975.
- Doğan, Mehmet, *Büyük Türk Sözlüğü*, Hayat Yay., İstanbul ts.
- Doğansoy, Abdullah, *Tevrat-İnciller, Kur'ân ve İlim*, TDV Yay., Ankara 2008.
- Ebûl Abbas Ahmed b. Yahya, *Şerhu Divân-ı Zubeyr*, el-Mektebetül Arabiyye, Kahire 1964.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Es'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, İstanbul 1981
- Ebû Hayyan, Muhammed b. Yusuf el -Endulûsî, *Tefsiru'l-Bahri'l-Muhit*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- Ebû Zeyd, Nasr Hamid, *Mefhumu'n-Nass Dirase fi Ulumi'l-Kur'ân*, Kahire 1990.
- *İlâhî Hitabın Tabiatı*, (Çev.: M. Emin Maşalı), Kitabiyat, Ankara 2002.
- Emin, Ahmed, *Duha'l-İslâm I-III*, Dâru'l-Kitâb el-Arabî, Beyrut 1933.
- Emiroğlu, H. Tahsin, *Esbâb-ı Nüzul I-XV*, Can Kitabevi, Konya ts.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1977.

- Erol, H. A, *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2002.
- Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît I-IV*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1995.
- el-Gazali, Ebû Hamid, *İhyau Ulumi'd-Din*, Dar-u İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, Beyrut ts.
- Gezgin, Ali Galip, "Kur'ân'ın Doğru Çevirisinde Tarihsel – Etimolojik Sözlüklerin Önemi", *Tabula Rasa Felsefe Teoloji*, Yıl 3, Sayı: 8, Mayıs – Ağustos 2003, 250-251.
- *Tefsirde Semantik Metod ve Kur'ân'da "Kavm" Kelimesinin Semantik Analizi*, Ötüken Neşr., İstanbul 2002.
- Golgiher, Ignaz, "Ehl-i Kitaba karşı İslam Polemiği II", (Çev.: Cihat Tunç), *İslamî İlimler Entitüsü Dergisi*, Sayı: 5, 1982.
- Güç, Ahmet, *Çeşitli Dinlerde ve İslamda Kurban*, İstanbul 2003.
- H.Hirschfeld, "Mohammedan Criticism of The Bible, The Jewish Quarterly Review, The Original Series as Published in England", *KTV Publishing House*, New York 1966.
- Hacımuftüoğlu, Nasrullah, "Kur'ân'ı Yorumlamada Dilin Gücü -Dil, Edebiyat ve Edatlar Bağlamında Bazı Âyetlerin Hermenötik Analizi-", *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum 2001.
- el-Halil b. Ahmed, el-Ferahidî, *Kitabu'l-Ayn Muretteben alâ Hurûfî'l-Mu'cem*, (Tahk.: Abdulhamid Hendâvî, Daru'l Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2003.
- Hançerlioğlu, Orhan, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984.
- Harman, Ö. Faruk, *Hz. İbrahim ve Kurban -İbrahim'in İzinde-*, İstanbul 2001.
- "Ahdi Atik", *DİA I-XXXV*, İstanbul 1988.
- İannitto, P. Lugi, *Hristiyan İnanç*, (Çev.: Leyla Alberti), İstanbul 1994.
- İbn Arabî, Muhyiddin, Ebû Abdillâh b. Muhammed, *el-Fütûhatü'l-Mekkiyye*, Beyrut ts.
- İbnü'l Esîr, El-Mubarek b. Muhammed b. Muhammed b. Abdulkerim b. Abdulvahid eş-Şeybanî el- Cezerî el-Musulî, *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser I-V*, Beyrut ts.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said ez-Zahîrî, *el-Fasl fî'l-Milel ve'l-Ehvâ ve'n-Nihal I-V*, Beyrût 1406/1986.

- İbn Kayyim, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed el-Cevziyye, *Hidâyetü'l-Hıyarâ fi Ecvibeti'l-Yehud ve'n-Nasarâ*, Mısır H. 1322.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesir ed Dımaşkî, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri*, (Çev.: Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner), Çağrı Yay., İstanbul 1993.
- İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mükerrrem el-Ensârî, *Lisânü'l-Arab I-XX*, Dâru'l-Meârif, Kahire 1984.
- İbn Teymiyye, *el-Cevâbu's-Sahîh Limen Beddele Dine'l-Mesîh*, Matbaatu'l-Medenî, Kahire 1964.
- İçöz, Ayşe, *Arap Dilinde Hidâyet-Delâlet, Salat ve Selam Kelimelerine Semantik Yaklaşım*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.
- İşler, Emrullah, "Secde Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu", *İslamiyat* c. 1, Sayı: 3, Ankara 1998.
- "Fitne Katilden Beter mi?-Fitne Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu-", *İslamiyat*, c. 2, Sayı: 2, Ankara 1999.
- "Çok anlamlılık, Anlam Daralması ve Kur 'an' ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar", *Kur'ân ve Dil -Dilbilim ve Hermenötik – Sempozyumu*, 17–18 Mayıs 2001, YYÜİF, Van 2001.
- İsfehânî, Râgıb b. Hüseyin b. Muhammed, *el-Mufredâti Elfazil Kurân*, (Tahk.: Nedim Maraşlı), el- Matbaatü'l -Fenniyyetü'l-Hadîse, Dımeşk 1970.
- İzzetbegoviç, Ali, *Doğu ve Batı Arasında İslam*, (Çev.: Salih Şaban), Nehir Yay., İstanbul 1987.
- Izutsu, Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, (Çev.: Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşr., İstanbul ts.
- J. M. Gaudeul-R. Caspar, "Kitab-ı Mukaddes'in Tahrîfi Konusuna Klasik İslamî Kaynakların Yaklaşımı, (Çev. ve ek. Ali Erbaş)", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7, 2003.
- Kadı Beydâvî, Abdullah, *Tefsîru'l-Beydâvî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988
- Karacabey, Salih, "İsrailiyatı Belirleme Kriterleri Çerçevesinde İlahi Mesajın Birliği Meselesi", *UÜİF Dergisi*, c. 12, Sayı: 1, Bursa 2003.
- EI-Karâfî, Şihabu'd-din Ebu'l Abbas es-Sinhacî, *Kitabu'l-Ecvibeti'l-Fahira 'ani'l-Es'ileti'l-Fecira*, Mısır Rumi 1322.

- Karaman, Hayrettin –Dönmez, İbrahim Kafi –Çağrı, Mustafa –Gümüş, Sadrettin, *Kur'ân Yolu (Türkçe Meal ve Tefsir) I-V*, DİB Yay., Ankara 2006.
- Kazıcı, Ziya, *Kur'ân-ı Kerîm ve Garb Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, İstanbul 1971.
- Kılıç, Sadık, *En İdeal Tefsir En Gerçekçi Tefsirdir, İslam'da Sembolik Dil İçinde*, İnsan Yay., İstanbul 1995.
- Kutub, Seyyid, *Fî Zilâli'l Kur'ân*, (Terc.: Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, M. Emin Saraç), Hikmet Yay., İstanbul ts.
- Kıran, Zeynel, *Dilbilim Akımları*, (2. Baskı), Onur Yay., Ankara 1996.
- Kırca, Celal, *İlimler ve Yorumlar Açısından Kur'ân'a Yönelişler*, Tuğra Neşr., İstanbul 1993.
- “Kur'ân'ı Anlamada Dil Problemi”, *Kur'ân Mesajı Dergisi*, Sayı: 9, 1998.
- Kiraz, Celil, “Hz. Muhammed (Sav) in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelmesi (Tebşirat)”, *UÜİF Dergisi*, c. 10, Bursa 2001.
- Kitab-ı Mukaddes*, Kitabı Mukaddes Şirketi, Ankara 1999.
- Kocaman, Ahmet, “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç*, Sayı: 6, 1999.
- Koç, Turan, “Kur'ân Dili Açısından Söz- Anlam İlişkisi”, *Kur'ân ve Dil- Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu*, 17–18 Mayıs 2001, YYÜİF, Van 2001.
- Küçük, Mehmet Alpaslan, *Kutsal Kitap Anlayışı-Yahudilik-Hıristiyanlık ve İslam Örneği-*, Berikan Yay., Ankara 2009.
- Lebîd b. Rabia el-Amiri, *Divan-u Lebid*, (Şerh.: İbrahim Cüzeyni), Beyrut ts.
- Mahmûd Ali Himâye, *İbn Hazm ve Menhecuhu fî Dirâseti'l-Edyân*, Kahire 1983.
- el-Makrizî, Takiyyüddin Ebi'l-Abbas b. Ali b. Abdulkadir, *Kitabü'l-Mevaiz ve'l-İtibar fî Zikri'l-Hıtat ve'l-Asar I-II*, Beyrut ts.
- McDowell, Josh, *Çarmıh ve Diriliş Gerçeği*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2005.
- Malik b. Enes, Ebû Abdullah el-Esbahî, *Muvattaa*, (Tahk.: Muhammed Fuad Abdalbâkî), Dâru'l Hadis, Kahire ts.
- Mario, Pei, *Invitation to Linguistics*, New York 1965
- Maturidî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed, *Kitâbu't-Tevhîd*, (Tahk.: F. Huleyf), İstanbul 1979.
- Merâgî, Ahmet, Mustafa, *Tefsiru'l-Merâgî I-XXIII*, (3. Baskı), Beyrut 1967.
- Mevdûdî, Ebu'l-Alâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân I-VII*, İnsan Yay., İstanbul 1986.
- Meydan Larousse*, Sabah Yay., İstanbul 1992.

- Michel, Thomas, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul 1992.
- Muncidu't-Tullâb*, Beyrut 1966.
- Müslim, Ebu Hüseyin b. Haccac el-Kureyşî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- en-Neseî, Abdullah b. Ömer b. Mahmud Ebu'l- Berekat, *Medâriku't Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl I-XIV*, İstanbul 1993.
- Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed İbn Şuayb, *es-Sünen I-VI*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Örs, Hayrullah, *Mûsa ve Yahudilik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1966.
- Özsoy, Ömer, *Sünnetullah - Bir Kur'ân İfadesinin Kavramlaşması*, Fecr Yay., Ankara 1994.
- Paçacı, Mehmet, "Kur'ân'da Dil ve Varlık Alanları", *II. Kur'ân Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yay., Ankara 1996.
- Palmer, F. R., *Semantik-Yeni Bir Anlambilim Projesi-*, AVRASYA Yay., Ankara 2001
- er-Râzî, Fahrüddin Muhammed b. Ömer, *et-Tefsîru'l-Kebir (Mefâtihu'l-Gayb) I-XXIII*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Tahran ts.
- *Tefsîr-i Kebîr I-XXIII*, (Çev.: S. Yıldırım, S. Kılıç, L. Cebeci, Cafer S. Doğru), Akçağ Yay., Ankara 1988.
- Reşit, Rıza-Abduh, Muhammed, *Tefsîru'l Menar*, Daru'l-Marife, Beyrut 1960.
- Rodkinson, Michael L., *The Babylonian Talmud*, Boston 1918.
- es- Sâbûnî, Muhammed Alî, *Safvetu't-Tefâsir I-VII*, (Çev.: Sadreddin Gümüş), Nedim Yılmaz, Tefsirlerin Özü, Yeni Şafak Yay., İstanbul 1995.
- Scotland, Nigel, *Going By The Book*, London 1991.
- Sevilla-Sharon, Moshe, *İsrail Ulusu'nun Tarihi*, Yerusalayim 1981.
- Sinanoğlu, Mustafa, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerimde Nübüvvet*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- Spinoza, *er-Risale fi'l-Lahut ve's-Siyase*, (Çev.: Hasan Hanefi), Daru Veddan, Kahire ts.
- Soysaldı, Mehmet, *Kur'ân'ı Anlama Metodolojisi*, Fecr Yay., Ankara 2001.
- *Kur'ân Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar*, Çağlayan Yay., İzmir 1997.
- *Kur'ân'da Kavram Araştırmaları*, Elazığ 1998.

- es-Suyûtî, Abdurrahman b. Ebu Bekr Muhammed b. Osman Celalettin, *el-Muzhir*, (Şerh.: Muhammed Carulmev vd.), el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 1987.
- Şimşek, M. Sait, *Günümüz Tefsir Problemleri*, Kitap Dünyası Yay., Konya ts.
- Tabatabaî, Allame Muhammed Hüseyin, *el-Mizan fî Tefsîri'l Kur'ân I-VIII*, (Terc.: Vahdettin İnce), Kevser Yay., İstanbul 1998.
- Tâberî, Ebû Cafer Muhammed, *Tefsirü't Tâberî*, (Tahk.: Muhammed Ali es Sâbûnî, Salih Ahmed Rıza), (Terc.: Mehmet Keskin) I-VI, İstanbul 1995.
- *Câmi'u'l Beyân an Te'vili'l-Kur'ân I-XV*, Mısır 1968.
- Tantavî, Muhammed Seyyid, *Benu İsrail fî 'l Kur'ân ve's-Sünne*, Kahire 1987.
- Tanyu Hikmet, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler I-II*, Yağmur Yay., İstanbul 1976.
- Tarakçı Muhammed, "Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile ilgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu", *Usûl Dergisi*, Sayı: 2, Bursa 2004.
- Tekin, Ahmet, *Kur'ân'ı Hedef Alan Tahrifatçılar*, Kelam Yay., İstanbul 2003.
- Tirmizî, Ebu İsâ Muhammed b. İsa b. Serve et-Tirmizî, *es-Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Topaloğlu, Bekir- Karaman, Hayrettin, *Arapça Türkçe Yeni Kamus*, Elif Ofset, İstanbul 1985.
- Tümer, Günay –Küçük Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., İstanbul 1993.
- Tümer, Günay, "Günümüzdeki Dinlerde Dünya-Ahiret Dengesi", *Dünden Bugüne İslâm Dünyasında Zihniyet Değişiklikleri ve Çağdaşlaşma Problemleri Sempozyumu*, 16-17 Haziran 1990.
- Üçok, Necip, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Sakarya Basımevi, Ankara 1947.
- el- Vahidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'ân*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1998.
- Vardar, Berke, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK. Yay., Sevinç Basımevi, Ankara 1980.
- Vehbi, Konyalı Mehmet, *Hulâsat'ül-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, (4. Baskı), Üçdal Neş., İstanbul 1969.
- Watt, William Montgomery, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, (Çev.: Mehmet Sait Aydın), Hülbe Yay., Ankara 1982.
- Wickwire, E. Daniel, *Yahudi, Hıristiyan ve İslam Kaynaklarına Göre Kutsal Kitabın Değişmezliği*, Lütuf Yay., İstanbul 1999.

- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili I-X*, Azim Dağıtım, İstanbul 1992.
- Yıldırım, Arif, *Kelami Açından Tevrat ve İncil'de Tahriş Meselesi*, Yeni Ufuklar Neşr., İstanbul ts.
- Yıldırım, Suat, *Kur'ân-ı Kerim ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşr., İstanbul 2000
- *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Işık Yay., İstanbul 2005.
- Yılmaz, Hasan, *Semantik Analiz yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, KURAV Yay., Bursa 2007.
- *Kur'ân Kelime ve İfadelerini Anlamada Kavram Tefsiri ve Semantik Analiz Yöntemi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003.
- Zafer'ül-İslâm Han, *Yahudilikte Talmud'un Mevki ve Prensipleri*, (Çev.: Mehmet Aydın), İstanbul 1981.
- Zbornik Radova İslamskog Pedagoşkog Fakulteta u Zenici*, Ilum Yay., br. 7/2009.
- Zebîdî, Muhibbuddin Ebi Feyyaz es -Seyyid Muhammed Murteza el - Haseni'l-Vâsitiyyi, *Tâcul'l-Arus Min Cevâhiri'l-Kâmus*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994.
- ez-Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân* (Tahk.: İbrahim Muhammed Ebu'l-Fadl), (2. Baskı), Daru'l-Ma'rife, Beyrut ts.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâik-i Gavâmidî't-Tenzîl ve Uyûnu'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl I-IV*, (Tahk: M. H. Ahmed), Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut 1987.
- *Esâsu'l-Belâga*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 2001.
- Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Münîr fî'l-'Akîdeti ve'ş-Şerî'ati ve'l-Menhec*, Dâru'l-Fikr, Dımeşk 1991.

İnternet Kaynakları

- | | |
|---|---------------------------|
| http://www.jewishencyclopedia.com . | Erişim Tarihi: 10.02.2011 |
| http://tr.wikipedia.org/wiki/Tahrif | Erişim Tarihi: 25.05.2011 |
| http://www.merhamet.org.tr/FileUpload/ds144735 | Erişim Tarihi: 25.05.2011 |

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Osman BAYRAKTUTAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum 1983
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	A. Ü. İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce-Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	osmanbayraktutan@hotmail.com
Tarih	09.06.2011